

ŠTO LJUBAVNU VEZU ČINI USPJEŠNOM?

**Ljetna psihologijska škola studenata i nastavnika
Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu**

ŠTO LJUBAVNU VEZU ČINI USPJEŠNOM?

Izvještaj s XV. Ljetne psihologijske škole, Milna, otok Brač, 2005.

Izdavač

Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu
Klub studenata psihologije u Zagrebu

Urednice

Dr. sc. Meri Tadinac
Dr. sc. Željka Kamenov
Mr. sc. Margareta Jelić
Ivana Hromatko

Grafički urednik

Zoran Žitnik

Sudionici XV. Ljetne psihologijske škole 2005.

Boris Balent
Antonija Bušić
Neva Ćapin
Ana Čima
Ivana Delač
Palmira Ivanković
Maja Josipovski
Jasna Justinić
Mihael Kozina
Tajana Križanec
Ozren Kronja
Iva Lukačić
Ines Mihajlović
Una Mikac
Sanja Mrvoš
Iskra Pejić
Ivana Radić
Blaž Rebernjak
Ana Tokić
Maša Tonković
Mara Vukadin

Voditeljice

Dr. sc. Meri Tadinac, izv. prof.
Dr. sc. Željka Kamenov, doc.
Mr. sc. Margareta Jelić, asist.
Ivana Hromatko, asist.

OSVRT STUDENATA

LJETNOŠKOLSKI PJESMULJAK

MJESTO RADNJE: Milna, Brač

VRIJEME RADNJE: 21.- 28.08.2005.

AUTORICE: Ivana Delač & Ana Tokić

Tog jutra ukrcasmo se na vlak
u cik zore, još je bio mrak.
Za prtljagu mjesta jedva smo našli
i kad smo se napokon smjestili i snašli
stigla je kava,
jer uprava HŽ-a nije htjela da se ikom spava.

Sendviči nestadoše k'o od šale,
Za neke su porcije bile i premale.
Bacila se tu i koja partija bele,
a vlakom je zavladao muk,
kad su dvije gatare smjele
proricanjem iz karata zabavljale puk.

Vlak se naginjao nebrojeno mnogo puta,
do Splita sva su lica bila zelena i žuta.
Na trajekt se ukrcasmo u krnjem sastavu,
jer neki ne kasne samo na nastavu.

Mirnim morem vozismo se ko pravi fini gosti,
a onda hladan tuš – autobus do Milne protresao nam kosti.
Nositi prtljagu do odredišta bio bi nezdrav sport,
pa su nas domaćini ljubazno odvezli u Illyrian Resort.

Luksuzni apartmani, plaža, bazen i prekrasan pogled...
sve se činilo kao zemaljski raj.
Al' kvaka u ruci i začepljeni odvod
ubrzo su isprali taj površinski sjaj.

Za ljetni ručak na „opće veselje“
dočekaše nas masne kobase i kiselo zelje.
Pokazao se opravdanim i naš strah
da će sljedećeg dana poslužiti nam grah.
Sve u svemu, face validity hotela bio je za pet,
no post hoc analiza nas bacila u bed.
Iako je do mora bio svega koji metar
nismo se okupali, ta puhao je vjetar.

Prvi smo sastanak imali to večer,
a neki su pojedinci procvjetali od sreće,
kad im je za trud u obavljanju zadaća
dodijeljena šalica s motivima Brača.

Ni drugi nisu ostali ruku praznih,
dobismo majice boja i veličina raznih.
Iz nepoznatih razloga dečki se otimaše za žutu,
a koji dobiše crvenu, složiše grimasu ljutu.

„Ako je ljubav odgovor...“ - na majici piše,
„Možete li preformulirati pitanje?“,
jer da je za dobru vezu nužno od ljubavi više,
pokazalo je naše višemjesečno čitanje.

A što je to što drži ljude skupa
otkrit će ovogodišnja ljetnoškolska grupa!

Nakon formalnog dijela večernjeg sijela,
prispravalo se svima ali ne i njima.
Pa su nas pjesmom budnima držale (fali rima),
da odemo u krpe nijedna nije htjela.

Tulumarili smo svake noći,
a ujutro jedva otvarali oči
da bi vrijedno radili ko mravi,
kao što to čine ljetnoškolci pravi.

Svakog dana „Red, rad i disciplina!“,
uvodi, analize i problematika ina.
Pritom smo nailazili na teškoće razne,
od silnog umovanja glave postadoše prazne.

Toliko smo ljudi od posla bili tada
da su voditeljice proglasile «zabranu rada!».
Plažu smo poslušno smjesta okupirali
i neko vrijeme tamo prokampirali.

Sljedeći party mogao je završiti profitom
da smo dopustili Talijanu pripitom
da za upad dvjesto kuna iskešira...
Aha, pa da nas onda cijelo večer maltretira!

Osim što se plesalo, pjevalo i pilo,
još se nešto značajno zbilo.

Neki su, naime, igrom slučaja u robi
završili u «netoploj» bazenskoj vodi.

Zamislite, kuhinja je u međuvremenu prošla krizu,
naposljetku smo dobili i pravu ljetnu spizu.

U tih par dana dogodilo se još svašta,
u ovom momentu nek proradi vam mašta...

A mi ćemo spomenuti još nekoliko stvari:
za početak briljantnu svirku na gitari,
zatim komične pokušaje pantomime,
rukama, nogama, bilo čime.

Igrale se tu partije biljara i una -
maksimalna zabava za minimalno kuna.

Tulumi na plaži uz nezamjetno osvjetljenje,
a onda je uslijedilo prosvjetljenje,
kad se boca zavrtjela krugom
otkrivajući istine jednu za drugom.

U noćnom kupanju uživali su neki,
dok su ostali to pratili na telki.
Mislili smo da nas u gradu ljudi provod čeka,
a ono otužan kafić s glazbom iz starog vijeka.
Zadnju večer karaoke zaječale terasom,
pjevalo se s diskutabilnim sluhom, ali punim glasom.
Naše su frenetične ovacije
izazvale posebno dvije interpretacije:
Muški rod u izvedbi Britney s mnogo vatre,
i voditeljice u ulozi Franka Sinatre.

No sve što je lijepo kratko traje,
Tako i ovoj avanturi kraj je...
I blijedit će možda uspomene ove,
Al` ostat će slike i spoznaje nove!

SADRŽAJ

UVOD	8
TEORIJA SOCIJALNE RAZMJENE, MODEL ULAGANJA I TEORIJA JEDNAKOSTI	12
ULAGANJE I RASPODJELA ODGOVORNOSTI	16
SOCIODEMOGRAFSKE VARIJABLE	17
VRIJEDNOST KAO PARTNERA	19
PRIVRŽENOST	22
KOMUNIKACIJA I INTERAKCIJE MEĐU PARTNERIMA	25
SEKSUALNOST	27
CILJ I PROBLEMI	30
METODA	31
POSTUPAK	31
INSTRUMENTI	31
<i>Sociodemografske varijable</i>	32
<i>Vrijednost kao partnera</i>	32
<i>Privrženost</i>	33
<i>Komunikacija u vezi</i>	33
<i>Učestalost pozitivnih interakcija</i>	34
<i>Zadovoljstvo seksualnim aspektom veze</i>	34
<i>Ulaganje i podjela odgovornosti</i>	35
<i>Kvaliteta veze</i>	36
<i>Stabilnost veze</i>	36
<i>Zadovoljstvo vezom</i>	36
SUDIONICI	37
<i>Dob</i>	37
<i>Obrazovanje</i>	39
<i>Zaposlenje</i>	39
<i>Socioekonomski status - mjesečni prihodi</i>	39
<i>Veličina mjesta rane socijalizacije i mjesta stanovanja</i>	40
<i>Stanovanje</i>	41
<i>Vjeroispovijest</i>	41
<i>Bračni status, duljina zajedničkog života i trajanje veze prije zajedničkog života</i>	41
<i>Broj djece</i>	41
REZULTATI	42
POVEZANOST MEĐU KRITERIJSKIM VARIJABLAMA	43

PREDIKTORI ZADOVOLJSTVA VEZOM, NJEZINE KVALITETE I STABILNOSTI	44
<i>Zadovoljstvo vezom</i>	44
<i>Kvaliteta veze</i>	45
<i>Stabilnost veze</i>	47
RAZLIKE IZMEĐU USPJEŠNIH I MANJE USPJEŠNIH PAROVA	48
RASPRAVA	51
U KAKVOM SU MEĐUODNOSU ZADOVOLJSTVO VEZOM, NJEZINA KVALITETA I STABILNOST?	51
ŠTO PREDVIĐA ZADOVOLJSTVO VEZOM, NJEZINU KVALITETU I STABILNOST?	53
<i>Zadovoljstvo vezom</i>	53
<i>Kvaliteta veze</i>	60
<i>(Ne)stabilnost veze</i>	62
PO ČEMU SE USPJEŠNI PAROVI RAZLIKUJU OD MANJE USPJEŠNIH?	64
<i>Demografske značajke</i>	64
<i>Komunikacija i čestina pozitivnih interakcija</i>	64
<i>Seksualno zadovoljstvo</i>	65
<i>Vrijednost kao partnera</i>	66
<i>Privrženost</i>	67
ZAKLJUČAK	69
OGRANIČENJA PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA I SMJERNICE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA	70
LITERATURA	73
SAŽETAK	84
SUMMARY	85
PRILOZI	87

UVOD

Istraživati ljubav? Ili pustiti pjesnicima da je slave? I dalje vjerovati istrošenoj uzrečici da se suprotnosti privlače? Ili radije, pjesnički rečeno, potražiti što održava, a što gasi ljubavni žar? Mišljenja smo da takav pothvat ima smisla jer je usprkos negativnim stranama i velikim promjenama, ljubav (operacionalizirana kao veza ili brak) još uvijek temelj društva. Činjenice govore da 90 % ljudi u nekom trenutku stupi u brak. Neki od njih iz njega brže-bolje istupe, neki odlaze u bračna savjetovališta, a neki se u njemu zadrže do kraja života. No ne treba ni napominjati da formalno održanje braka nije znak ni kvalitete braka niti zadovoljstva partnera.

Polazeći od pretpostavke da je moguće identificirati prediktore zadovoljstva brakom, dosadašnja istraživanja su ispitivala brojne osobine partnera (npr. crte ličnosti, inteligenciju) i utjecaj brojnih socijalnih i ekonomskih faktora na brak (npr. financija, socijalne okoline), pri čemu je uglavnom ispitivan samo jedan član para. Naše istraživanje pokušava odrediti što sve utječe na uspješnost veze, ispitujući veliki broj prediktora: od objektivnih sociodemografskih do subjektivnih procjena različitih aspekata veze, pri čemu su podaci prikupljeni na oba člana para. Nadalje, odlučili smo u uzorak uključiti i one parove koji žive zajedno, a nisu vjenčani, budući da su se dosadašnja istraživanja prvenstveno usmjeravala na zadovoljstvo brakom.

A zašto uopće ispitivati zadovoljstvo vezom? Iako su ranije (a i danas u nekim kulturama) odabir partnera obavljali roditelji ili srodnici, dok su supružnici još vrlo mladi i životno nezreli, u suvremenim društvima sami sebi biramo partnera, pri čemu se „slično vezuje sa sličnim“ (Fanuko, 1994; Berscheid i Reis, 1998; Byrne, 1997). Riječ je o sličnoj dobi, rasi, nacionalnosti, društvenom položaju, obrazovanju, inteligenciji, zdravlju, stavovima i uvjerenjima, o sličnim tipovima ličnosti i temperamenta. Tjelesna ljepota je važan, ali ne i presudan činitelj. Dakle, ulazak u vezu ili brak temelji se na odluci para. No čini se kako određeni broj parova ipak donese krivu odluku. U industrijskim društvima tijekom ovog stoljeća stope razvoda su u stalnom porastu (Trstenjak, 1991). Razvod braka je u nekim zemljama postao masovna pojava, što se najbolje vidi na odnosu sklopljenih i razvedenih brakova tijekom jedne godine. Primjerice, u Hrvatskoj je 2004. godine sklopljeno 22 700 brakova, a rastavljeno 4985

(podaci Državnog zavoda za statistiku), što znači da propada oko 22% brakova. Međutim, stopa razvoda nije jedini pokazatelj nestabilnosti i raspada bračne veze. Izvan uvida ostaju oni brakovi koji ne završavaju razvodom već samo fizičkim razdvajanjem partnera (Trstenjak, 1991.).

Određeni broj parova se odlučuje na brak tek nakon zajedničkog života s partnerom (kohabitacija). Iako je zajednički život za većinu parova predbračno stanje, takav život ima sve komponente braka, osim što njihova veza nije ozakonjena. Ovo istraživanje ispituje niz aspekata veze (npr. privrženost, komunikaciju) koji utječu na zadovoljstvo partnera i uspješnost veze, a ti aspekti postoje i u bračnim i u izvanbračnim zajednicama. Općenito vladaju dva uvjerenja o izvanbračnim zajednicama. Prvo jest da je bračni zavjet samo formalnost koja je za pravu ljubav nevažna i nepotrebna, a vjenčanje prevelik trošak i stres. Drugi stav prema izvanbračnim zajednicama jest da su one znatno labavije od braka, da u njima ljubav nije službeno potvrđena te da je izlaz iz takve veze za partnere jednostavan korak. Pravno gledano, izvanbračnu zajednicu država priznaje nakon pet godina zajedničkog života, a stečena imovina se tretira kao zajednička, pa stoga ni prekid takve veze nije u tom smislu ništa jednostavniji od razvoda.

Većina istraživanja zadovoljstva u braku pokazuje da ono sustavno varira u funkciji vremena. Nakon perioda “medenog mjeseca” zadovoljstvo brakom obično opada kroz prve tri godine, zatim stagnira na nižoj razini te s vremenom pokazuje tendenciju rasta. Najizraženiji utjecaj na porast zadovoljstva brakom jest odlazak djece od kuće, tzv. sindrom praznog gnijezda. Taj je efekt još veći ako je dijete adolescentske dobi, u odnosu na djecu mlađe ili čak srednje dobi (White i Edwards, 1990.). Najčešće spominjan razlog za ovaj trend jest nestanak stresa vezanog uz djecu i brigu za njih. Međutim, autori naglašavaju da su spomenute promjene u zadovoljstvu brakom zapravo male praktične vrijednosti.

Područje intimnih veza iznenađujuće je siromašno teorijskim objašnjenjima, a i ona postojeća su usmjerena uglavnom na objašnjenje nekog užeg i specifičnog problema. Velik broj radova, posebice onih iz područja istraživanja kvalitete braka, dolazi iz kliničke prakse, s posebnim zadatkom rješavanja pojedinih specifičnih problema partnerskih odnosa.

Postoje, međutim, različiti pokušaji objašnjenja ljubavi i privlačnosti (Aronson, Wilson i Akert, 2005). Prema Levingerovoj teoriji socijalne razmjene, osjećaji koje ljudi imaju o vlastitim odnosima ovise o njihovim percepcijama dobitaka i gubitaka u odnosu. Uz to, na stabilnost veze utječu i njihova očekivanja o ishodima odnosa, ali i očekivanja o tome koliko bi bili sretni u drugim vezama.

Međutim, Elaine Hatfield, Ellen Berscheid i George Homans smatraju da ljudi nisu usmjereni isključivo na postizanje najviše dobitaka uz najmanje gubitaka, kao što tvrdi teorija socijalne razmjene, nego brinu i o jednakosti u svojim odnosima. Prema teoriji jednakosti, ljudi su najsretniji u odnosima u kojima su dobici i gubici koje osoba doživljava te njezini doprinosi vezi otprilike jednaki dobicima, gubicima i doprinosima druge osobe.

Caryl Rusbult tvrdi da trebamo razmotriti još najmanje jedan dodatni čimbenik kako bismo razumjeli bliske veze – razinu ulaganja osobe u odnos. Prema modelu ulaganja, predanost osobe vezi ovisi o njezinom zadovoljstvu vezom u terminima dobitaka, gubitaka i razine očekivanja, o razini očekivanja od alternativne veze, te o tome koliko je uložila u vezu, a bit će izgubljeno ako je napusti.

Prema evolucijskom pristupu ljubavi Davida M. Bussa, muškarce i žene privlače različita obilježja suprotnog spola, pri čemu su se te preferencije razvile kao odgovor na različite adaptivne pritiske kojima su bili izloženi tijekom evolucijske povijesti. Dok muškarce primarno privlači ženin izgled, ženama su najvažniji muškarčevi resursi, budući da ove osobine partnera maksimalno povećavaju njihove šanse za reproduktivni uspjeh.

Osnovna pretpostavka Bowlbyjeve teorije stilova privrženosti jest da priroda afektivne povezanosti između djeteta i roditelja u ranoj dobi određuje prirodu djetetovih partnerskih odnosa u njegovoj zreloj dobi. Mary Ainsworth razlikuje tri tipa odnosa privrženosti dojenčadi sa svojim primarnim odgajateljem: sigurni, izbjegavajući, te anksiozno/ambivalentni. Cindy Hazan i Phillip Shaver primjenjuju navedenu klasifikaciju na odnose bračnih partnera. Postoje dokazi da ljudi, koji su kao dojenčad bili sigurno privrženi, imaju najintimnije i najviše zadovoljavajuće romantične veze u odrasloj dobi.

Robert Sternberg zastupa trodijelnu teoriju ljubavi, prema kojoj se ljubav sastoji od tri temeljne sastavnice: bliskosti, strasti i predanosti. Bliskost, kao emocionalna

komponenta, odnosi se na osjećaj intimnosti i povezanosti s partnerom. Strast, "vruća komponenta", odnosi se na uzbuđenje koje osoba doživljava zbog svog partnera, uključujući seksualnu privlačnost. Predanost, kognitivna komponenta, sastoji se od odluke da će se ljubav očuvati. Ove tri dimenzije mogu se kombinirati u različitim stupnjevima kako bi nastale različite vrste ljubavi.

Uspješna veza u svakodnevnom je govoru naizgled vrlo jasan pojam. No nekome je za uspješnu vezu ključno zadovoljstvo, dok je drugome to stabilnost ili kvaliteta veze. Navedeni pojmovi i među istraživačima bliskih odnosa izazivaju brojne nesuglasice. Zadovoljstvo vezom i kvaliteta veze pojmovi su koji su u velikoj mjeri povezani, ali, ovisno o različitim istraživanjima i autorima, često različito operacionalizirani. Sadržaj definicije djelomično ovisi o teorijskom pristupu autora, ali i o tome kada je varijabla definirana, ili preciznije, kada je znanstveni rad objavljen. Prema starijim gledištima kvaliteta braka shvaća se isključivo kao zadovoljstvo u braku. Ona je subjektivni osjećaj sreće, zadovoljstva i užitka koji doživljava partner u interakciji s drugim partnerom (Hawkins, 1968). Sedamdesetih se godina pojavljuju mnoge kritike takvog pristupa. Njegov najveći kritičar bio je Spanier (1976), koji kvalitetu braka definira kao međusobnu prilagodbu bračnih partnera. Glavni nedostatak Spanierova pristupa mnogi autori vide u činjenici da se kvaliteta braka ne može izjednačiti s bračnom prilagodbom, jer se time neopravdano obuhvaćaju različiti oblici ponašanja i percepcija bračnih partnera, što je jasno iz faktorizacije njegove skale koja rezultira s pet nezavisnih faktora (Johnson, Amoloza i Booth, 1992). Treći pristup kvalitetu braka definira kao procjenu kvalitete partnerskih odnosa (npr. Norton, 1983), dobivenu tako da je partneri procijene samostalno i nezavisno jedan od drugoga. Za procjenu se primjenjuju dva pristupa. Prema prvom pristupu partner procjenjuje globalnu ili opću kvalitetu odnosa, a prema drugom pristupu procjenjuje kvalitetu bračnog ili partnerskog odnosa na nizu pojedinačnih dimenzija kao što su: kvaliteta komuniciranja, seksualno ponašanje, donošenje odluka, itd. (prema Obradović i Čudina-Obradović, 1998.).

Zadovoljstvo vezom su različiti autori također operacionalizirali na različite načine. Neki su mjeru zadovoljstva sveli na samo jedno pitanje tipa: "Koliko ste zadovoljni brakom ili odnosima u svojem braku?". Ovakvim načinom mjerenja nailazimo

na metrijske poteškoće jer ne možemo utvrditi ni pouzdanost ni valjanost podataka kad je varijabla zahvaćena samo jednom česticom, a dobivamo samo globalni uvid u zadovoljstvo vezom. Osim mjerenja zadovoljstva pomoću jednog ili nekoliko pitanja postoje i skale za mjerenje kvalitete braka sastavljene od niza tvrdnji koje se odnose na različite dimenzije zadovoljstva, koje bi trebale predstavljati pouzdaniju i valjaniju mjeru. Međutim, istraživanja su pokazala da postoje visoke korelacije između mjera zadovoljstva vezom kad se koristi samo jedna čestica ili kad se koristi više njih (Petrović, 2002; Feil, 2002).

Osim kvalitetom veze i zadovoljstvom vezom, istraživanja u ovom području bavila su se i konceptom stabilnosti veze, najčešće bračne, nastojeći utvrditi čimbenike koji određuju hoće li se brak održati ili će doći do razvoda. Pokazalo se, naime, da varijable koje objašnjavaju kvalitetu braka i zadovoljstvo njime nisu dovoljne za objašnjenje stabilnosti braka, na koju utječu i neki dodatni čimbenici.

Ovim istraživanjem želimo upotpuniti dosadašnje spoznaje o zadovoljstvu vezom, njezinoj kvaliteti i stabilnosti. Uzimajući u obzir teorijske nesuglasice oko pojmova zadovoljstva, kvalitete i stabilnosti veze odlučili smo u istraživanju rabiti sva tri navedena konstrukta kao zavisne varijable, što nam omogućuje provjeru odnosa među njima, kao i utjecaja njihove međusobne povezanosti na značajnost različitih prediktora pri objašnjavanju svake od njih. Sa svrhom što obuhvatnijeg objašnjavanja zavisnih varijabli podatke smo prikupljali na oba člana para, a ispitali smo niz prediktora koji se dijelom odnose na individualna svojstva partnera, a dijelom na percipirane karakteristike ostvarene veze. Da bi odabir korištenih prediktora bio jasniji, potrebno je opisati teorijske pristupe i dosadašnja istraživanja iz čijih je postavki i nalaza proizašao.

TEORIJA SOCIJALNE RAZMJENE, MODEL ULAGANJA I TEORIJA JEDNAKOSTI

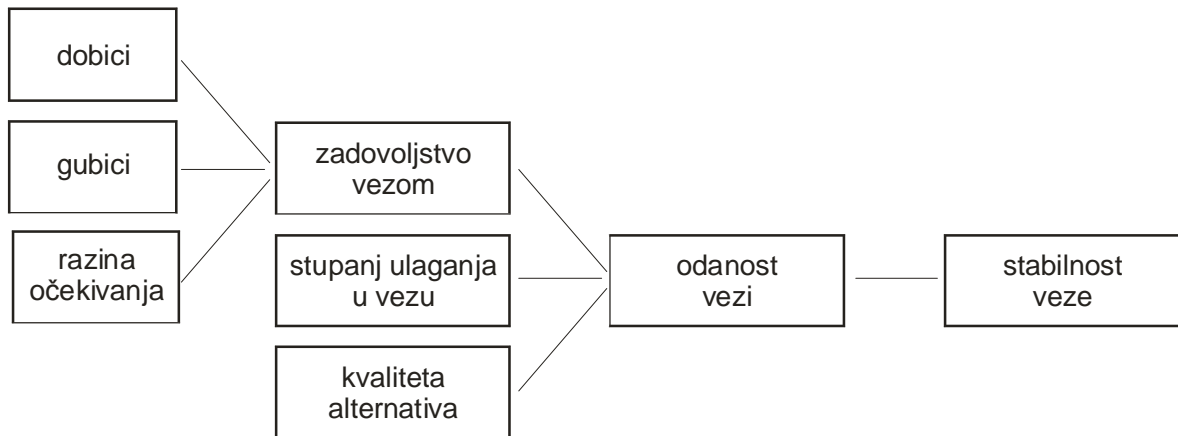
Prema teoriji socijalne razmjene (Kelley i Thibaut, 1978; Thibaut i Kelley, 1959, prema Aronson, Wilson i Akert, 2005) zadovoljstvo partnerskim odnosom ovisit će o percepciji pozitivnosti, odnosno negativnosti ishoda veze za oba partnera. Teoretičari socijalne razmjene pokušavaju objasniti ponašanje pojmovima kao što su dobici, gubici,

razina očekivanja i privlačnost alternative. U intimnim vezama dobici, između ostalog, uključuju ljubav, prijateljstvo, utjehu u nevolji i seksualno zadovoljstvo, a gubici vrijeme i trud uloženi u održavanje veze, kompromise, negativne emocije uzrokovane sukobima i različita odricanja. Razina očekivanja počiva na iskustvu iz prošlih veza. Osoba koja je u prošlosti imala nezadovoljavajuće veze te ne očekuje puno od sadašnje, može biti zadovoljna i malom količinom dobitaka. Za osobu koja je u prošlosti imala zadovoljavajuće veze te isto očekuje od sadašnje, i velika količina dobitaka može biti nedovoljna.

Rusbult (1980, 1983) postavlja model ulaganja (slika 1.) kojim pokušava objasniti zašto osobe ostaju u vezama. Prema Rusbultovoj, zadovoljstvo vezom ovisi o odnosu dobitaka i gubitaka u vezi, uz određenu razinu očekivanja. Postoje veze koje su nezadovoljavajuće, pa čak i destruktivne za jednog ili oba partnera, a i dalje se održavaju. Kako bi objasnila stabilnost veze, pa i one nezadovoljavajuće, Rusbult uvodi komponentu ulaganja u vezu. Ulaganje se definira kao sve što pojedinac ulaže (unos) u vezu (npr. imovina, djeca, vrijeme provedeno u vezi), a što mu neće biti vraćeno u slučaju prekida veze, pa ulaganja stoga osnažuju vezu. Osoba koja je zadovoljna vezom osjeća da su se njezina ulaganja u vezu isplatila, tj. ta osoba ima mnogo dobitaka od veze. Ako je neka osoba puno uložila u vezu koja je nezadovoljavajuća, može ipak odlučiti ostati u njoj i ulagati još više jer bi prekidom veze izgubila sve dosad uloženo. Dodatnim ulaganjem i uvjerenjem da će na taj način povećati kvalitetu veze, osoba opravdava pretrpljene gubitke i svoj ostanak u vezi.

Uz zadovoljstvo i stupanj ulaganja, za predviđanje hoće li dvije osobe ostati u vezi potrebna je i informacija o kvaliteti alternative. Levinger (1965, 1976) smatra da stupanj bračne kohezije ovisi o razlici između dobitaka i gubitaka u vezi koja određuje zadovoljstvo brakom, pri čemu prisutnost ili odsutnost kvalitetnije alternative može smanjiti (ili povećati) bračnu koheziju. Uz istu razinu (ne)zadovoljstva i količine ulaganja u vezu, veća je vjerojatnost prekida kod osobe koja ima mogućnost ostvarivanja kvalitetnije alternativne veze, nego kod osobe koja nema takvu mogućnost. Rezultati provjera ovog pretpostavljenog odnosa nisu konzistentni – dok neka istraživanja, poput onog Lloyda i sur. (1984, prema Michaels, Acock i Edwards, 1986), nisu pokazala ovaj pretpostavljeni odnos, kasnije provjere u prijateljskim i ljubavnim odnosima (Bui, Peplau

i Hill, 1996; Lin i Rusbult, 1995; Rusbult, Martz, & Agnew, 1998), bilo heteroseksualnim (Rusbult, Johnson i Morrow, 1986; Impett, Beals i Peplau, 2001-2002) bilo homoseksualnim (Beals, Impett i Peplau, 2002; Duffy i Rusbult, 1986), kao i provedena meta-analiza (Le i Agnew, 2003) potvrđuju model ulaganja.

Slika 1. Model ulaganja (Rusbult, prema Aronson i sur., 2005)

Za razliku od modela ulaganja koji se prvenstveno pokazao korisnim za objašnjavanje stabilnosti veze, evaluaciju partnerskog odnosa, a time i zadovoljstvo samim odnosom, pokušalo se alternativno objasniti teorijom jednakosti (Homans, 1961; Walster, Walster i Berscheid, 1978) odnosno relativnim omjerom dobitaka i gubitaka, odnosno primanja i davanja svakog od partnera. Osobe su najzadovoljnije u vezi kada je omjer između primanja i davanja u vezi jednak kod oba partnera. Nisu važne apsolutne vrijednosti primanja i davanja, već je isključivo važno da su njihovi omjeri jednaki. Pritom jednakost ne znači da su partneri doslovno jednaki, da rade iste stvari, da dijele svako zaduženje, niti da financijske izdatke dijele točno po pola, već je ona subjektivni doživljaj stanja međusobnog poštovanja i ravnopravnosti (Tuites i Tuites, 1986). Ako se omjeri primanja i davanja svakog od partnera percipiraju nejednakima, javit će se osjećaj nezadovoljstva, koji je to veći što su razlike veće. Osjećaj nezadovoljstva javlja se kod partnera čiji je omjer primanja i davanja manji (vrijednost primljenog manja je od vrijednosti datog), ali i kod partnera čiji je omjer veći (vrijednost primljenog veća je od vrijednosti datog). Jasno je da se osobe koje su zakinute u vezi osjećaju nezadovoljno, ali

nije posve jasno zašto bi osobe koje su u boljoj poziciji u vezi osjećale nezadovoljstvo. Teoretičari jednakosti pretpostavljaju da razlog leži u kulturalnim normama, po kojima ljudi trebaju težiti pravednosti i jednakosti za sve. Povlaštene osobe osjećaju nezadovoljstvo koje je, prema prethodnom objašnjenju, uzrokovano osjećajem krivnje. Istraživanje Walster, Walstera i Traupmanna (1978) pokazalo je da studenti koji svoju vezu percipiraju ravnopravnom izjavljuju da se osjećaju sretno i zadovoljno. Zakinuti studenti su osjećali ljutnju, a povlašteni krivnju (Brehm, 1992). Prema nekim istraživanjima (npr. Martin, 1985) apsolutna razina *dobitaka* bolji je prediktor zadovoljstva od same jednakosti (što osobe više dobivaju od veze, to su zadovoljnije). Postoje i nalazi koji pokazuju da se jednakosti pridaje veći značaj na početku veze, dok prolaskom vremena i povećanjem stupnja intimnosti ona gubi na značenju.

Lloyd, Cate i Henton (1982) su pokazali da je u kratkim, manje ozbiljnim vezama, jednakost bila najbolji prediktor zadovoljstva, dok je u dugim vezama, iako još uvijek značajna, izgubila na prediktivnoj moći. U dugotrajnim odnosima partneri opuštenije shvaćaju jednakost u određenom trenutku; smatraju da će se stvari naposljetku uravnotežiti te će se s vremenom uspostaviti određena ujednačenost. Ako to nije slučaj te ako počnu osjećati da postoji neravnoteža, mogu zbog nejednakosti prekinuti i dugotrajniji odnos.

Teoretičari se slažu da će potreba za vraćanjem jednakosti biti veća kod zakinutih pojedinaca, nego kod povlaštenih. Nezadovoljstvo vezom može se smanjiti vraćanjem stvarne jednakosti, odnosno smanjenjem ulaganja u vezu onog partnera koji je u boljem položaju ili zahtijevanjem većeg dobitka partnera koji je u zakinutom položaju. Moguće je, također, vratiti psihološku jednakost, što se događa u slučajevima kada nezadovoljna osoba sama sebe uvjeri da jednakost postoji, precjenjujući položaj u vezi koji njezin partner zaslužuje ili mijenjajući standard za usporedbu. Treći način za smanjenje nezadovoljstva vezom jest prekid veze (Huseman, Hatfield i Miles, 1987).

Iz svega navedenog možemo zaključiti da je jednakost u vezi vrlo bitna za osjećaj zadovoljstva partnerskim odnosom. Stoga očekujemo da će se raspodjela poslova i odgovornosti među partnerima kao i zadovoljstvo tom raspodjelom pokazati dobrim prediktorom općeg zadovoljstva vezom. Budući da model ulaganja uključuje i dugoročna ulaganja, koja u slučaju prekida neće biti vraćena (poput djece ili nekih resursa),

pretpostavljamo da bi ovaj model mogao bolje objasniti stabilnost veze, iako je i u ovom slučaju jednakost među partnerima bitna.

ULAGANJE I RASPODJELA ODGOVORNOSTI

Kao što su opisani modeli i predviđjeli, pokazalo se da je percepcija jednakosti u vezi pozitivno povezana sa zadovoljstvom vezom. To, između ostalih, proizlazi i iz istraživanja Benin i Agostinelli (1988) te Yogeve i Brett (1985), koja su pokazala da je percepcija pravednosti u podjeli kućanskih poslova i brige o djeci pozitivno povezana sa zadovoljstvom u braku (Brehm, 1992). Ovome u prilog ide i longitudinalno istraživanje van Yperena i Buunka (1990), koji su našli slab, ali stabilan utjecaj jednakosti na zadovoljstvo vezom. Njihov je zaključak da nezadovoljstvo proizlazi iz nejednakosti, a ne obrnuto.

Vlastita percepcija relativnog odnosa ulaganja i dobitaka u vezi često nije recipročna s partnerovom. Ljudi obično precjenjuju svoje uloge, a podcjenjuju ili čak zanemaruju uloge svog partnera. Ross i Sicoly (1979) su proveli istraživanje kojim su ispitivali pojavu egocentrične pristranosti (engl. *egocentric bias*). Bračni parovi su odvojeno procjenjivali podjelu odgovornosti za 20 aktivnosti važnih u bračnom životu (npr. briga o djeci, planiranje slobodnog vremena, čišćenje kuće i slično). Ispitanici su na liniji dugačkoj 150 mm (na jednom kraju linije pisalo je “uglavnom supruga”, a na drugom “uglavnom suprug”) crticom označavali količinu svoje i partnerove odgovornosti za obavljanje određene aktivnosti. Istraživači su pošli od pretpostavke da je odgovornost za određenu aktivnost gubitak, a ostvarenje te aktivnosti zajednički dobitak. Zbrajanjem procjena vlastite odgovornosti obaju supružnika (duljina linije do označenog mjesta) na svakoj ispitivanoj aktivnosti očekuje se zbroj 150. Istraživanjem je dobiveno da je zbroj procjena većih od 150 imalo 73% parova. Egocentrična pristranost može negativno djelovati na vezu jer ako oba partnera sebi daju veće priznanje nego što objektivno zaslužuju, u partnerskom odnosu može doći do sukoba i nerazumijevanja. Također, uzimanje previše zasluga za neki ostvareni pozitivan cilj može se shvatiti kao sebično ponašanje i negativno utjecati na partnerovo zadovoljstvo.

Iz rezultata ovih istraživanja, kao i ranije navedenih u poglavlju o teoriji socijalne razmjene, modelu ulaganja i teoriji jednakosti, proizlazi da bi percipirana distribucija ulaganja partnera u vezu i njihovo zadovoljstvo tom distribucijom trebalo biti prediktivno kako za zadovoljstvo partnera u vezi, tako i za njezinu kvalitetu i stabilnost. Stoga smo u istraživanje uključili tri varijable kojima je operacionalizirana podjela ulaganja u vezu: financijska ulaganja, kućanski poslovi te donošenje odluka, kao i varijable zadovoljstva raspodjelom u svakom od navedenih aspekata ulaganja.

SOCIODEMOGRAFSKE VARIJABLE

Iako je u mnogim istraživanjima ispitivana povezanost različitih sociodemografskih varijabli s kvalitetom i stabilnošću veze odnosno zadovoljstvom, rezultati nisu jednoznačni. Neka istraživanja pokazuju npr. da je u dužim vezama zadovoljstvo veće, druga da je manje, treća da nema razlike, a četvrta pak da povezanost dužine veze i zadovoljstvo njome pokazuju zakrivljenu U povezanost. Relativno stabilnima su se pokazali nalazi da je bračno zadovoljstvo manje kod osoba niskog socioekonomskog statusa, osoba koje su u ranoj dobi ušle u brak te osoba kojima sadašnji brak nije prvi. Rezultati dosadašnjih istraživanja sažeti su u tablici 1.

Tablica 1

Dosadašnja istraživanja povezanosti sociodemografskih varijabli sa zadovoljstvom i stabilnošću veze

Varijabla	Osnovni nalazi
SPOL	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žene nezadovoljnije od muškaraca (Karney i Bradbury, 1995, prema Feil, 2002). ▪ Varijable žene pri predikciji imaju veći utjecaj nego varijable muža, a u egalitarnim brakovima oba supružnika imaju podjednak utjecaj (Heaton i Blake, 1999).
DOB	<p>Dobiveni nekonzistentni nalazi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dob je neznačajan prediktor bračnog zadovoljstva (Koehne, 2000). ▪ Stariji ispitanici stabilniji i zadovoljniji (Karney i Bradbury, 1995, prema Feil, 2002).

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kod žena se nezadovoljstvo povećava s dobi (Karney i Bradbury, 1995, prema Feil, 2002). ▪ Nema razlike u zadovoljstvu vezom s obzirom na to jesu li partneri iste ili različite dobi (Scanzoni, 2000, prema Malenica, 2002).
SES	UKUPNI PRIHODI	<p>Zeng Wu, 2000:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ U lošijim financijskim uvjetima parovi su nezadovoljniji, a parovi srednjeg i visokog SESa su sličnog zadovoljstva. ▪ Parovi kod kojih oba partnera imaju visoke prihode su stabilniji. ▪ Jednakost u primanjima nije povezana sa zadovoljstvom.
	POJEDINAČNI PRIHODI	Uz veće prihode veća je stabilnost veze (Koehne, 2000).
OBRAZOVANJE		<p>Dobiveni nekonzistentni nalazi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Neznačajan prediktor bračnog zadovoljstva (Heaton, 2002). ▪ Uz više obrazovanje povećana bračna stabilnost i zadovoljstvo, a razlike u obrazovanju smanjuju bračnu stabilnost (Koehne, 2000). ▪ Muževi čije su žene obrazovanije definiraju svoj brak stresnim, a žene čiji su muževi obrazovaniji definiraju svoj brak zadovoljavajućim (Obradović i Čudina Obradović, 1998).
ZAPOSLENOST		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lošija bračna prilagodba kod nezaposlenih (Corley i Woods, 1991). ▪ Zaposlenost žene je prediktor nestabilnosti, osim u slučaju kad postoji podrška partnera (Obradović i Čudina Obradović, 1998).
RELIGIJA		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Najnesretniji vjernici u braku s ateistima (Heaton, 1984). ▪ Zadovoljstvo kod muškaraca više ovisi o tome je li partnerica iste ili različite religijske orijentacije (Heaton, 2000).
TRAJANJE VEZE		<p>Dobiveni nekonzistentni nalazi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dužina braka je neznačajan prediktor zadovoljstva u vezi (Feil, 2002). ▪ Zadovoljstvo je najveće na početku i nakon dugog trajanja veze (Malenica, 2002).
TRAJANJE KOHABITACIJE		<p>Dobiveni nekonzistentni nalazi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Utjecaj kohabitacije je sve manji jer u posljednje vrijeme postaje sve uobičajenija (Brown, 2004; Heaton, 2002).
PRETHODNO BRAČNO ISKUSTVO		<ul style="list-style-type: none"> ▪ U drugom se braku povećava frekvencija sukoba i smanjuje stabilnost (Giguère, Fortin i Sabourin, 1999).
DJECA	BROJ DJECE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brakovi s mnogo djece su nestabilniji. ▪ Parovi starije dobi koji nemaju djece su manje zadovoljni (Singh i Williams, 1981).
	SPOL DJECE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nema utjecaja na zadovoljstvo i stabilnost braka (Singh i Williams, 1981).
NUKLEARNA OBITELJ	BRAČNI STATUS RODITELJA	<p>Dobiveni nekonzistentni nalazi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Djeca razvedenih/razdvojenih roditelja i koja nisu živjela s ocem imaju veću vjerojatnost razvoda nego djeca iz obitelji s oba roditelja (Webster, Orbuch i House, 1995). ▪ Cjelovitost obitelji u djetinjstvu nije prediktivna za kasnije zadovoljstvo brakom (Nicholas, 2003).
	OBRAZOVANJE	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bračni partneri čiji su roditelji višeg obrazovanja zadovoljniji su

U dosadašnjim se istraživanjima ispitivala i povezanost homogenosti partnera u nekim varijablama sa zadovoljstvom u vezi i sa stabilnošću veze. Ti su rezultati pokazali da je stabilnost veća ako su partneri homogeni po obrazovanju te po religiji, a homogenost partnera u pogledu religije povezana je i sa zadovoljstvom u vezi. Dosadašnji nalazi također pokazuju da nema razlike u zadovoljstvu vezom s obzirom na homogenost partnera po dobi.

U ovo smo istraživanje uključili i neke sociodemografske varijable za koje nam nije poznato da su korištene u dosadašnjim istraživanjima, a koje bi mogle imati utjecaja na stabilnost, odnosno zadovoljstvo u vezi. Neke od njih su: veličina mjesta u kojem partneri žive sada i u kojem su proveli djetinjstvo, bračni status (jesu li stupili u brak ili žive u izvanbračnoj zajednici), dužina veze prije početka zajedničkog života i slično.

Budući da su rezultati dosadašnjih istraživanja vrlo nekonzistentni, odlučili smo ispitati povezanost svih ovih varijabli s kvalitetom i stabilnošću veze te zadovoljstvom u vezi. Osim toga, budući da dosadašnja istraživanja potječu iz kultura različitih od naše (uglavnom SAD), ovo je istraživanje među prvima u Hrvatskoj koje uključuje širok spektar varijabli na uzorku parova koji žive zajedno.

VRIJEDNOST KAO PARTNERA

Jedno od pitanja na koje je svatko od nas barem jednom želio dobiti odgovor jest što nas je privuklo nekoj osobi. Stupanj u kojem pojedinac posjeduje karakteristike poželjne suprotnom spolu naziva se vrijednost kao partnera (engl. *mate value*), a taj je pojam prvi uveo Symons 1987. godine (Greiling, 1997).

Prema evolucijskoj teoriji biranja partnera (Buss, 2003), muškarci i žene su se u prošlosti suočavali s različitim adaptacijskim problemima. Ti su problemi proizašli iz različite količine roditeljskog ulaganja muškaraca i žena. Roditeljsko ulaganje je bilo koji ulog roditelja u pojedinačnog potomka, što povećava vjerojatnost preživljavanja na račun

roditeljske sposobnosti da isti ulog ulaže u druge potomke (Trivers, 2004). Ulaganje žena je puno veće od ulaganja muškaraca: one ulažu ograničeni broj jajnih stanica, devetomjesečno razdoblje trudnoće i razdoblje dojenja, dok je jedino ulaganje muškaraca sam seksualni čin. Upravo zbog većeg roditeljskog ulaganja žene više riskiraju te su stoga i izbirljivije u odabiru partnera od muškaraca. Taj je izbor vođen osobinama povezanima s reproduktivnim uspjehom. Ženama su bitni resursi i socijalni status muškarca da bi se povećala vjerojatnost preživljavanja njihovog potomstva. Međutim, žene ne procjenjuju samo sadašnji status muškarca, već i njegove perspektive, na temelju svojstava koja mogu dovesti do njegovog stjecanja resursa, poput ambicije, inteligencije, obrazovanja i marljivosti. No samo posjedovanje resursa ipak nije dovoljno, već je važno i da je muškarac spreman na dijeljenje tih resursa, što žene procjenjuju na osnovi stabilnosti i pouzdanosti muškarca i njegovog iskazivanja ljubavi. Žene nadalje preferiraju dobro zdravlje te sličnost interesa i osobina kako bi osigurale dugotrajnost odnosa i ulaganje resursa. Tjelesni je izgled ženama općenito manje bitan nego muškarcima, no važne su muškarčeva visina i atletska građa jer ukazuju na njegovu sposobnost da brani partnericu i njihovo potomstvo.

Muškarci su manje izbirljivi jer je njihovo ulaganje manje te su stoga privučeni širim rasponom spolnih partnerica. Iako mogu ostvariti reproduktivni uspjeh kroz niz kratkoročnih veza, muškarci ipak biraju dugotrajnu vezu kako bi dobili isključiv pristup partnerici i tako osigurali očinstvo. Drugi razlog za odabir dugotrajne veze jest pristup partnerici visoke vrijednosti. Žene s višom vrijednošću kao partnera imaju manji broj seksualnih partnera. Žene visoke vrijednosti su poželjnije te stoga mogu nametnuti svoje uvjete partneru tj. "prisiliti" ga na dugoročnu vezu (Buss, 2003).

Muškarce privlače one osobine žena koje ukazuju na plodnost i reproduktivnu vrijednost. Zbog toga su im privlačnije mlađe partnerice, odnosno one s osobinama koje ukazuju na mladost - ljepota lica, čista i glatka koža, dobro zdravlje (dobar mišićni tonus i nepostojanje ozljeda) i ljepota tijela (idealni omjer struka i bokova od 0,7 koji odražava optimalnu distribuciju masnog tkiva vezanog uz hormonalni status bitan za plodnost) (Tadinac i Hromatko, 2004).

Iako svi ljudi teže partneru visoke vrijednosti, taj izbor je ograničen razinom vlastite vrijednosti. Osoba visoke vrijednosti je više tražena te ima veću mogućnost

izbora od osobe niske vrijednosti kao partnera. Stoga osobe visoke vrijednosti većinom biraju partnere visoke vrijednosti. Osobe niske vrijednosti također preferiraju osobe visoke vrijednosti, no zbog njihove nedostižnosti ulaze u veze s osobama niže vrijednosti (Shackelford, 1998).

Nakon biranja partnera i muškarcima i ženama je bitno očuvati vezu jer dugotrajan odnos za oba partnera donosi niz prednosti poput sigurnog doma za njihovu djecu, podjelu rada i raspodjelu resursa. Jedna od strategija očuvanja odnosa se temelji na ispunjavanju onih potreba i želja svojeg partnera koje su kod njega bile prisutne već na početku veze.

Žene od partnera traže ljubav i naklonost te su stoga muškarci koji svojim partnericama govore da ih vole, pokazuju ljubav i naklonost te im pomažu, uspješni u zadržavanju partnerica. No pokazivanje ljubavi je strategija koja je na prvom mjestu ne samo muškarcima, već i ženama. Druga strategija muškaraca je stjecanje i dijeljenje svojih resursa s partnericom. Kako je muškarcima u odabiru bitna tjelesna privlačnost žena, one i u zadržavanju partnera koriste tehnike naglašavanja izgleda i uljepšavanja (Buss, 2003).

Većina istraživanja vrijednosti kao partnera bavila se spolnim razlikama te razlikama u izboru partnera za kratkoročne i dugoročne veze, a malo je onih koja su izučavala ovu varijablu kod parova koji su u vezi. Pokazalo se da je razlika u vrijednosti muškarca i žene povezana s vjerojatnošću prekida i vjerojatnošću nevjere žena koje imaju višu vrijednost od svojih supruge. U takvim su vezama supruzi emocionalno nestabilni i manje zadovoljni brakom (Shackelford i Buss, 1997).

Zanimljiva je i hipoteza o kopiranju izbora partnera. Prema toj se hipotezi odabir drugih ljudi kopira jer se osoba koja je već izabrana doima poželjnijim izborom od slobodne osobe, što se naziva efektom vjenčanog prstena. Smatra se da se efekt temelji na ideji da osoba koja je u vezi posjeduje osobine koje se ne vide na prvi pogled. Efekt je jači pri procjeni muškaraca u vezama jer se smatra da žene procjenjuju spremnost muškarca na dugoročnu vezu, no ta hipoteza nije jednoznačno potvrđena (Uller i Johansson, 2003).

Smatramo da bi se vrijednost kao partnera mogla pokazati bitnom za zadovoljstvo vezom, njezinu kvalitetu i stabilnost. Za sada ne postoji istraživanje na našoj populaciji koje se bavilo ovom varijablom kod partnera u dugoročnim vezama. Prema dosadašnjim

istraživanjima očekujemo da će osobe više vrijednosti kao partnera biti zadovoljnije u vezama te da će njihove veze biti stabilnije i kvalitetnije. Također pretpostavljamo više zadovoljstvo, kvalitetu i stabilnost veze partnera koje imaju sličnu razinu vrijednosti. Očekujemo nadalje da će partneri u uspješnim vezama procijeniti i sebe i partnera višima na ovoj varijabli nego što će to učiniti partneri u neuspješnim vezama.

PRIVRŽENOST

„Ljubav“ je jedan od češćih odgovora koje ćete dobiti pitate li parove za tajnu uspjeha njihove veze. Na pitanje što je to ljubav teško da se može dobiti konzistentan odgovor. Hazan i Shaver (1987) su predložili integraciju dotadašnjih stilova ljubavi (Lee, 1973, 1977, 1988) i komponenti ljubavi (Sternberg, 1986) s psihološkim pojmom privrženosti. Oni smatraju da romantična ljubav predstavlja privrženost u odrasloj dobi. No, što je to privrženost?

Bowlby (1969) definira privrženost kao afektivnu vezu koju karakterizira tendencija da se traži i održi bliskost s određenom osobom, pogotovo kad je pojedinac pod stresom (prema Kamenov i Jelić, 2003). On je primijetio da sva djeca pokazuju vrlo sličan obrazac ponašanja ako se na neko vrijeme odvoje od majke te se posvetio pronalaženju uzroka takvog ponašanja i istraživanju prirode i oblika veze između majke i djeteta. Ainsworth, Blehar, Waters i Wall (1978) su ustanovili tri tipa privrženosti u dječjoj dobi: sigurnu, izbjegavajuću i anksiozno-ambivalentnu privrženost. Siguran tip privrženosti dijete će razviti ako majka ima kvalitetan odnos s djetetom, odnosno primjećuje djetetove signale, točno ih interpretira, i brine o njemu. Hladan odnos majke prema djetetu, ne primjećivanje njegovih signala te njihova kriva interpretacija, rezultirat će izbjegavajućim tipom privrženosti. Anksiozno-ambivalentni tip privrženosti razvit će se ukoliko majka nije dosljedna u svojoj brizi prema djetetu. Važno je spomenuti da se Bowlby odmah u početku zanimalo što se događa s tim oblikom veze tijekom odrastanja i postoji li privrženost u odrasloj dobi. On smatra da pojedinci internaliziraju svoja rana iskustva s njegovateljima u unutarnji radni model koji determinira njihov stil privrženosti s bliskim osobama tijekom cijelog života. Naime, odrasli prilikom gubitka ili odvajanja

od partnera pokazuju vrlo sličan obrazac ponašanja kao i djeca kad su odvojena od primarnog skrbnika.

Gledano iz evolucijske perspektive, funkcija privrženosti u odrasloj dobi jednaka je kao i u dojenačkoj dobi – osigurava dugotrajniju emocionalnu vezu kroz koju se osigurava preživljavanje i reprodukcija. Navedeni rezultati i pretpostavke govore u prilog postojanju privrženosti u odrasloj dobi. Hazanova i Shaver (1987) su svojim radom premostili jaz između privrženosti kod djece i teorija ljubavi, a njihov je rad potaknuo brojna istraživanja bliskih odnosa. Oni su krenuli od pretpostavke da se ista tri tipa privrženosti koji postoje u djetinstvu mogu razlikovati i u odrasloj dobi. Bartholomew (1990) je predložila model u kojem postoje četiri tipa privrženosti. Izbjegavajuću privrženost podijelila je na odbijajuću i plašljivu privrženost (prema Cassidy i Shaver, 1999). Krenula je od Bowlbyjeve postavke o internaliziranim radnim modelima, od kojih za objašnjenje privrženosti smatra važnima dva: model o sebi i model o drugim ljudima. Ovisno o tome ima li pojedinac pozitivan ili negativan model sebe odnosno drugih, on može razviti jedan od četiri tipa privrženosti. Ako pojedinac ima pozitivan model sebe, ali i drugih, razvit će sigurnu privrženost za koju je svojstveno povjerenje prema drugima i lako zbližavanje s drugim ljudima, ali i autonomija, tj. nezavisnost o drugim ljudima. Drugim riječima, sigurno privrženi pojedinci osjećaju se ugodno i s intimnošću i s autonomijom i ujedno su otvoreniji u komunikaciji, u prosjeku imaju više samopoštovanje i njihovi iskazi potvrđuju pozitivna rana iskustva s roditeljima. Kada je model o sebi negativan, a model o drugima pozitivan, osoba će razviti zaokupljenu privrženost za koju je svojstvena zaokupljenost odnosima. Takvi pojedinci imaju izrazitu želju za emocionalnim stapanjem s drugom osobom i puno očekuju od drugih, ali se boje da nisu dovoljno voljeni, odnosno da nisu vrijedni ljubavi pa će biti ostavljeni. Treći tip, odbijajuća privrženost, razvija se ako pojedinac ima pozitivnu sliku o sebi, a negativnu o drugima te je karakterizira odbijanje bliskosti i nepovjerenje prema drugim ljudima, kao i snažna potreba za nezavisnošću. Posljednji tip, plašljiva privrženost, razvija se kada su i model o sebi i model o drugima negativni, a za takav tip privrženosti svojstven je strah od intimnosti i izbjegavanje društva motivirani strahom od anticipiranog odbijanja od strane drugih osoba (prema Kamenov i Jelić, 2003.). Navedeni model potaknuo je razvoj

mnogih upitnika privrženosti koji su omogućili lakše ispitivanje privrženosti u odrasloj dobi i važnosti privrženosti u ljubavnoj vezi.

Određeni broj istraživanja bavio se odnosom privrženosti i kvalitete veze. Tako su Levy i Davis (1988) utvrdili povezanost sigurne privrženosti s visokom razinom povjerenja, predanosti, zadovoljstva i međuzavisnosti. Nasuprot tome, izbjegavajući i ambivalentno privrženi pokazali su negativnu povezanost sa navedenim karakteristikama veze. Collins i Read (1990) su ispitivali povezanost stilova privrženosti i kvalitete veze, koristeći instrument koji se sastoji od dviju subskala: ugodnost s bliskošću i anksioznost oko veze. Dobivene su razlike između muškaraca i žena koje su u skladu sa spolnim stereotipima; žene koje su anksiozne i muškarci koji imaju problema s bliskošću procjenjuju svoju vezu negativno. Kirkpatrick i Davis (1994) su dobili rezultate koji pokazuju da ambivalentno privržene žene i izbjegavajuće privrženi muškarci smatraju svoju vezu lošom, iako su veze tih pojedinaca često dugotrajne i stabilne. Objašnjenje može biti u činjenici da se ambivalentne žene jako trude oko svoje veze, a ako su u vezi s izbjegavajućim muškarcem on svojim ponašanjem samo potvrđuje njihov radni model o drugima.

U posljednje se vrijeme istraživanja često provode s parovima kao jedinicom analize, što omogućuje ispitivanje kako tip privrženosti muškarca i žene utječe na percepciju zadovoljstva i kvalitete u vezi. Simpson (1991, prema Simpson i Rholes, 1998) je dobio rezultate koji upućuju na negativnu evaluaciju veze od strane muškarca kad je žena ambivalentno privržena. Rezultati u sličnim istraživanjima pokazuju da su žene nesigurno privrženih muškaraca više odbijajuće i manje podržavajuće nego žene u parovima u kojima je muž sigurno privržen. Sigurno privržene žene imaju muževe koji aktivnije slušaju prilikom rješavanja problema (Kobak i Hazan, 1991). Važno je napomenuti da na kvalitetu veze utječe tip privrženosti oba partnera i njihova međusobna interakcija. Najkvalitetniju vezu imaju parovi koji su sigurno privrženi. Feeney (1994) je proveo istraživanje bračnih parova, uzimajući u obzir efekt tipa privrženosti u paru (koristeći kao mjere privrženosti ugodnost s bliskošću i anksioznost oko veze) na zadovoljstvo vezom. Pokazalo se da su parovi u kojima je žena anksiozna oko veze, a muškarac izražava veću neugodu zbog bliskosti nezadovoljni svojom vezom, kao i da su u parovima, u kojima je muškarac anksiozan oko veze, oba člana bila nezadovoljna, bez

obzira na ženin tip privrženosti. To se može objasniti djelovanjem muškog spolnog stereotipa prema kojem se kod muškarca, za razliku od žena, ne očekuje anksiozni obrazac ponašanja.

Budući da se u dosadašnjim istraživanjima pokazalo da su sigurno privrženi parovi intimniji te da njihove veze bolje funkcioniraju (Senchak i Leonard, 1992; prema Cassidy i Shaver, 1999), željeli smo provjeriti ove nalaze na našem uzorku. Pretpostavljamo da će parovi u kojima oba partnera postižu niske rezultate na dimenzijama izbjegavanja bliskosti i anksioznosti oko veze biti zadovoljniji u svojim vezama te da će kvaliteta i stabilnost njihovih veza biti veća. Također očekujemo da će zadovoljstvo vezom i kvaliteta veze biti procijenjeni nižima kod parova kod kojih barem jedan partner postiže visoke rezultate na jednoj od dimenzija privrženosti. Polazeći od očekivanja vezanih uz rodne uloge, pretpostavili smo da će na uspješnost veze veći utjecaj imati anksioznost kod muškarca, odnosno izbjegavanje bliskosti kod žene.

KOMUNIKACIJA I INTERAKCIJE MEĐU PARTNERIMA

U dosadašnjim je istraživanjima (npr. Stanley, Markman i Whitton, 2002) pokazana važnost kvalitetne komunikacije među partnerima za zadovoljstvo i stabilnost u odnosu, iz čega je jasno da je kvaliteta komunikacije među partnerima svakako jedan od prediktora kvalitete veze.

Za komunikaciju u bliskim odnosima vrlo su važne potrebe oboje partnera – potrebe za davanjem i primanjem, za emocionalnom toplinom te uključenost u aktivnosti. Za svaki odnos bitno je što osobe koje su u njega uključene žele i što su spremne dati – ovisno o tome obrasce interakcija možemo opisati kao simetrične, u kojima je naglašena ravnopravnost (partner traži i daje isto što traži i daje drugi partner) ili kao komplementarne, u kojima se partneri nadopunjavaju. Zdrave se veze zasnivaju i na jednim i na drugim obrascima interakcija.

Istraživanja komunikacije orijentirana su na različite specifične komponente ovog koncepta, kao što su verbalna i neverbalna komunikacija, otvaranje, asertivnost, aktivno slušanje, empatija, pravila komunikacije i sukladnost komunikacijskih stilova. Ipak, najčešći problem istraživanja komunikacije u bliskim vezama obično je rješavanje sukoba

i problema među partnerima (npr. Sanford, 2003).

Komunikacijska kompetencija je jedna od varijabli koju je važno uključiti u istraživanje kvalitete braka jer je to osobina koja dovodi do bolje interpretacije partnerova i vlastitog ponašanja u svakom aspektu odnosa, što za posljedicu može imati poboljšanje kvalitete komunikacije među partnerima, ali i kvalitete odnosa općenito. Budući da je komunikacijsku kompetenciju moguće uvježbavati, podaci o njezinu utjecaju na kvalitetu braka imaju i važne praktične implikacije. U gotovo svakom programu i radionici unapređenja kvalitete braka radi se i na usavršavanju komunikacije među partnerima (npr. Williams, Tappan i Bagarozzi, 1995). Obično se pritom rabi pristup usmjeren na osvještavanje sličnosti i razlika komunikacijskih stilova partnera, a ne na individualnu komunikacijsku kompetenciju svakog člana para. Naši nalazi mogli bi ukazati na važnost individualnog usavršavanja komunikacije u sklopu spomenutih programa. No, čak i prije nego što osoba ostvari bliski odnos s drugom osobom, može uvježbavanjem komunikacijske sposobnosti ulagati u budući odnos.

Osim komunikacijske kompetencije oba partnera, u ovom istraživanju ispituje se još jednu komunikacijsku komponentu, a to je učestalost pozitivnih interakcija među partnerima. Suvremeni podaci pružaju podršku shvaćanju da parovi grade intimnost kroz stotine vrlo uobičajenih, svakodnevnih trenutaka u kojima se izgrađuje emocionalna povezanost. Ovakve svakodnevne interakcije mogle bi biti temeljne jedinice za razumijevanje kako partneri grade svoje prijateljstvo (Driver i Gottman, 2004). U mnogim su istraživanjima proučavani načini na koje partereri međusobno stupaju u interakcije (npr. Gottman i Krokoff, 1989) i utjecaj tih interakcija na zadovoljstvo brakom, pri čemu se razlikuju pozitivne interakcije (npr. komplimenti – izražavanje poštovanja ili divljenja, zadirkivanje i smijanje, ljubljenje) i negativne interakcije (npr. kriticizam, sarkazam, pritužbe, omalovažavanje). U longitudinalnom istraživanju parova srednje i starije dobi pokazalo se da je humor jedna od bitnih karakteristika sretnih i stabilnih brakova (Carstensen, Gottman, Levenson, 1995), a Markman (prema Rice, 1997) je ustanovio da je količina zabave koju par zajedno doživljava najsnažniji faktor u određivanju opće bračne sreće. U ovom je istraživanju korištena varijabla čestine pozitivnih interakcija, operacionalizirana kao frekvencija ugodnih zajedničkih aktivnosti partnera u vezi, kao što su smijanje, raspravljanje, ljubljenje i sl.

Nalazima ovog istraživanja namjeravamo dobiti odgovor na pitanje koliki je dio zadovoljstva, stabilnosti i kvalitete odnosa iz perspektive muškog i ženskog člana para objašnjen komunikacijskom kompetencijom partnera, pri čemu očekujemo značajan doprinos komunikacijske kompetencije u objašnjenju kriterijskih varijabli. Očekujemo da ćemo našim nalazima također dobiti potvrdu važnosti učestalosti pozitivnih interakcija za gore navedene kriterijske varijable, tj. da će ona objasniti značajan dio varijance zadovoljstva, stabilnosti i kvalitete unutar odnosa. Nadalje, može se pretpostaviti da će se partneri iz uspješnih veza imati veću komunikacijsku kompetenciju i veću čestinu pozitivnih interakcija od partnera iz neuspješnih veza.

SEKSUALNOST

Seksualnost je gotovo neizostavna komponenta dugotrajne romantične veze te je stoga razumno pretpostaviti da u određenoj mjeri i determinira zadovoljstvo takvom vezom. Tome ide u prilog čitav niz istraživačkih nalaza koji ukazuju na značajnu pozitivnu povezanost bračnog i seksualnog zadovoljstva (Blumstein i Brecher, 1984; Byers i Heinlein, 1989; Cooper i Stoltenberg, 1987; Metz i Epstein, 2002, prema Gossman, Mathieu, Julien i Chartrand, 2003). Međutim, jednako je tako moguće pretpostaviti da se kvaliteta veze, između ostaloga, odražava i na seksualnom planu te stoga valja biti oprezan pri interpretaciji nalaza ovih korelacijskih istraživanja. U svakom slučaju, bilo da seksualno zadovoljstvo određuje zadovoljstvo vezom, bilo da se zadovoljstvo vezom oslikava u zadovoljstvu seksualnim odnosima ili se utjecaj odvija u oba smjera, pri proučavanju determinanti zadovoljstva vezom neminovno je obuhvatiti i seksualni aspekt veze.

Hendrick i Hendrick (1995) su ustanovili da muškarci procjenjuju seksualnost kao centralniji aspekt ljubavi i veze nego što to čine žene. Slično tome, Oliver i Hyde (1993, prema Hyde, 1994) nalaze da je emocionalna uključenost značajno češće nužan preduvjet za spolni odnos kod žena (45%) nego kod muškaraca (8%). Spolne razlike u poimanju veze očituju se i u vrsti ljubomore koja je kod muškaraca prvenstveno seksualne, a kod žena emocionalne prirode. Ipak, općenito gledajući, fizičko izražavanje naklonosti

(masaža, maženje, milovanje, držanje za ruke, grljenje, ljubljenje i sl.) visoko je povezano sa zadovoljstvom vezom i partnerom (Gulledge, Gulledge i Stahmann, 2003).

Osim kao aspekt zadovoljstva odnosno nezadovoljstva, u nekim vezama seks može poslužiti i kao sredstvo za rješavanje sukoba. Tako u istraživanju Janusa i Janusa, 1993. 35% muškaraca i 23% žena smatraju da je vođenje ljubavi najbolji način pomirbe nakon svađe, dok se 51% muškaraca i 65% žena ipak nije se složilo s tom tvrdnjom.

Iniciranje seksualnih odnosa relevantan je faktor koji treba razmotriti u kontekstu seksualnog ponašanja partnera i zadovoljstva seksualnim aspektom veze. Općenito, bračni partneri izjavljuju da muškarci češće iniciraju seks nego žene (Perlman i Duck, 1987.) iako neki autori smatraju da je žensko iniciranje seksualnih odnosa ustvari podcijenjeno, jer one često daju znak za seksualnu spremnost (npr. stave omiljeni parfem, zavodljivo se smiješe i sl.), a onda muškarac započinje predigru. Implicitni pregovori o seksu, tzv. "mating dance", imaju vrlo važnu ulogu u iniciranju seksualnih odnosa u zajednici muškarca i žene (Hyde, 1994). Postoje vrlo jasni implicitni pozivi na seks razvijeni uglavnom zbog straha od odbijanja (npr. "Idem u krevet"), a isto tako i implicitni odgovori koji znače odbijanje (npr. "Boli me glava"). Muškarcu je općenito nešto lakše podnijeti odbijanje jer ga može pripisati ženinim slabijim seksualnim apetitima, dok će žena odbijanje interpretirati kao slabiji interes za nju samu. Učestalost iniciranja i pozitivnih reakcija na iniciranje seksa povezana je s bračnim zadovoljstvom (Byers i Heinlein, 1989), a rjeđe korištenje izravnih strategija inicijacije seksa (za oba partnera) predviđa manju učestalost seksualnih aktivnosti i niže zadovoljstvo (Gossman i sur., 2003).

Također je nađeno da je učestalost seksualnih odnosa povezana sa zadovoljstvom brakom: što su odnosi češći, veće je i zadovoljstvo, a taj nalaz vrijedi i za muškarce i za žene (Eysenck i Wakefield, 1981). Pokazalo se također da osobe koje su zadovoljnije brakom percipiraju svoje bračne partnere sličnima sebi u preferiranoj čestini seksualnih odnosa češće nego osobe koje nisu zadovoljne brakom, no to je potvrđeno samo za muškarce, ali ne i za žene.

Nalazi o seksualnom ponašanju partnera dovedeni su u vezu s teorijom jednakosti u vezi: pokazalo se da pojedinci koji percipiraju nejednakost u davanju i primanju od partnera (smatraju da dobivaju manje nego što daju) ranije stupaju u izvanbračne

seksualne odnose i imaju više izvanbračnih seksualnih partnera, te svoje „neravnopravne“ brakove smatraju manje sretnima od onih pojedinaca koji svoje brakove percipiraju ravnopravnima (Hatfield, 1978, prema Hyde, 1994). Jednakost je, dakle, bitan čimbenik zadovoljstva seksualnim aspektom veze, kao i samom vezom: partneri u ravnopravnim vezama češće izražavaju zadovoljstvo seksom u vezi i samom vezom te češće stupaju u seksualne odnose s partnerom, a rjeđe u izvanbračne seksualne odnose.

Zanimljiv je fenomen seksualne dosade, koja predstavlja zasićenost seksualnim odnosima sa istom osobom. Bračni parovi u prvoj godini braka imaju velik broj spolnih odnosa, koji zatim naglo pada, ustaljuje se i onda nastavlja postupno padati, pri čemu se kasniji postupni pad obično smatra posljedicom biološkog starenja, no glavno objašnjenje za nagli pad je seksualna dosada. Ona je jedan od najjačih čimbenika koji djeluju protiv stalnosti veze i suprotstavlja se potrebi za sigurnošću, a muškarci su joj u izgrađenoj ljubavnoj vezi skloniji nego žene (Nias i Wilson, 1987). Seksualna dosada je povezana sa seksualnim nezadovoljstvom, a time i sa nezadovoljstvom vezom, na što ukazuje i podatak da je to jedan od glavnih razloga razvoda (Hyde, 1994), kao i nevjera, do koje često dolazi upravo zbog seksualne dosade.

Važnost seksualnog aspekta veze za zadovoljstvo vezom/brakom posebno je vidljiva u istraživanjima najnegativnijeg ishoda braka – razvoda. Iako i muškarci i žene u najvećem postotku kao primarni razlog razvoda navode emocionalne probleme, nakon njih slijedi nezadovoljstvo seksualnim aspektom veze (Janus i Janus, 1993).

Iz navedenih je nalaza vidljivo da je seksualnost važan aspekt u partnerskim odnosima te je stoga zanimljivo istražiti koliki je njezin relativni doprinos zadovoljstvu vezom u cjelini, kvaliteti veze i njezinoj stabilnosti, u odnosu na druge relevantne aspekte veze. Može se pretpostaviti da će zadovoljstvo seksualnom komponentom veze objasniti značajan dio varijance ukupnog zadovoljstva vezom. S obzirom na postojanje kulturalnih stereotipa spolnih uloga te veću orijentiranost muškaraca na seksualni aspekt veze, možemo očekivati da će ova varijabla objasniti veći dio ukupne varijance zadovoljstva vezom, kvalitete i stabilnosti veze kod muškaraca nego kod žena.

CILJ I PROBLEMI

U istraživanjima bliskih odnosa najčešće je korištena jedna od tri mjere uspješnosti veze: zadovoljstvo vezom, procjena kvalitete veze i njezine stabilnosti te individualne varijable vezane uz muškarca ili ženu za koje se smatra da na različite načine utječu na ova tri kriterija. U ovom smo istraživanju odlučili rabiti sva tri navedena kriterija uspješnosti veze te zahvatiti širok raspon varijabli koje mogu biti prediktivne za njih. Varijable koje smo uključili u istraživanje obuhvaćaju individualne varijable vezane uz partnere u vezi te varijable koje se odnose na karakteristike ostvarene veze procijenjene od oboje partnera (muškarca i žene), pri čemu smo odlučili zanemariti dobro istražene varijable, kao npr. ličnost, za koje smatramo da ne bi bitno pridonijele razumijevanju partnerskih odnosa.

Prvi problem ovog istraživanja bio je provjeriti u kakvom su međusobnom odnosu tri mjere uspješnosti veze: kvaliteta, stabilnost i zadovoljstvo partnera vezom.

Drugi problem bio je odrediti na osnovi kojih prediktora možemo najbolje predvidjeti procjene zadovoljstva obaju partnera vezom te procjene kvalitete i stabilnosti veze. Postavlja se pitanje predviđaju li iste prediktorske varijable podjednako svaki od triju kriterija te postoje li spolne razlike, tj. jesu li muške i ženske procjene zadovoljstva, kvalitete i stabilnosti veze određene istim ili različitim prediktorima.

Treći problem istraživanja odnosi se na usporedbu uspješnih i manje uspješnih parova. Pokušalo se odrediti razlikuju li se uspješni parovi od neuspješnih s obzirom na relevantne demografske i psihosocijalne varijable te postoje li spolne razlike u ovim varijablama ovisno o tome jesu li partneri u uspješnoj ili u neuspješnoj vezi.

METODA

POSTUPAK

Ispitivanje je provedeno u okviru XV. Ljetne psihologijske škole. Provodili su ga studenti psihologije te voditelji Ljetne škole tijekom svibnja i lipnja 2005. godine. Prikupljanje podataka obavljeno je individualno s oba člana para (konstruirane su muška i ženska forma upitnika) a tijekom ispitivanja članovi para su dobili uputu da samostalno daju odgovore na pitanja, bez međusobne komunikacije. Ispitivači su bili na raspolaganju sudionicima za eventualne nejasnoće tijekom ispunjavanja upitnika.

Uputa za ispunjavanje upitnika sudionicima je zadana u pismenom obliku, a glasila je:

"Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu provodi opsežno istraživanje odnosa među partnerima koji žive zajedno, bilo u bračnoj bilo u izvanbračnoj zajednici. Posebna vrijednost ovog istraživanja je ispitivanje oba partnera o obilježjima njihove veze. Vaše nam je iskustvo i mišljenje dragocjeno i svojim biste nam sudjelovanjem pomogli u prikupljanju vrijednih podataka. Stoga Vas molimo da što iskrenije odgovorite na sljedeća pitanja. Istraživanje je anonimno, a podaci će biti korišteni isključivo u znanstvene svrhe."

Kako bi se osigurala potpuna anonimnost ispitivanja, svakom paru je dodijeljena šifra (kako bi se kasnije mogli spojiti podaci članova para) te su nakon završetka ispunjavanja upitnika dobili omotnice u koje su priložili ispunjene upitnike. Svaki sudionik zasebno je zatvorio omotnicu i predao je ispitivaču.

INSTRUMENTI

U istraživanju su korištene dvije verzije instrumenta (jedna za ženske, a jedna za muške sudionike) koji je obuhvaćao opisane relevantne varijable, a primjer ženske verzije nalazi se u Prilogu.

Sociodemografske varijable

Iako je u mnogim istraživanjima ispitivana povezanost različitih sociodemografskih varijabli i kvalitete i stabilnosti veze odnosno zadovoljstva u vezi, nema sigurnih zaključaka u ovom području. Upravo zbog te nekonzistentnosti, u istraživanje smo uključili većinu sociodemografskih varijabli koje su korištene i u ranijim istraživanjima, a i neke za koje nam nije poznato da su korištene u dosadašnjim istraživanjima, a za koje očekujemo da bi mogle biti povezane sa zavisnom varijablom.

Varijable koje pružaju podatke o pojedincu su sljedeće: spol, dob, veličina mjesta rane socijalizacije i mjesta trenutnog stanovanja, socioekonomski status, izražen preko ukupnog mjesečnog prihoda sudionika i načina stanovanja (kod roditelja, podstanar, vlastito kućanstvo...), stupanj obrazovanja sudionika i njihovih roditelja, radni status, struktura nuklearne obitelji sudionika (broj braće i sestara, redoslijed rođenja i bračni status roditelja), vjeroispovijest te važnost vjere u životu, prethodne veze (dugotrajna veza koja je uključivala zajednički život) i djeca iz prijašnjih veza/brakova.

Korištene su i varijable koje detaljno opisuju ispitivani par: trajanje veze prije zajedničkog života, dužina zajedničkog života, bračni status, dužina bračnog života, zajednička djeca i sastav kućanstva u kojem par živi.

Vrijednost kao partnera

Inventar vrijednosti kao partnera (*Mate Value Inventory, MVI-7*, Kirsner, Figueredo i Jacobs, 2003) sastoji se od 17 čestica koje predstavljaju osobine koje su se pokazale važnima pri biranju partnera. Zadatak sudionika je na ovim osobinama procijeniti sebe i svojeg partnera na skali od -3 do +3 (-3 = *uopće se ne odnosi na mene/partnera*, +3 = *u potpunosti se odnosi na mene/partnera*). Ukupni rezultat je izražen kao aritmetička sredina odgovora na pojedinim česticama, a raspon rezultata varira od 1 do 7. Pouzdanost samoprocjene na muškom dijelu uzorka iznosi $\alpha = .82$, a na ženskom $\alpha = .83$, dok je pouzdanost procjene partnera na muškom dijelu uzorka $\alpha = .87$, a na ženskom $\alpha = .86$.

Osim rezultata za svakog partnera, izračunata je i mjera koju smo nazvali profit u vezi, operacionalizirana kao razlika između procjene partnerove i vlastite vrijednosti kao partnera. Mogući raspon vrijednosti na ovoj varijabli je od -6 do +6.

Privrženost

Originalni Inventar iskustava u bliskim vezama (*Experiences in Close Relationships Inventory*, Brennan, Clark i Shaver, 1998.) sastoji se od 36 čestica raspoređenih na dvije subskale - Skalu anksioznosti i Skalu izbjegavanja - te se rezultat na Inventaru ne prikazuje sumarno, nego po dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja. Na temelju rezultata na te dvije dimenzije moguće je razlikovati četiri tipa privrženosti. ECRI je javni, na Internetu dostupan, psihologijski mjerni instrument.

U ovom istraživanju korištena je modificirana forma Inventara koja sadrži ukupno 18 čestica - po 9 na svakoj dimenziji. Faktorska analiza je pokazala da faktorska struktura modificirane forme odgovara strukturi originalne skale, što znači da mjeri isti konstrukt kao i originalna skala (Kamenov i Jelić, 2003). Pouzdanosti (izražene Cronbachovim alpha koeficijentom) pojedinih dimenzija skale u našem istraživanju su zadovoljavajuće i iznose $\alpha=.78$ (za oba spola) za dimenziju anksioznosti te $\alpha=.83$ za muškarce i $\alpha=.80$ za žene na dimeziji izbjegavanja.

Inventar se koristi uz uputu da sudionik procijeni kako se općenito osjeća u vezama s ljubavnim partnerima. Od sudionika se traži da na skali od 1 (uopće se ne slažem) do 7 (potpuno se slažem) izrazi svoj stupanja slaganja sa svakom tvrdnjom. Pri tome se parne čestice u upitniku odnose na skalu anksioznosti u vezama, a neparne na izbjegavanje bliskosti. Pri izračunu rezultata potrebno je obrnuto bodovati odgovore na 9., 13. i 17. tvrdnji. Mogući raspon rezultata na svakoj od dimenzija kreće se od 9 do 63.

Komunikacija u vezi

Ova je varijabla operacionalizirana Skalom komunikacijske kompetencije (*Communicative Competence Scale*, Wiemann, 1977) koja mjeri dva glavna faktora - opću sposobnost komunikacije i opuštenost u komunikaciji. Sudionik procjenjuje svojeg

partnera na 36 čestica na skali od 1 do 5 (1 = *uopće se ne slažem*, 3 = *nitri se slažem nitri se ne slažem*, 5 = *potpuno se slažem*). Neke od čestica (4., 8., 11., 12., 28.) formulirane su u negativnom obliku te se pri formiranju ukupnog rezultata te čestice obrnuto boduju. Ukupni rezultat se formira kao jednostavna linearna kombinacija svih procjena. Raspon rezultata varira od 36 do 180, pri čemu manji rezultat ukazuje na niži stupanj komunikacijske kompetencije. Cronbachov koeficijent unutarnje konzistencije skale iznosi $\alpha = .96$.

Učestalost pozitivnih interakcija

Iz Skale za procjenu prilagodbe partnera (*Dyadic Adjustment Scale, DAS-7*, Spanier, 1976) preuzeto je 5 čestica koje se odnose na procjenu učestalosti zajedničkih aktivnosti partnera. Sudionici su odgovarali koliko često zajedno imaju živu razmjenu mišljenja, zajedno se smiju, poljube se, zajedno obavljaju neki posao, zajedno izlaze i zadovoljavaju interese izvan kuće, na skali od 0 do 5 (0 = *nikad*, 5 = *češće od jednom dnevno*). Ukupni rezultat se formira kao jednostavna linearna kombinacija odgovora na svim česticama, a raspon rezultata varira od 0 do 25. Pouzdanost ove skale iznosi $\alpha = .77$ za muškarce te $\alpha = .79$ za žene.

Zadovoljstvo seksualnim aspektom veze

Indeks seksualnog zadovoljstva (*Index of Sexual Satisfaction (ISS)*, Hudson, Fischer i Corcoran, 1994) je skala formirana u svrhu mjerenja stupnja nezadovoljstva u seksualnom aspektu partnerske veze. Sastoji se od 25 čestica od kojih su neke postavljene u negativnom obliku, a neke u pozitivnom (1, 2, 3, 9, 10, 12, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 24) kako bi se spriječila pristranost odgovaranja, te su pri formiranju ukupnog rezultata pozitivne čestice obrnuto bodovane. Zadatak sudionika je procijeniti na skali od 7 stupnjeva koliko često se svaka od navedenih tvrdnji odnosi na njega (1 = *nikad*, 7 = *uvijek*). Ukupni rezultat se formira prema formuli $S = (\sum X_i - N)(100) / [(K - 1) N]$, gdje je X_i odgovor na pojedinoj čestici, K je broj kategorija odgovora, a N je broj odgovorenih čestica. Ukupni rezultat varira od 0 do 100, pri čemu rezultati iznad 30 ukazuju na

klinički značajan stupanj nezadovoljstva. Bez obzira na vrijednosti koje nedostaju, ukupni rezultat ostaje valjan pod uvjetom da je sudionik odgovorio na barem 80% čestica skale. Efekt formule za formiranje ukupnog rezultata je zamjena vrijednosti koje nedostaju aritmetičkom sredinom odgovora na ostale čestice, tako da je konačni rezultat u rasponu od 0 do 100 bez obzira na broj ispravno ispunjenih čestica. Pouzdanost ovog instrumenta iznosi $\alpha = .92$.

Ulaganje i podjela odgovornosti

Da bismo ispitali relativno ulaganje partnera u vezu i podjelu odgovornosti, u upitnik su uvrštene čestice preuzete iz instrumenata korištenih u ranijim istraživanjima (Lynch i Reilly, 1998), a odnose se na: životno osiguranje, vlasništvo nad nekretninama, podjelu financijskih izdataka i zadovoljstvo takvom raspodjelom, raspodjelu kućanskih poslova i zadovoljstvo takvom raspodjelom, donošenje odluka i zadovoljstvo u tome.

Čestice o podjeli financijskih izdataka, kućanskih poslova i donošenja odluka među partnerima mjera su percipiranog ulaganja pojedinog partnera u vezu. Zadatak sudionika je u tablici križićem označiti kakva je raspodjela odgovornosti za navedeno prisutna u njihovoj vezi (vidi Prilog). Bodovanje odgovora u tablici podjele financijskih izdataka vrši se na sljedeći način: svaki odgovor u kategoriji "*ja plaćam*" boduje se s 3 boda, u kategorijama "*dijelimo izdatke prema mogućnosti plaćanja*" i "*dijelimo izdatke po pola*" s 2 boda, a u kategoriji "*partner/ica plaća*" s jednim bodom. Konačna mjera financijskog ulaganja formira se kao zbroj svih bodova podijeljen sa ukupnim brojem odgovora (kategorija "*ne odnosi se na nas*" ne ulazi u obradu). Pouzdanost ove mjere iznosi $\alpha = .86$ za žene i $\alpha = .91$ za muškarce.

Prema istom algoritmu formiraju se i rezultati u preostale dvije tablice. Pritom se odgovori u kategorijama "*uvijek ja*" i "*obično ja*" boduju s 3 boda, "*partnerica i ja jednako*" s 2 boda, a "*obično partner/ica*" i "*uvijek partner/ica*" s jednim bodom. Na svakoj od te tri mjere, veći rezultat ukazuje na veći stupanj ulaganja sudionika u vezu. Pouzdanost za procjenu raspodjele kućanskih poslova iznosi $\alpha = .52$ za žene te $\alpha = .65$ za muškarce, a za raspodjelu u donošenju odluka $\alpha = .73$ za žene te $\alpha = .61$ za muškarce.

Sudionici su također procjenjivali svoje zadovoljstvo raspodjelom financijskih izdataka, kućanskih poslova, odnosno donošenjem odluka na skalama od 1 do 7 (1 = *potpuno nezadovoljan*, 7 = *potpuno zadovoljan*).

Kvaliteta veze

Kvaliteta veze izmjerena Indeksom kvalitete braka (*Quality of Marriage Index*, Norton, 1983.), koji se sastoji od 6 čestica. Zadatak sudionika je izraziti svoj stupanj slaganja na prvih pet tvrdnji na skali od 1 do 7 (1 = *uopće se ne slažem*, 7 = *u potpunosti se slažem*) te zatim procijeniti koliko su sretni u vezi s partner/icom na skali od 1 do 10 (1 = *jako nesretan*, 10 = *jako sretan*). Indeks kvalitete veze izražava se kao jednostavna linearna kombinacija odgovora na svih 6 čestica, a raspon rezultata varira od 6 do 45. Pouzdanost ove mjere iznosi $\alpha = .96$ za žene i $\alpha = .97$ za muškarce

Stabilnost veze

Iako je naša kriterijska varijabla bila stabilnost veze, u instrumentu je ona operacionalizirana kao nestabilnost, na osnovi ranije korištenih i provjerenih instrumenata. Kao mjere (ne)stabilnosti veze korišteni su "potencijal za razvod" (Booth, Johnson i Edwards, 1983), gledanje na budućnost odnosa (mjereno jednom česticom iz DAS-7) i "razmatranje alternativa" (Stanley, Markman i Whitton, 2002). Bodovanje čestica na "potencijalu za razvod" se vrši tako da se svaki odgovor "Da" boduje s tri boda, a svaki odgovor "Ne" s jednim bodom. Preostale dvije čestice se boduju tako da odgovor "a" nosi jedan bod, odgovor "b" dva boda, a odgovor "c" tri boda. Ukupnu mjeru nestabilnosti veze predstavlja jednostavna linearna kombinacija bodova na sve tri mjere, a raspon rezultata može varirati od 5 do 15. Pouzdanost procjena nestabilnosti veze iznosi $\alpha = .76$ za žene te $\alpha = .75$ za muškarce

Zadovoljstvo vezom

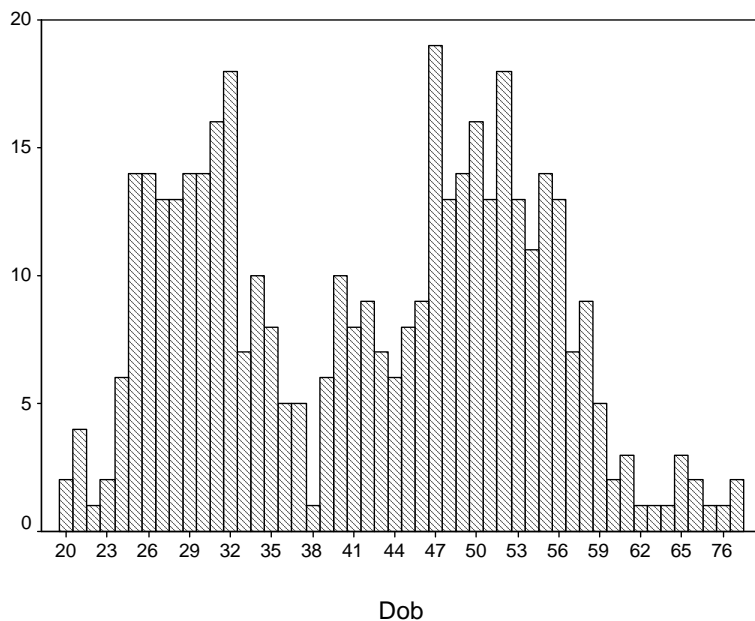
Zadovoljstvo sudionika u postojećoj vezi ispitano je jednom česticom na kraju cijelog upitnika, gdje je sudionik trebao procijeniti svoj sveukupni stupanj zadovoljstva u vezi na skali od 1 do 7 (1 = *potpuno nezadovoljan*, 7 = *potpuno zadovoljan*).

SUDIONICI

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 418 parova iz Hrvatske (iz šireg područja Zagreba, Osijeka i Splita). Kriteriji prema kojima su parovi birani bili su zajednički život, u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, koji traje minimalno godinu dana (čime smo željeli osigurati da partneri imaju dovoljno iskustva u zajedničkom životu kako bi mogli procijeniti različite oblike ulaganja u vezu) i samostalno privređivanje barem jednog člana para (da bismo isključili parove koji žive zajedno, no financiraju ih roditelji, što bi pitanje financijskih ulaganja učinilo irelevantim za njih).

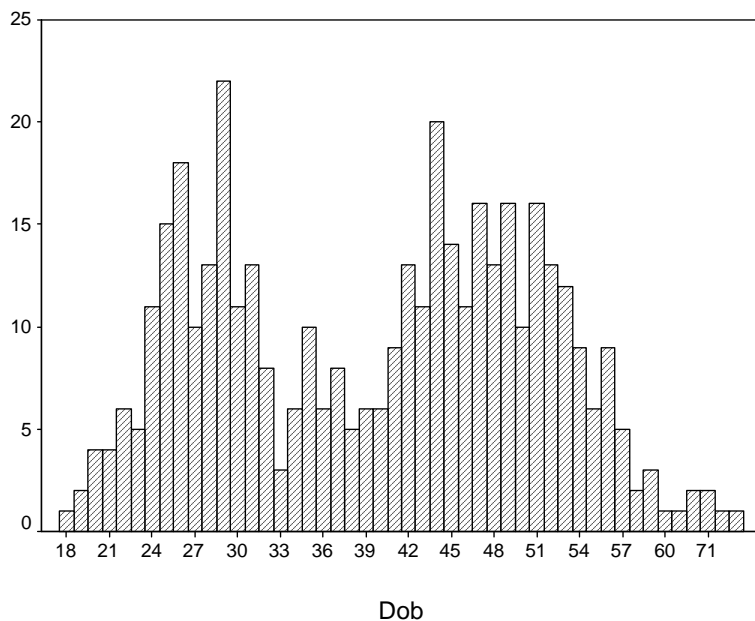
Dob

Raspon dobi muških članova para u rasponu je od 20 do 79 godina. Struktura sudionika prema dobi raspoređena je bimodalno tako da 35.2% čine sudionici dobi između 45 i 55 godina, a 33.5% sudionici dobi između 25 i 35 godina starosti, kao što se vidi iz Slike 2.

Slika 2. Dobna struktura sudionika

Dob sudionica kreće se u rasponu od 18 do 75 godina. Kod sudionica se dobna struktura također raspoređuje bimodalno - najveći postotak, čak 45.1%, čine sudionice dobi između 41 i 55 godina, a drugi vrh bimodalne distribucije čini 28.2% sudionica dobi između 23 i 31 godinu starosti. Dobna struktura sudionica prikazana na Slici 3.

Slika 3. Dobna struktura sudionica

Obrazovanje

Obrazovna struktura uzorka pokazuje da je najveći broj sudionika srednje (49% muškaraca i 44% žena) i visoke (48.4% muškarca i 50.4% žena) stručne spreme. Završenu samo osnovnu školu ima svega 2.2% muških i 4.8% ženskih sudionika. Postotak sudionika u uzorku koji nisu završili osnovnu školu gotovo je zanemariv (0.2% za oba spola).

Zaposlenje

U uzorku je 76.7% zaposlenih muškaraca (što uključuje zaposlenje na neodređeno i na određeno vrijeme te poduzetnike) i 76.2% zaposlenih žena. U kategoriji nezaposlenih i osoba koje se brinu o kućanstvu je 4.3% muškarca i 13.5% žena. Uzorak obuhvaća i 10.3% umirovljenika i 5.1% umirovljenica.

Socioekonomski status - mjesečni prihodi

Kao što je vidljivo iz Tablice 2, najveći broj muškaraca (32.5%) ima mjesečne prihode između 4000 i 6000 kuna. Gotovo podjednaki postotak žena ima mjesečne

prihode između 4000 i 6000 kuna (31%) te 2000 i 4000 kuna (30%). Iz tablice je jasno vidljivo da kod muškaraca postoji pomak prema višim primanjima.

Tablica 2

Osobni mjesečni prihod sudionika

mjesečni prihod	% muškaraca	% žena
bez vlastitog prihoda	2.9	9.1
< 2 000 kuna	4.8	12.3
2 000 – 4 000 kuna	24.6	30
4 000 – 6 000 kuna	32.5	31
6 000 – 10 000 kuna	23.9	13.5
> 10 000 kuna	10.8	4.1

Veličina mjesta rane socijalizacije i mjesta stanovanja

Od sudionika je tražen podatak o veličini mjesta rane socijalizacije, tj. mjesta u kojem su proveli najveći dio svog života do punoljetnosti te o veličini mjesta u kojem sada žive. Kao što se vidi iz Tablice 3, uzorak je vrlo heterogen u pogledu mjesta stanovanja do punoljetnosti, dok je prema kriteriju veličine mjesta trenutnog stanovanja uzorak homogeniji.

Tablica 3

Veličina mjesta stanovanja

	Veličina mjesta stanovanja		
	do punoljetnosti		trenutno
	% muškarci	% žene	
selo	22.5	27.3	9.2
manje mjesto	13.9	13.2	11.1
manji grad	25.1	20.6	22.5
grad	16.3	17.5	19.1

veliki grad	22.2	21.3	38.1
-------------	------	------	------

Stanovanje

Najveći broj parova (73%) živi u vlastitom kućanstvu, a manji broj su podstanari (10.3%) ili žive kod roditelja (9.3%), odnosno u nekom drugom aranžmanu (3.6%).

Vjeroispovijest

U uzorku oba spola prevladavaju sudionici katoličke vjeroispovijesti (79.2% muškaraca i 83.5% žena). Znatno je manji broj pripadnika pravoslavne (2.4% muškaraca i 13.7% žena) ili neke druge (0.8% muškaraca i 0.4% žena) vjeroispovijesti, dok se 8.6% muškaraca i 8.4% žena deklariralo ateistima.

Bračni status, duljina zajedničkog života i trajanje veze prije zajedničkog života

Od 418 parova koji su sudjelovali u istraživanju, njih 82.5% je u braku, dok 17.5% živi u kohabitaciji. Duljina zajedničkog života varira u rasponu od godinu dana do 55 godina, a distribucija ove varijable je bimodalna. Jedan vrh distribucije čine parovi koji žive zajedno 2-3 godine, a drugi vrh parovi koji su zajedno već dvadesetak godina. Prosječno trajanje veze prije početka zajedničkog života je 2 godine i 10 mjeseci.

Broj djece

Parovi obuhvaćeni istraživanjem u prosjeku imaju jedno zajedničko dijete ($D=1$), raspon ove varijable je od 0 do petero djece, pri čemu 23% parova nema djece.

REZULTATI

Prije nego što prikažemo rezultate statističkih analiza kojima smo nastojali odgovoriti na postavljene probleme istraživanja, zanimljivo je pogledati raspon rezultata na varijablama koje smo obuhvatili provedenim istraživanjem te srednje vrijednosti i pripadajuća raspršenja odgovora muških i ženskih sudionika na pojedinim mjerama (vidi Tablicu 4).

Tablica 4

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata muškaraca i žena na ispitivanim varijablama

Ispitivane varijable	Mogući raspon rezultata	muškarci		žene	
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Dob	19 - 80	42.04	11.96	39.83	11.39
Veličina mjesta stanovanja	1 - 5	3.02	1.44	2.92	1.50
Mjesečni prihod	1 - 6	4.02	1.17	3.40	1.25
Obrazovanje	1 - 6	3.86	1.03	3.93	1.12
Važnost vjere	1 - 5	2.99	1.28	3.36	1.32
Privrženost - izbjegavanje	9-63	24.78	10.45	22.53	10.07
Privrženost - anksioznost	9-63	25.97	10.37	27.85	10.73
Komunikacija	36-180	120.70	9.71	120.32	10.39
Vlastita vrijednost kao partnera	1 - 7	5.76	0.65	5.83	0.67
Partnerova vrijednost	1 - 7	5.92	0.77	5.96	0.75
Profit u vrijednosti kao partnera	-6 - 6	0.16	0.66	0.13	0.68
Seksualno zadovoljstvo	0 - 100	27.69	17.50	27.68	17.41

Zadovoljstvo vezom	1 - 7	6.02	1.16	5.81	1.18
Kvaliteta veze	6 - 45	38.98	7.69	37.61	9.04
(Ne)stabilnost veze	5 - 15	5.83	1.73	6.08	2.04

Iz tablice 4 je vidljivo da su prosječne vrijednosti rezultata na mjerama uspješnosti veze vrlo visoke. Drugim riječima, sudionici ovog istraživanja izrazili su visoki stupanj zadovoljstva svojom vezom, visoko su procijenili njezinu kvalitetu i uglavnom ne razmatraju alternative i ne razmišljaju o prekidu veze. Ove vrijednosti svakako treba imati na umu pri interpretaciji rezultata istraživanja, jer one ukazuju da smo ispitivanjem obuhvatili relativno pristrani uzorak parova koji svoju vezu uglavnom smatraju uspješnom.

POVEZANOST MEĐU KRITERIJSKIM VARIJABLAMA

Kao što smo naveli u uvodu, uzimajući u obzir teorijske nesuglasice oko pojmova zadovoljstva, kvalitete i stabilnosti veze, odlučili smo u istraživanju rabiti sva tri navedena konstrukta kao kriterijske varijable. Taj nam je postupak omogućio provjeru odnosa između navedenih triju varijabli kao i utjecaja njihove međusobne povezanosti na značajnost različitih prediktora prilikom objašnjenja pojedine kriterijske varijable. Korelacije među kriterijskim varijablama prikazane su u Tablici 5.

Tablica 5

Korelacije među kriterijskim varijablama

	Zadovoljstvo vezom	Kvaliteta veze	(Ne)stabilnost veze
Zadovoljstvo vezom	-	.83**	-.57**
Kvaliteta veze	.80**	-	-.58**
(Ne)stabilnost veze	-.56**	-.56**	-

Napomena: iznad dijagonale se nalaze vrijednosti za muški, a ispod dijagonale za ženski dio uzorka.

** $p < .001$

Kao što je iz tablice jasno vidljivo, obrazac korelacija isti je kod muškaraca i kod žena: procjene kvalitete veze i zadovoljstva vezom visoko pozitivno koreliraju, dok su procjene (ne)stabilnosti s ovim mjerama tek umjereno povezane.

PREDIKTORI ZADOVOLJSTVA VEZOM, NJEZINE KVALITETE I STABILNOSTI

Kako bismo provjerili koji sve činitelji i u kojoj mjeri predviđaju zadovoljstvo u vezi, njezinu kvalitetu i stabilnost, proveli smo regresijske analize za svaku zavisnu varijablu. U svim je analizama korišteno istih 19 prediktora: stupanj obrazovanja sudionika, osobni mjesečni prihod, važnost vjere, dužina zajedničkog života, dužina trajanja veze, broj zajedničke djece, dimenzije privrženosti (anksioznost i izbjegavanje), procjena vlastite vrijednosti kao partnera, profit odabirom partnera (razlika između procjene vlastite i procjene partnerove vrijednosti kao partnera), procjena komunikacijske kompetencije partnera, učestalost pozitivnih interakcija među partnerima, zadovoljstvo seksualnim aspektom veze, tri različite mjere ulaganja u vezu (financijski izdaci, odgovornost pri obavljanju poslova, donošenje odluka) te zadovoljstvo takvim raspodjelama ulaganja. Analize su provedene posebno na muškom i ženskom poduzorku. Korelacije među prediktorima prikazane su u tablici 6 (koja se nalazi u prilogu), a standardizirani β koeficijenti, odgovarajuće t vrijednosti i koeficijenti statističke značajnosti prikazani su u tablicama 7-9.

Zadovoljstvo vezom

Tablica 7 prikazuje rezultate regresijske analize sa zadovoljstvom vezom kao kriterijskom varijablom. Na uzorku muških sudionika dobiven je koeficijent multiple korelacije $R = .77$ ($F(19,245) = 17.41, p < .001$), a na uzorku ženskih sudionika $R = .84$ ($F(19,252) = 30.39, p < .001$).

Tablica 7

Rezultati regresijske analize sa zadovoljstvom vezom kao kriterijskom varijablom

Zadovoljstvo vezom	muškarci		žene	
	β	t	β	t
Obrazovanje	.00	0.02	.06	1.31
Osobni mjesečni prihod	.00	0.05	-.03	-0.65
Važnost vjere	-.01	-0.29	.00	0.08
Duljina zajedničkog života	-.01	-0.09	.11	1.99*
Trajanje veze	.02	0.53	-.00	-0.07
Broj djece	-.03	-0.52	-.11	-1.99*
Dimenzija privrženosti-izbjegavanje	-.03	-0.66	.02	0.54
Dimenzija privrženosti - anksioznost	.05	1.01	.03	0.78
Samoprocjena vrijednosti kao partnera	.22	3.62***	.08	1.78
Profit u vrijednosti kao partnera	-.27	-4.49***	-.23	-4.65***
Procjena komunikacijske kompetencije partnera	-.08	-1.43	.04	0.81
Seksualno zadovoljstvo	-.25	-4.14***	-.26	-5.37***
Čestina pozitivnih interakcija	.15	2.63**	.11	2.06*
Raspodjela financijskih izdataka	.09	2.03*	-.02	-0.47
Raspodjela obavljanja poslova	.03	0.55	.02	0.52
Raspodjela donošenja odluka	.03	0.69	.02	0.43
Zadovoljstvo raspodjelom financijskih izdataka	.18	3.09**	.09	2.03*
Zadovoljstvo raspodjelom poslova	.11	1.79	.15	3.07**
Zadovoljstvo raspodjelom u donošenju odluka	.17	2.91**	.31	5.88***
R	.77***		.84***	
R ²	.59		.71	

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$.

Kvaliteta veze

Tablica 8 prikazuje rezultate regresijske analize sa kvalitetom veze kao kriterijskom varijablom. Na uzorku muških sudionika dobiven je koeficijent multiple korelacije $R = .75$ ($F(19,241) = 14.63, p < .001$), a na uzorku ženskih sudionika $R = .77$ ($F(19,246) = 17.54, p < .001$).

Tablica 8

Rezultati regresijske analize sa kvalitetom veze kao kriterijskom varijablom

Kvaliteta veze	muškarci		žene	
	β	t	β	t
Obrazovanje	.03	0.53	.00	0.00
Osobni mjesečni prihod	.04	0.67	.00	-0.05
Važnost vjere	.11	2.30*	-.08	-1.79
Duljina zajedničkog života	-.03	-0.38	.00	0.00
Trajanje veze	.01	0.26	-.03	-0.78
Broj djece	-.01	-0.16	.02	0.26
Dimenzija privrženosti-izbjegavanje	-.06	-1.15	.01	0.27
Dimenzija privrženosti - anksioznost	.05	1.03	.03	0.74
Samoprocjena vrijednosti kao partnera	.21	3.16**	.09	1.51
Profit u vrijednosti kao partnera	-.35	-5.54***	-.24	-3.87***
Procjena komunikacijske kompetencije partnera	-.04	-0.74	.04	0.81
Seksualno zadovoljstvo	-.20	-3.16**	-.25	-4.42***
Čestina pozitivnih interakcija	.21	3.52***	.19	2.96**
Raspodjela financijskih izdataka	.10	1.97*	-.04	-0.81
Raspodjela obavljanja poslova	.02	0.34	.01	0.14
Raspodjela donošenja odluka	.05	1.11	.08	1.74
Zadovoljstvo raspodjelom financijskih izdataka	.04	0.67	.01	-0.01
Zadovoljstvo raspodjelom poslova	.12	1.96*	.15	2.64**
Zadovoljstvo raspodjelom u donošenju odluka	.13	2.06*	.18	2.85**
R	.75***		.77***	
R ²	.56		.59	

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$.

Stabilnost veze

Tablica 9 prikazuje rezultate regresijske analize s (ne)stabilnošću veze kao kriterijskom varijablom. Na uzorku muških sudionika dobiven je koeficijent multiple korelacije $R = .55$ ($F(19,237) = 5.03, p < .001$). Na uzorku ženskih sudionika dobiven je koeficijent multiple korelacije $R = .59$ ($F(19,249) = 6.54, p < .001$).

Tablica 9

Rezultati regresijske analize s (ne)stabilnošću veze kao kriterijskom varijablom

Stabilnost veze	muškarci		žene	
	β	t	β	t
Obrazovanje	-.07	-0.99	-.03	-0.42
Osobni mjesečni prihod	.18	2.51*	.02	0.20
Važnost vjere	-.06	-0.95	-.04	-0.70
Duljina zajedničkog života	.01	0.16	-.21	-2.57**
Trajanje veze	-.07	-1.21	-.07	-1.27
Broj djece	-.24	-2.70**	-.11	-1.32
Dimenzija privrženosti-izbjegavanje	.07	1.10	-.10	-1.65
Dimenzija privrženosti - anksioznost	.03	0.51	-.06	-1.08
Samoprocjena vrijednosti kao partnera	-.16	-1.89	-.21	-2.83**
Profit u vrijednosti kao partnera	.29	3.57***	.33	4.28***
Procjena komunikacijske kompetencije partnera	.17	2.39**	.01	0.19
Seksualno zadovoljstvo	.14	1.80	.24	3.24***
Čestina pozitivnih interakcija	-.13	-1.76	-.10	-1.17
Raspodjela financijskih izdataka	-.11	-1.91	-.07	-1.14
Raspodjela obavljanja poslova	-.01	-0.14	-.08	-1.35
Raspodjela donošenja odluka	-.04	-0.61	-.05	-0.83
Zadovoljstvo raspodjelom financijskih izdataka	-.07	-0.88	-.05	-0.72
Zadovoljstvo raspodjelom poslova	-.08	-0.99	-.06	-0.87
Zadovoljstvo raspodjelom u donošenju odluka	-.05	-0.65	-.01	-0.15

R	.55***	.59***
R ²	.30	.35

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$.

RAZLIKE IZMEĐU USPJEŠNIH I MANJE USPJEŠNIH PAROVA

Iz uzorka su izdvojene dvije skupine ispitanika koje se razlikuju po uspješnosti veze. Skupinu uspješnih parova ($n = 266$) čine parovi koji su na mjerama zadovoljstva, kvalitete i stabilnosti veze dali najviše procjene, a skupinu manje uspješnih parova ($n = 49$) čine parovi koji su na barem jednoj od kriterijskih varijabli nisko procijenili svoju vezu. Kao vrijednost karakteristična za par uzima se najniža procjena (npr. ako je rezultat jednog člana para na skali kojom se procjenjuje kvaliteta veze 35, a drugog člana para je 30, rezultatom para smatra se 30).

Kako bismo ustanovili po čemu se uspješni parovi razlikuju od manje uspješnih, provedena je multivarijatna analiza varijance sa spolom i uspješnošću para kao nezavisnim varijablama, te nizom demografskih i psihosocijalnih značajki partnera kao zavisnim varijablama. MANOVA je pokazala značajne glavne efekte uspješnosti veze $F(1, 384) = 23.97, p < .001$ i spola $F(1, 384) = 4.33, p < .001$, bez interakcije $F(1, 375) = 0.82, n.s.$, a Aritmetičke sredine i standardne devijacije za sve varijable prikazane su u Tablici 10, a rezultati pojedinih analiza u Tablici 11.

Tablica 10

Demografske i psihosocijalne značajke uspješnih i manje uspješnih parova

			Dob	Vel. mj. stanovanja	Mjesečni prihod	Obrazovna nje	Važnost vjere	Privrženost izbjegavanje	Privrženost anksioznost	Komunikacija	Vlastita vrijednost kao partnera	Partnerova vrijednost	Profit u vrijednosti kao partnera	Seks. zadovoljstvo	Čestina pozitivnih interakcija
Neuspješni parovi	muški	<i>M</i>	43.69	2.86	3.94	3.61	2.97	30.39	30.58	114.14	5.18	5.09	-0.09	43.51	2.84
		<i>SD</i>	11.67	1.50	1.37	0.93	1.40	11.55	9.33	7.75	0.86	1.09	1.03	16.21	0.90
	žene	<i>M</i>	40.62	2.93	3.43	3.87	2.97	25.30	31.13	113.13	5.55	5.05	-0.51	45.26	2.39
		<i>SD</i>	11.95	1.66	1.38	1.14	1.45	11.83	11.93	11.41	0.74	0.91	0.76	18.23	1.01
	prosječno	<i>M</i>	42.29	2.89	3.71	3.73	2.97	28.08	30.83	113.68	5.35	5.07	-0.28	44.31	2.62
		<i>SD</i>	11.8	1.56	1.39	1.03	1.41	11.87	10.51	9.53	0.82	1.01	0.94	17.04	0.98
Uspješni parovi	muški	<i>M</i>	38.01	3.24	4.07	3.93	3.09	22.03	23.95	123.37	5.83	6.19	0.36	20.55	3.93
		<i>SD</i>	10.53	1.36	1.23	1.03	1.29	10.10	9.64	9.99	0.65	0.57	0.53	15.30	0.75
	žene	<i>M</i>	37.25	3.07	3.57	4.01	3.38	20.67	26.77	122.61	6.01	6.29	0.28	19.79	4.00
		<i>SD</i>	10.72	1.41	1.19	1.11	1.25	9.22	9.76	8.42	0.56	0.51	0.49	13.33	0.65
	prosječno	<i>M</i>	37.63	3.15	3.82	3.97	3.24	21.35	25.37	122.99	5.92	6.24	0.32	20.16	3.97
		<i>SD</i>	10.61	1.39	1.24	1.07	1.28	9.68	9.79	9.23	0.61	0.55	0.51	14.33	0.70

Tablica 11
Rezultati MANOVE

		<i>df</i>	<i>F</i>
Uspješnost para	Dob		9.25**
	Veličina mjesta stanovanja do punoljetnosti		1.76
	Osobni mjesečni prihod		0.59
	Obrazovanje		2.54
	Važnost vjere		2.28
	Privrženost - izbjegavanje	1/384	22.78***
	Privrženost - anksioznost		16.94***
	Komunikacija		55.12***
	Samoprocjena vrijednosti kao partnera		39.68***
	Procjena partnerove vrijednosti		179.13***
	Profit u vrijednosti kao partnera		57.83***
	Šeksualno zadovoljstvo		144.52***
Čestina pozitivnih interakcija		247.91***	
Spol	Dob		1.65
	Veličina mjesta stanovanja do punoljetnosti		0.64
	Osobni mjesečni prihod		9.01**
	Obrazovanje		1.41
	Važnost vjere		0.62
	Privrženost - izbjegavanje	1/384	5.62*
	Privrženost - anksioznost		1.59
	Komunikacija		0.49
	Samoprocjena vrijednosti kao partnera		9.79**
	Procjena partnerove vrijednosti		0.12
	Profit u vrijednosti kao partnera		8.85**
	Seksualno zadovoljstvo		0.06
Čestina pozitivnih interakcija		4.83*	
Uspješnost x spol	Dob		0.59
	Veličina mjesta stanovanja do punoljetnosti		0.39
	Osobni mjesečni prihod		0.01
	Obrazovanje		0.34
	Važnost vjere		0.67
	Privrženost - izbjegavanje	1/384	1.88
	Privrženost - anksioznost		0.72
	Komunikacija		0.01
	Samoprocjena vrijednosti kao partnera		1.14
	Procjena partnerove vrijednosti		0.65
	Profit u vrijednosti kao partnera		4.03*
	Seksualno zadovoljstvo		0.39
Čestina pozitivnih interakcija		9.00**	

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$.

RASPRAVA

U KAKVOM SU MEĐUODNOSU ZADOVOLJSTVO VEZOM, NJEZINA KVALITETA I STABILNOST?

Iz tablice 5 se jasno vidi da su sve tri zavisne varijable relativno čvrsto povezane, što je i očekivano kada se uzmu u obzir njihove operacionalizacije. Korelacija između zadovoljstva vezom i kvalitete veze je vrlo visoka ($r = .83$ i $r = .80$), što pokazuje da ove dvije varijable predstavljaju slične konstrukte.

Većina operacionalizacija zadovoljstva vezom smatra subjektivnom komponentom kvalitete partnerske veze, a ne objektivnim pokazateljem stvarnih karakteristika partnera i procesa u vezi. Procjena kvalitete veze stoga bi se trebala manje razlikovati među partnerima nego procjena zadovoljstva tom vezom, no na našem uzorku ta je razlika vrlo mala: povezanost procjena kvalitete između muškaraca i žena iznosi $r = .66$, dok povezanost procjene zadovoljstva vezom između muškaraca i žena iznosi $r = .62$. Zadovoljstvo vezom možemo promatrati kao uži pojam od kvalitete veze i ujedno kao jednu od dimenzija kvalitete braka, onu koja predstavlja emocionalnu komponentu procjene bračnog odnosa. Visoke korelacije između procjene zadovoljstva i kvalitete veze na muškom i na ženskom poduzorku u našem istraživanju u skladu su s ranijim nalazima nekih autora koji su demonstrirali snažnu povezanost između složenih mjera bračne kvalitete i procjene ukupnog zadovoljstva na osnovi jedne čestice (Levinger, 1976). Dobivena visoka povezanost očekivana je ako promotrimo varijable na razini čestica. Kako smo već naveli, kvaliteta veze mjerena je Nortonovom skalom bračne kvalitete koja se sastoji od šest čestica, od kojih se tri čestice odnose na neku vrstu afektivne procjene kvalitete veze („Imamo dobru vezu“, „Moj odnos s partnericom me čini sretnim“, „Zaista osjećam da smo partnerica i ja tim“) pa je posve očekivano da korelacija između kvalitete i zadovoljstva vezom (izmjerenog jednom globalnom česticom) bude visoka.

Visoka korelacija između zadovoljstva vezom i kvalitete veze i 70% zajedničke varijance koju dijele ove dvije zavisne varijable pokazuje da one mjere sličan konstrukt. U prilog ovome ide i činjenica da su te dvije varijable objašnjene vrlo sličnim prediktorima (tablice 7 i 8). Šest je prediktora jednako, a čak je i njihov relativni raspored

po značajnosti sličan. Jedinu razliku čine važnost vjere, koja je značajna za kvalitetu veze, i veće zadovoljstvo raspodjelom financijskih izdataka, koje je značajno za zadovoljstvo vezom. Visoka korelacija između ovih dviju mjera uspješnosti veze ide u prilog teorijama koje izjednačavaju percepciju kvalitete partnerske veze sa zadovoljstvom u vezi.

Odnos stabilnosti veze s kvalitetom i zadovoljstvom partnera u vezi je donekle drugačiji. Stabilnost je sa zadovoljstvom i kvalitetom u umjereno visokim korelacijama ($r = .52$ i $r = .53$). Prediktori koji opisuju stabilnost također se donekle razlikuju od onih koji opisuju zadovoljstvo i kvalitetu. Osim partneričine vrijednosti kao partnera i profita, koji značajno opisuju sve tri zavisne varijable, muškarcima su za stabilnost veze važni prediktori i veći broj zajedničke djece, manji prosječan mjesečni prihod, manja procjena komunikacije partnerice i viša procjena ulaganja u odnosu na partnericu. Situacija je vrlo slična i na ženskom poduzorku. Stabilnost veze je na ovom dijelu uzorka objašnjena sa samo četiri značajna prediktora od kojih su veća partnerova vrijednost kao partnera od njezine, veća vlastita vrijednost kao partnera i veće zadovoljstvo seksualnim životom prisutni kod sve tri zavisne varijable. Duže vrijeme zajedničkog života za žene je vrlo važno za procjenu stabilnosti veze te pridonosi razlici između stabilnosti i ostalih zavisnih varijabli.

Niža povezanost zadovoljstva i kvalitete sa stabilnošću veze pokazuje da utjecaj kvalitete na stabilnost postoji, ali da je stabilnost determinirana i mnogim socijalnim faktorima. Pretpostavka da je vjerojatniji utjecaj kvalitete na stabilnost nego stabilnosti na kvalitetu veze oslanja se na dosadašnje nalaze istraživača koji su pomatrali kako bračna kvaliteta utječe na stabilnost braka. Primjenom metaanalize, Karney i Bradbury (1995) su utvrdili da su za ženinu percepciju bračne stabilnosti najprediktivnije varijable ženina percepcija bračne kvalitete i njezino seksualno zadovoljstvo u braku, pa tek onda druge varijable kao što su dob stupanja u brak, stupanj obrazovanja, dohodak obitelji i sl. Za partnerovu percepciju stabilnosti braka najprediktivnijima su se pokazale varijable bračnog seksualnog zadovoljstva, bračna kvaliteta, pa tek onda druge varijable kao što su dohodak obitelji i sl. (Obradović i Čudina-Obradović, 1998).

Možda najbolje objašnjenje za dobivene rezultate možemo pronaći u okviru Levingerove (1976) modificirane teorije socijalne razmjene i Modela ulaganja (Rusbult,

1980, 1983). Uzme li se u obzir da međusobna privlačnost partnera, zajedno s barijerama prema razdvajanju, čine brak kvalitetnijim i stabilnim, a vanjska, alternativna privlačenja djeluju razorno na bračnu kvalitetu i partnerske odnose, Levinger razdvaja bračnu kvalitetu i bračnu stabilnost kao odvojene pojmove među kojima može, ali ne mora postojati korelacija (Obradović i Čudina-Obradović, 1998). Ove pretpostavke još su bolje razređene u modelu ulaganja Rusbultove, o kojem je detaljno bilo riječi u uvodnom dijelu ovog rada, a prema kojem odnos dobitaka i gubitaka u ljubavnoj vezi, kao i razina očekivanja, utječu na procjenu kvalitete veze, odnosno zadovoljstvo vezom, ali tek djelomično na njenu stabilnost. Stabilnosti veze pridonose još i količina dosadašnjih ulaganja u vezu, koja pojedinac nepovratno gubi u slučaju prekida, kao i procjena mogućnosti ostvarivanja kvalitetnije alternativne veze.

Da bi veza bila kvalitetna, partneri njome moraju biti zadovoljni. Da bi veza bila stabilna poželjno je da su partneri zadovoljni, ali to nije nužan uvjet, jer veza može biti stabilna i zbog niza drugih razloga koje smo već ranije spomenuli, poput velike razine ulaganja (djeca, vrijeme, novac). Stabilnost, kao mjera vjerojatnosti da će partneri i u budućnosti ostati zajedno, povezana je sa zadovoljstvom/kvalitetom veze, ali ne u potpunosti.

Vlastita vrijednost kao partnera i razlika u vrijednosti kao partnera između partnerice i muškog člana para, kao i zadovoljstvo seksualnim životom, čine poveznicu između ovih triju varijabli. To je zapravo omjer dobitaka i gubitaka izborom partnera u odnosu na razinu očekivanja, što pridonosi procjeni zadovoljstva vezom i procjeni njezine kvalitete. Dulji zajednički život, više zajedničke djece, manji prosječni mjesečni prihod i viša procjena ulaganja u odnos faktori su koji, uz ove navedene, pridonose procjeni stabilnosti veze, a odnose se upravo na nepovratna ulaganja i smanjenu mogućnost ostvarivanja alternativne veze.

ŠTO PREDVIĐA ZADOVOLJSTVO VEZOM, NJEZINU KVALITETU I STABILNOST?

Zadovoljstvo vezom

Zadovoljstvo vezom se i kod muškaraca i kod žena može dobro objasniti zadovoljstvom raspodjelom odgovornosti oko različitih aspekata veze. Važno je naglasiti da to zadovoljstvo ne znači nužno pravilnu i jednaku raspodjelu. Osoba može biti zadovoljna i neravnomjernom raspodjelom ako je takva raspodjela u skladu s njezinim očekivanjima. Na razinu očekivanja oko podjele odgovornosti utječu u prvom redu rodne uloge. Postoje stereotipno muške i stereotipno ženske aktivnosti, pa će tako i muškarci i žene očekivati da moraju više pridonijeti u onim aspektima koji su u skladu s njihovom rodnom ulogom. Budući da se raspodjele odgovornosti odnose na važna područja života u vezi, logičan je nalaz da je i ženama i muškarcima bitno zadovoljstvo tim raspodjelama.

Na oba poduzorka zadovoljstvo raspodjelom u donošenju odluka pokazalo se dobrim prediktorom zadovoljstva vezom, pri čemu je kod žena to bio najuspješniji prediktor uopće. Zadovoljstvo raspodjelom u donošenju odluka, kakva god ta raspodjela bila, osobi daje osjećaj kontrole nad vlastitim životom, tako da ova vrsta zadovoljstva u zajedničkom životu s partnerom u određenoj mjeri može determinirati i zadovoljstvo vezom u cjelini. Zadovoljstvo raspodjelom financijskih izdataka također se pokazalo značajnim prediktorom kod oba spola, no ima relativno nisku prediktivnu moć. Kako u vezi postoje neki izdaci i financijske potrebe koje su zajedničke, moguće je da će se njihovo zadovoljenje pozitivno odraziti na zadovoljstvo vezom. S druge pak strane, osim zajedničkih financijskih izdataka, postoje izdaci koji se odnose na potrebe pojedinog člana para. Realno je pretpostaviti da se, ako ove potrebe nisu zadovoljene, smanjuje ukupno zadovoljstvo vezom. Kod žena se, za razliku od muškaraca, kao značajan prediktor pojavilo i zadovoljstvo raspodjelom poslova. Kako žene općenito više obavljaju poslove u kućanstvu, zadovoljstvo raspodjelom poslova za njih je važnije u objašnjavanju ukupnog zadovoljstva vezom. Neki nalazi pokazuju (Jugović, 2004) da je diskrepancija između očekivane i ostvarene spolne uloge veća kod žena nego kod muškaraca. Ovaj se nalaz tumači sve većom težnjom žena za egalitarnijom raspodjelom poslova, a navedena diskrepancija može biti uzrokom većeg relativnog značenja zadovoljstva raspodjelom kod žena u svim spomenutim aspektima.

Neka istraživanja (npr. Ross i Sicoly, 1979) su pokazala da postoji povezanost recipročnosti percepcije vlastitog i partnerovog ulaganja u vezu sa zadovoljstvom u odnosu. Kao što smo naveli u uvodu, ljudi obično precjenjuju svoje uloge, a podcjenjuju

ili čak zanemaruju uloge svog partnera. Zanimalo nas je koliko su sudionici u našem uzorku recipročni u procjeni svojeg i partnerovog ulaganja u tri aspekta zajedničkog života: podjeli financijskih izdataka, odgovornosti pri izvršavanju poslova, te donošenju odluka oko relevantnih pitanja u zajedničkom kućanstvu.

Suprotno očekivanjima i ranijim nalazima, većina ispitivanih parova dala je recipročne odgovore na sve tri ispitivane varijable. Samo 12.2% parova nije dalo recipročne odgovore u percepciji raspodjele financijskih izdataka. Pri tome, u 5.5% parova jedan ili oba partnera svoja financijska ulaganja u vezu percipiraju manjima nego što ih percipira njihov partner. U 6.7% parova jedan ili oba partnera precjenjuju svoja financijska ulaganja u usporedbi s partnerovom percepcijom. U percepciji raspodjele donošenja odluka 11.9% parova nije dalo recipročne odgovore, od čega u 8.4% parova jedan od partnera podcjenjuje svoj udio u donošenju odluka, a u 4.5% parova jedan od partnera precjenjuje svoju ulogu u odlučivanju unutar veze. U varijabli raspodjele poslova samo 13 (od ukupno 418) parova nije dalo recipročne procjene, a među njima je podjednak broj onih koji podcjenjuju svoja ulaganja, kao i onih koji ta ulaganja precjenjuju. Ovako mali broj nerecipročnih, odnosno veliki broj recipročnih parova, moguće je objasniti spolnim stereotipima. Ispitivani poslovi su spolno specifični (npr. kuhanje je posao koji se u našoj kulturi smatra tipičnim ženskim poslom, a popravci automobila muškim), pa pretpostavljamo da će, ako svaki član para izvršava posao karakterističan za njegovu spolnu ulogu, ta informacija biti dovoljno jasno percipirana od strane oboje partnera da bi dali recipročne odgovore. U slučaju da partneri izvršavaju poslove nespecifične za njihovu ulogu, pretpostavljamo da će to biti perceptivno vrlo istaknuto u očima oboje partnera, što će opet rezultirati recipročnim odgovorima.

Testirali smo značajnost razlike u zadovoljstvu para (procjena zadovoljstva manje zadovoljnog partnera) između recipročnih i nerecipročnih parova. Zbog premalog broja nerecipročnih parova u varijabli podjele poslova ($N = 13$) nije bilo opravdano provesti bilo kakvu statističku obradu. Razlika u zadovoljstvu recipročnih i nerecipročnih parova za varijablu podjele financijskih izdataka nije se pokazala statistički značajnom ($t = 1.20$; $df = 65,401$; $p > .05$), dok je razlika u zadovoljstvu dobivena za varijablu donošenja odluka statistički značajna ($t = 3,60$; $df = 65,362$; $p < .01$) i pokazuje da su recipročni parovi zadovoljniji, što je u skladu sa dosadašnjim istraživanjima.

Vrijednost kao partnera i profit odabirom partnera pokazali su se vrlo dobrim prediktorima zadovoljstva i kod muškaraca i kod žena. Veća procjena vlastite vrijednosti kao partnera, koja je pokazatelj pozitivne slike o sebi, znači i veću procjenu zadovoljstva u vezi. Ova se povezanost može objasniti dvosmjerno: pojedinci s većom vrijednošću kao partneri imaju veću mogućnost izbora, no isto tako zadovoljstvo vezom može rezultirati većom procjenom vlastite vrijednosti kao partnera jer je za sliku o sebi važna i percepcija kvalitete veze. Nadalje, značajnim prediktorom zadovoljstva pokazala se i razlika između partnerove i vlastite vrijednosti kao partnera, tj. u profitu ostvarenom odabirom partnera: zadovoljniji su oni pojedinci koji vrijednost partnera procjenjuju većom u odnosu na svoju. Koncept vrijednosti na tržištu partnera ima svoje korijene u evolucijskoj psihologiji (Buss, 1990) i zasniva se na pretpostavci da će oni pojedinci koji posjeduju osobine koje ih čine traženijima na tržištu imati veći reproduktivni uspjeh. Budući da se prilagođenost (engl. *fitness*) u klasičnom darvinovskom smislu mjeri kao broj potomaka nekog organizma koji će preživjeti do reproduktivne dobi i sami se imati prilike reproducirati, visoku će vrijednost na tržištu imati oni pojedinci koji posjeduju indikatore koji signaliziraju visoku reproduktivnu vrijednost. Ima nalaza koji upućuju na zaključak da pojedinci s visokom tržišnom vrijednošću imaju i viša očekivanja, odnosno da više važnosti pridaju tržišnoj vrijednosti svog potencijalnog partnera (Buston i Emlen, 2003; Tadinac i Hromatko, 2007). Dakle, onaj član para koji percipira da je profitirao u tom smislu, to jest da je stekao partnera više tržišne vrijednosti od vlastite, sigurno će biti zadovoljniji od onoga koji percipira da je u tom procesu na gubitku. O zadovoljstvu vezom koje osjećaju pojedinci koji su na profitu, može se govoriti kao o svojevrsnoj psihološkoj adaptaciji, koja ima za funkciju motiviranje tih pojedinaca da takvog partnera i zadrže i ne riskiraju preusmjeravajući svoje resurse u nekog drugog potencijalnog partnera (ovom objašnjenju ide u prilog i nalaz da je indeks profita ujedno i značajan prediktor stabilnosti veze).

Alternativno objašnjenje pruža nam teorija kognitivne disonance (Festinger, 1957). Isplativije je ulagati u partnera koji ima vrednije osobine, a kada jednom uđemo u vezu s takvim partnerom i samu vezu procjenjujemo vrednijom jer smo u nju (i eventualno potomstvo) već puno uložili. Na taj način opravdavamo uložene resurse

(vrijeme, novac, trud, djecu) kao i nastavak ulaganja u vezu. Prema ovoj teoriji, ukoliko naše ponašanje nije u skladu s nekim našim stavom, javit će se kognitivna disonanca koja izaziva nelagodu i motivira nas da ponovo uspostavimo kognitivni sklad. To možemo učiniti na dva načina: ili promjenom stava ili pak promjenom ponašanja da bude u skladu s našim stavovima. Ako ovu teoriju primijenimo na ulaganje u vezu, možemo zaključiti da nije lako odustati od veze u koju smo puno uložili. Ulaganje u vezu možemo opravdati visokim procjenama kvalitete veze (ako je veza kvalitetna, onda je vrijedilo i vrijedi u nju ulagati). Drugim riječima, naše ulaganje u vezu čini je vrednijom, a time potiče dodatna ulaganja i održava vezu stabilnom. Međutim, čak i kada vezu ne procjenjujemo izuzetno pozitivno, zbog uložених resursa možemo odabrati ulagati još više kako ne bismo izgubili ono što smo već uložili u nju. Napuštanje partnera, odnosno prekid veze, značio bi da su sva naša ulaganja bila uzaludna i da su propala, a time dovodimo u pitanje i našu sposobnost procjene i odabira odgovarajućeg partnera.

Još jedno moguće objašnjenje dobivenih rezultata u procjeni vrijednosti kao partnera, a koje također polazi od teorije kognitivne disonance, jest potreba za samoopravdavanjem svojeg izbora partnera i posljedično nerealno precjenjivanje partnerove vrijednosti. Taylor i Brown (1988) su predstavili koncept *pozitivne iluzije* kao kontrast tradicionalnim shvaćanjima prema kojima su se točne percepcije realiteta smatrale esencijalnim za mentalno zdravlje. Štoviše, oni tvrde da takve iluzije prevladavaju u normalnoj ljudskoj kogniciji i korisne su za mentalno zdravlje. Taylor i Brown (1988) ne ograničavaju koncept pozitivne iluzije na samopercepciju, već ga proširuju i na tzv. iluziju uzdizanja drugih, uz racionalu da viđenje značajnih drugih u pozitivnom svjetlu pomaže održanju pozitivne slike o sebi. Tako je pozitivna bračna iluzija pronađena u nekoliko različitih istraživačkih paradigmi (prema Fowers, Lyons i Montel, 1996). Istraživanja koja su proveli Murray, Holmes i Griffin (1996a, 1996b) ponudila su dodatne argumente u prilog postojanju pozitivne iluzije i njenim blagotvornim učincima na uspješnost veze, odnosno braka. Longitudinalno istraživanje (Murray i sur., 1996b) je pokazalo dugoročne efekte pozitivne iluzije ustanovljene u prvoj točki mjerenja. Naime, partneri izjavljuju veće zadovoljstvo, manje sukoba i manje dvojbi vezanih uz partnera što su u većoj mjeri idealizirali partnera (*projicirana iluzija*) te bili idealizirani od strane partnera (*reflektirana iluzija*) u inicijalnom mjerenju.

Precizno i realno razumijevanje partnerove slike o sebi nije predviđalo zadovoljstvo (Murray i sur., 1996a).

Kako bi provjerila mogućnost objašnjenja percepcije ostvarenog profita u partnerovoj vrijednosti pojavom pozitivne iluzije, jedna od studentica - članica Ljetne škole odlučila je u okviru svog diplomskog rada (Tokić, 2006) ispitati postoji li pozitivna iluzija u ljubavnim vezama parova obuhvaćenih ovim istraživanjem, te kakav je odnos pozitivne iluzije sa zadovoljstvom parova u vezi, procjenom kvalitete veze i njene stabilnosti, kao mjerama uspješnosti veze. Na to ju je potaknuo nalaz da postotak i muških i ženskih sudionika koji percipiraju profit odabirom partnera prelazi 60%.

Prema očekivanju, pronađena je pozitivna iluzija pri procjeni partnera, koja se manifestira u precjenjivanju partnerovih kvaliteta na Upitniku vrijednosti kao partnera u odnosu na njegovu samoprocjenu na istom upitniku. Nadalje, utvrđena je pozitivna povezanost veličine pozitivne iluzije sa sva tri kriterija uspješnosti veze. Parovi u kojima oba člana para u određenoj mjeri idealiziraju svog partnera najzadovoljniji su vezom i procjenjuju njezinu kvalitetu i stabilnost najvećom. Zatim slijede parovi kod kojih je samo jedan član para u pozitivnoj iluziji, a najmanje su zadovoljni i najniže procjene kvalitete i stabilnosti veze daju parovi čiji članovi nisu u pozitivnoj iluziji.

Kao sljedeći značajan prediktor zadovoljstva vezom pokazalo se zadovoljstvo seksualnim životom. Podatak da je zadovoljstvo seksualnim životom važno i muškarcima i ženama za opće zadovoljstvo vezom, u skladu je s mnogim ranijim nalazima (Blumstein i Brecher, 1984; Byers i Heinlein, 1989; Cooper i Stoltenberg, 1987; Metz i Epstein, 2002, prema Gossman, i sur., 2003; Hassebrauck i Fehr, 2002). Pan (1993) je, istražujući odrednice bračnog zadovoljstva, ustanovio da je seksualno zadovoljstvo na trećem mjestu po važnosti za žene i četvrtom za muškarce. Odnos između seksualnog zadovoljstva i zadovoljstva vezom je vjerojatno dvosmjernan (Henderson-King i Veroff, 1994) pa je tako moguće da smo zadovoljniji vezom, ako imamo ugodan i zadovoljavajući seksualni život. Moguće je, također, da je opće zadovoljstvo vezom indikator boljeg odnosa između partnera, a posljedica toga može biti bolji seksualni život.

Značajnim prediktorom pokazala se i učestalost pozitivnih interakcija, iako je njezina prediktivna vrijednost relativno niska kod oba spola. Značajnost ovog prediktora najbolje se može objasniti biheviorističkom teorijom kvalitete i bračnih odnosa u kojoj je

temeljna pretpostavka da bračni partneri pokazuju različite oblike ponašanja od kojih neki za drugog partnera predstavljaju nagradu (npr. izjave ljubavi) ili kaznu (npr. prigovaranje). U individualnoj percepciji bračna će kvaliteta biti to veća što su češći pozitivni oblici ponašanja bračnog partnera i, suprotno, kvaliteta će biti to niža što češće pojedinac percipira interakcije negativnog predznaka (Obradović i Čudina-Obradović, 1998.). Kako je korelacija zadovoljstva vezom i kvalitete veze visoka kod oba spola, možemo pretpostaviti kako učestalost pozitivnih interakcija utječe i na zadovoljstvo vezom. U ovom je istraživanju čestina pozitivnih interakcija operacionalizirana kao frekvencija ugodnih zajedničkih aktivnosti poput smijanja, ljubljenja i sl. te su nalazi posve u skladu s onima Gulledega i suradnika (2003) koji su utvrdili da je tjelesno izražavanje naklonosti (poput masaže, maženja, milovanja, držanja za ruke, grljenja, ljubljenja i sl.) visoko povezano sa zadovoljstvom vezom i partnerom, kao i Carstensa i suradnika (1995) u čijem se istraživanju humor pokazao jednim od važnih svojstava sretnih brakova.

Na prvi je pogled pomalo iznenađujući nalaz da su žene zadovoljnije vezom ako imaju manje djece. No, već je u nekim ranijim istraživanjima pokazano da su djeca često izvor napetosti i stresa u braku (Belsky, 1990) te da mijenjaju obrasce komunikacije među partnerima (Hoffman i Manis, 1978): partneri koji imaju djecu manje međusobno razgovaraju od partnera bez djece, a kad razgovaraju glavna tema su djeca. Kako u našoj kulturi majka ima dominantnu ulogu u odgoju djece, ona na sebe preuzima većinu brige o djeci te stoga veći broj djece predstavlja veći izvor brige i stresa za nju. Iz toga slijedi da što je veći broj djece, to žena ima manje vremena za zadovoljavanje vlastitih potreba i bavljenje odnosom. K tome se pokazalo da su ženama općenito važniji bliski odnosi s ljudima nego muškarcima, odnosno da se žene u većoj mjeri definiraju kroz svoje odnose s bliskim ljudima nego što je to karakteristično za muškarce. Stoga ne čudi da ženama više nego muškarcima smeta nedostatak vremena provedenog s prijateljima ili s partnerom, a što je u našoj kulturi neminovno kada obitelj ima više djece.

Dulje vrijeme zajedničkog života također je važno za zadovoljstvo vezom samo kod žena, no povezanost ovog prediktora s kriterijem vrlo je niska. Moguće objašnjenje ovog nalaza mogla bi biti činjenica da s trajanjem veze ženina vrijednost kao partnerice opada (jer je mladost bitan dio njezine tržišne vrijednosti), što kod muškaraca nije slučaj,

te joj se smanjuje mogućnost ostvarivanja alternativne veze. Kako je u ovu vezu već mnogo uložila, svoje će zadovoljstvo procjenjivati većim da bi opravdala ta ulaganja. Kako žene mogu više izgubiti ako zajednički život završi prekidom, važnije im je opravdati to ulaganje nego što je to slučaj s muškarcima.

Procjena većeg financijskog ulaganja u usporedbi s partneričinim povezana je sa zadovoljstvom kod muškog dijela para. Stereotipna je muška rodna uloga da privređuje i pruža resurse za opstanak obitelji, a financijski status muškarca jedan je od ključnih elemenata njegove vrijednosti na tržištu. Ako neki muškarac, iz bilo kojeg razloga, ovo nije u stanju učiniti, njegova slika o sebi može postati negativnija. Ako je muškarac manje zadovoljan sobom, bit će i manje zadovoljan vezom.

Kvaliteta veze

Pet se varijabli pokazalo statistički značajnim prediktorima kvalitete veze i kod žena i kod muškaraca: profit u vrijednosti kao partnera, seksualno zadovoljstvo, čestina pozitivnih interakcija, zadovoljstvo raspodjelom poslova i zadovoljstvo raspodjelom u donošenju odluka. Osim ovih varijabli, u muškom su se poduzorku za kvalitetu pokazali prediktivnima i samoprocjena vrijednosti kao partnera, raspodjela financijskih izdataka te važnost vjere.

Najveći dio objašnjene varijance procjene kvalitete odnosa može se pripisati varijabli profita u vrijednosti kao partnera (i za muškarce i za žene). Sa stajališta evolucijskog pristupa, primarni cilj žene je rađanje i odgajanje zdravog potomstva te stoga ona traži muškaraca koji će pružiti najkvalitetniji genetski materijal za njezinu djecu, ali također i resurse i zaštitu koji će im omogućiti odrastanje. Signali genetske kvalitete su primarno tjelesna svojstva (npr. simetrija, raspored mišićnog tkiva), dok su osobine koje ukazuju na sposobnost osiguravanja resursa npr. inteligencija, ambicioznost, marljivost, tako da vrijednost kao partnera kod muškaraca prvenstveno ovisi o ovim dvjema skupinama osobina. Muškarci pak najviše pažnje pridaju tjelesnom izgledu, odnosno onim aspektima koji ukazuju na ženinu plodnost (signali mladosti i zdravlja), te ove osobine determiniraju njezinu vrijednost kao partnerice. Kako vrijednost pojedinca na tržištu uvjetuje vrijednost njemu/njoj dostupnog partnera, jasno je da će percepcija veće partnerove vrijednosti, odnosno ostvarenog profita, utjecati na percepciju kvalitete

veze. Kao što smo već detaljno objasnili u poglavlju o zadovoljstvu vezom, percepcija veze kao kvalitetne adaptivni je mehanizam koji osigurava ostanak i daljnje ulaganje u vezu s dobrim partnerom, ali jednako tako i da bismo zadržali dobrog partnera trudimo se ulagati u vezu kako bismo učinili partnera zadovoljnim i zadržali ga uz sebe. Naravno, i ovi nalazi mogu biti odraz potrebe za samoopravljanjem uložene truda u vezu, koja će rezultirati pozitivnijim procjenama i odabranog partnera i kvalitete veze, ali i pozitivne iluzije, odnosno gledanja i partnera i veze «kroz ružičaste naočale».

Varijabla čestine pozitivnih interakcija također je visoko prediktivna za kvalitetu veze i kod muškaraca i kod žena, što ovaj prediktor čini vrlo iskoristivim i primjenjivim za procjenu kvalitete veze. Varijabla čestine pozitivnih interakcija odnosi se na frekvenciju ugodnih zajedničkih aktivnosti partnera u vezi, kao što su smijanje, raspravljanje, ljubljenje itd. Budući da se radi o ugodnim događajima, svaki od njih predstavlja pozitivno potkrepljenje za partnere. Veza između čestine pozitivnih interakcija i kvalitete odnosa je vjerojatno dvosmjerna: partneri koji provode više slobodnog vremena zajedno procjenjuju svoju vezu kvalitetnijom, no, osim toga, budući da ugodno provedeno vrijeme s partnerom osnažuje vezu, jasno je da će partneri čija je veza kvalitetna težiti što više vremena biti zajedno. Markman (1997) navodi da je količina slobodnog vremena koje partneri provode zajedno zapravo pokazatelj koliko oni ulažu u svoj odnos: što se više druže (u slobodno vrijeme), to je više ulaganja, a veza time postaje kvalitetnija.

Zadovoljstvo seksualnim životom je značajan prediktor kvalitete veze i kod žena i kod muškaraca, kao što je bio slučaj i sa zadovoljstvom vezom, što je u potpunosti u skladu s rezultatima ranijih istraživanja. Seks je integralni dio veze između muškarca i žene te je stoga realno očekivati da će partneri koji su zadovoljniji seksualnim aspektom svoje veze procjenjivati vezu kvalitetnijom, kao i da će se globalna kvaliteta veze odražavati i na seksualnom planu.

Dok varijable raspodjele donošenja odluka i raspodjele obavljanja poslova nisu značajni prediktori kvalitete veze, zadovoljstvo ovim raspodjelama značajan je prediktor percepcije kvalitete veze i kod žena i kod muškaraca. Zadovoljstvo raspodjelom donošenja odluka i raspodjelom obavljanja poslova su varijable koje nam ne govore o tome kakve su uistinu te raspodjele, već samo o zadovoljstvu partnera u tom pogledu.

Ako su partneri zadovoljni načinom na koji su raspoređeni poslovi i donošenje odluka, to najvjerojatnije znači da su zadovoljni svojim položajem u vezi (bio to dominantan, ravnopravan ili podređen položaj), odnosno, odgovornošću koju su preuzeli.

Obrnuta je situacija kod raspodjele financijskih izdataka. Zadovoljstvo raspodjelom financijskih izdataka nije se pokazalo značajnim prediktorom percepcije kvalitete veze ni kod muškaraca ni kod žena, ali sama raspodjela financijskih izdataka značajna je kod muškaraca – što više on ulaže, to percipira vezu kvalitetnijom. Prema očekivanjima i stereotipima u našem društvu, područje financija se pripisuje muškarcima. Stoga je onaj muškarac koji većim dijelom financira kućanstvo onaj koji je, s jedne strane, ostvario svoju rodnu ulogu te, s druge strane, zahvaljujući svojem financijskom statusu vjerojatno imao prilike odabrati kvalitetnu partnericu, pa zaista i jest u kvalitetnijoj vezi.

Alternativno objašnjenje ponovno možemo potražiti u postavkama Festingerove teorije kognitivne disonance. Muškarci koji više financijski ulažu u vezu, to ulaganje mogu opravdati visokom procjenom kvalitete veze. Time njihovo ulaganje u vezu ima smisla, a istodobno takav pozitivan stav o vezi motivira daljnja ulaganja.

(Ne)stabilnost veze

Značajnim prediktorima (ne)stabilnosti veze na ženskom uzorku pokazali su se: razlika između procjene partnerove i vlastite vrijednosti kao partnera, duljina zajedničkog života, procjena vlastite vrijednosti kao partnera i zadovoljstvo seksualnim životom. Žena procjenjuje vezu to stabilnijom što je partnera procijenila pozitivnije u odnosu na sebe, tj. što je veći njezin profit, no ujedno i svoju vrijednost percipira visokom. Nadalje, što je žena dulje u vezi, to je manje sklona razmatrati alternative i razmišljati o prekidu.

Na muškom poduzorku značajni prediktori (ne)stabilnosti veze su osobni mjesečni prihodi, profit u vrijednosti kao partnera, broj zajedničke djece te procjena komunikacijske kompetencije partnerice. Drugim riječima, muškarac će vezu percipirati stabilnijom ako partnericu smatra vrednijom od sebe na tržištu partnera, ako je smatra komunikacijski manje kompetentnom, ako ima više djece te ako ima niže mjesečne prihode (Tablica 9).

Dobiveni podaci dobro se uklapaju u model ulaganja Rusbultove (1980) prema kojem na stabilnost veze, između ostalog, utječe i stupanj ulaganja u vezu. Kod žena se pokazalo da su duljina zajedničkog života kao i procjena vlastite vrijednosti povezane sa stabilnošću, a obje ove varijable predstavljaju partnerski ulog u odnos. Varijable koje su se pokazale značajnim prediktorima stabilnosti kod muškaraca opisuju dugotrajna i bitna ulaganja s čijim povećanjem raste i spremnost za ostanak u vezi, usprkos mogućem nezadovoljstvu, jer prekidom veze osoba previše nepovratno gubi. U tom kontekstu objašnjiva je negativna povezanost stabilnosti i mjesečnih primanja kod muškaraca. Muškarac koji ima male mogućnosti financijskog ulaganja, ne može si priuštiti gubitak svega uloženog prekidom veze, pri čemu mu je s niskom mogućnošću ulaganja ujedno i niža vjerojatnost nalaženja nove partnerice.

Rezultati su također pokazali da kod stabilnijih veza i muškarci i žene partnera percipiraju vrednijim od sebe, što proširuje prethodno objašnjenje u smislu da svoju vezu i partnera smatraju vrijednima i daljnjeg ulaganja.

Neočekivan je rezultat da je kod muškaraca percepcija stabilnosti negativno povezana s procjenom partnerske komunikacijske kompetencije. Budući da se komunikacijska kompetencija pokazala bitnom za uspješnu vezu, ovaj bi nalaz trebalo provjeriti i detaljnije istražiti u nekim budućim istraživanjima.

Kao što je očekivano, seksualno je zadovoljstvo značajan prediktor percepcije stabilnosti veze kod žena, no zanimljiv je nalaz da se isti prediktor nije pokazao statistički značajnim kod muškaraca. Međutim, detaljnijim razmatranjem dobivenih podataka lako je uvidjeti da je ovaj nalaz na neki način artefakt statističkog postupka jer i muškarčeva i ženino zadovoljstvo u sličnoj mjeri koreliraju s kriterijskom varijablom. Dobivena neznajna prediktivnost varijable muškarčeva seksualnog zadovoljstva za procjenu stabilnosti veze rezultat je međudnosa prediktora čime se smanjio doprinos seksualnog zadovoljstva muškaraca u objašnjenju kriterija. Drugim riječima, oba su partnera podjednako zadovoljna seksualnošću u svojoj vezi i njihove se procjene seksualnog zadovoljstva u velikoj mjeri podudaraju ($r = .61, p < .001$).

PO ČEMU SE USPJEŠNI PAROVI RAZLIKUJU OD MANJE USPJEŠNIH?

Demografske značajke

Multivarijatna analiza varijance pokazala je da glavni efekt uspješnosti para nije značajan za većinu demografskih značajki: uspješni parovi od manje uspješnih ne razlikuju se po obrazovanju, osobnim mjesečnim prihodima te veličini mjesta stanovanja (Tablica 11). Uspješni se od manje uspješnih parova ne razlikuju ni po važnosti vjere. Moguće je da važnost vjere tek u interakciji s vjeroispovijesti postaje važna varijabla za razlikovanje ovih grupa. Tako se na primjer partneri različite vjeroispovijesti mogu slagati i imati uspješnu vezu ako im je vjera manje važna, kao i u slučaju kad je samo jednom od njih vjera važna, a drugom nije.

Prosječna dob je nešto niža u grupi uspješnih parova, no analiza kovarijance pokazala je da se ova razlika gubi ako se kao kovarijata uzme duljina zajedničkog života ($F(1,508) = 1.74$, n.s.). Ovaj efekt je artefakt činjenice da je prosječna duljina zajedničkog života "uspješnih parova" 13.1 godina, dok je prosječna duljina zajedničkog života "manje uspješnih parova" 18.5 godina, što je statistički značajna razlika ($t(522) = 4.34$, $p < .001$) – drugim riječima, pitanje je vremena kada će uspješni parovi postati manje uspješni.

Jedini značajan glavni efekt spola na ovom skupu varijabli odnosi se na osobne mjesečne prihode, koji su viši kod muškaraca (Tablica 10). Dio je rodne uloge muškarca da privređuje te se to od njega i očekuje. To objašnjava zašto postojanje ove spolne razlike nije povezano s uspješnošću para.

Komunikacija i čestina pozitivnih interakcija

Za varijablu komunikacijske kompetencije dobiven je glavni efekt uspješnosti veze: u uspješnim se parovima partneri međusobno procjenjuju komunikacijski kompetentnijima nego u manje uspješnim parovima. Viši rezultat na ovoj skali upućuje na veću ugodnost, intimnost i bolje komunikacijske vještine općenito. To komunikacijski kompetentnijim osobama omogućuje uspješniju prevenciju i rješavanje sukoba jer oni lakše uočavaju i točnije interpretiraju neverbalne znakove te uspješnije i asertivnije

izražavaju svoje potrebe. Osim toga, lakše uočavaju reakcije osoba s kojima su u kontaktu i bolje reagiraju na njihove potrebe, što ih čini ugodnijim sugovornicima. Ove komunikacijske vještine oni prenose i u svoju vezu, što rezultira uspješnijim obrascima komunikacije. Glavni efekt spola se nije pokazao značajnim, kao ni njihova interakcija. Potrebno je naglasiti da korišteni instrument nije mjera socijalnih vještina te stoga nije u neskladu s dosadašnjim istraživanjima koja govore o većoj razvijenosti tih vještina kod žena. Instrument uzima u obzir percepcije komunikacijske kompetencije partnera te je vjerojatno da su ispitanici procjenjivali svog partnera u odnosu na većinu osoba istog spola.

Prema biheviorističkim postavkama, partneri osoba uspješnih u komunikaciji primaju nagrade koje ne primaju partneri osoba nevjешtih u komunikaciji. U tim vezama komunikaciju karakteriziraju nagrade poput veće količine međusobne pažnje, neverbalnih znakova poput osmijeha i dodira sl. U skladu s tim je i nalaz da je količina pozitivnih interakcija veća kod uspješnih parova. Ni u ovom se slučaju glavni efekt spola nije pokazao značajnim, ali nađena je značajna interakcija: u uspješnim parovima nema spolne razlike u percepciji količine pozitivnih interakcija, dok u manje uspješnima postoji diskrepancija između procjena partnera, pri čemu žene broj pozitivnih interakcija procjenjuju nižim nego muškarci. Neka istraživanja pokazuju da su žene uspješnije u objektivnom procjenjivanju interakcija među partnerima, tj. da se njihove procjene bolje slažu s procjenama nezavisnih procjenjivača (Hojjat, 2000). S obzirom na ovaj nalaz te budući da se radi o manje uspješnim vezama, moguće objašnjenje ove interakcije jest da su muškarci precijenili broj pozitivnih interakcija u vezi.

Seksualno zadovoljstvo

Utvrđen je glavni efekt uspješnosti veze, bez efekta spola ili interakcije: sukladno očekivanjima, i muškarci i žene u uspješnim vezama izražavaju veće seksualno zadovoljstvo od onih u neuspješnim vezama. Pritom se pokazalo da je seksualno zadovoljstvo u pozitivnim značajnim korelacijama sa svim varijablama na osnovu kojih su parovi definirani kao uspješni odnosno neuspješni: sa zadovoljstvom vezom $r = .55$, s

kvalitetom $r = .53$ te sa stabilnošću veze $r = .34.$, što smo već interpretirali vezano uz drugi problem istraživanja.

Vrijednost kao partnera

Utvrđen je statistički značajan glavni efekt uspješnosti para: partneri u uspješnim parovima daju višu procjenu vrijednosti svojeg partnera na tržištu nego što to čine partneri u manje uspješnim vezama, što je u skladu s očekivanjima. Ovaj se nalaz može objasniti s evolucijskog stajališta: visoka vrijednost kao partnera u ljudskoj je evolucijskoj prošlosti značila veću vjerojatnost preživljavanja i uspješne reprodukcije te je razumno je pretpostaviti da je to dovelo do razvoja adaptivnih psiholoških mehanizama koji su nam omogućili da preferiramo partnera visoke tržišne vrijednosti te da ga, kad ga nađemo, nastojimo zadržati. Kao što je i očekivano, glavni efekt spola nije se pokazao značajnim jer je vrijednost kao partnera podjednako važna za oba spola.

Nadalje, članovi uspješnih parova daju više samoprocjene vrijednosti kao partnera nego članovi neuspješnih parova. Ako smo vlastitu vrijednost kao partnera procijenili visokom, to može značiti da imamo pozitivnu sliku o sebi, zadovoljniji smo sobom a time i svojom vezom, pa onda i više ulažemo u nju, čime povećavamo vjerojatnost uspjeha veze. Također, ako se nalazimo u uspješnoj vezi, to će pozitivno utjecati na našu sliku o sebi, vidjet ćemo sebe kao uspješnog partnera, te ćemo se procjenjivati pozitivnijima. Pokazalo se da žene u prosjeku daju više samoprocjene vrijednosti kao partnera, bez obzira na uspješnost veze, što je neočekivani nalaz, tim više što na čitavom uzorku nije ustanovljena ova spolna razlika ($t(382)=1.54$, n.s.).

Ispitivanjem razlike u percipiranom profitu vrijednosti (vlastita vrijednost oduzeta od vrijednosti partnera) dobili smo značajne glavne efekte spola i uspješnosti, kao i njihovu interakciju. Pokazalo se da u uspješnim parovima i muškarci i žene procjenjuju da su na dobitku, tj. vrijednost partnera procjenjuju višom od vlastite vrijednosti. Kod neuspješnih parova i muškarci i žene partnera percipiraju manje vrijednim od sebe, no kod žena je ta razlika veća, tj. one gubitak percipiraju većim nego muškarci.

Članovi uspješnih veza smatraju da su na dobitku, te nema spolnih razlika u percipiranom profitu, što je i u skladu s evolucijskom teorijom. Kod neuspješnih parova

žene percipiraju gubitak značajno većim nego muškarci. Ovakav rezultat je u skladu s Triversovom teorijom roditeljskog ulaganja, gdje je ženama profit važniji nego muškarcima jer one više ulažu (devet mjeseci trudnoće, dojenje itd.), pa su posljedice njihovog izbora dugoročne. Zbog toga vjerojatno žene u neuspješnim vezama gubitak procjenjuju većim nego muškarci. Moguće je, međutim, i da je niža procjena uspješnosti veze prisutna kod osoba koje nisu sklone nerealističnim procjenama, pa ne iskazuju pozitivnu iluziju ni pri procjeni partnera niti pri procjeni indikatora uspješnosti veze. Kako je nerealistično-optimističan pogled na svijet adaptivni mehanizam koji čuva čovjekovo psihičko zdravlje, osobe s realističnim gledanjem na stvari sklonije su poremećajima raspoloženja i depresiji. Kako je češća incidencija depresije kod žena nego kod muškaraca široko dokumentirana, veća percepcija gubitka od strane žena u našem uzorku ide u prilog ovoj interpretaciji.

Privrženost

Privrženost sudionika iskazana je rezultatom na dvjema dimezijama privrženosti – dimenziji anksioznosti oko veze i dimenziji izbjegavanja bliskosti.

Anksioznost

Glavni efekt spola nije se pokazao značajnim na dimenziji anksioznosti, što nije u skladu s dosadašnjim spoznajama da su žene općenito anksioznije od muškaraca. Moguće je da je ovaj nalaz posljedica odabira poduzorka, koji je za potrebe ove analize ograničen na ekstremne skupine. Tome u prilog govori *t*-test proveden na cijelom, neselekcioniranom uzorku, koji pokazuje da su žene statistički značajno anksioznije od muškaraca ($t=2.04, p < .05$). Glavni efekt uspješnosti para je značajan: u skupini manje uspješnih parova stupanj anksioznosti je viši, bez obzira na spol.

Ovakav nalaz je očekivan jer je vrlo vjerojatno da će nesigurnost i stalna zabrinutost oko odnosa dovesti do smanjenja kvalitete veze i zadovoljstva vezom, a time i do manje stabilnosti. Naime, privrženost je, po definiciji, relativno stabilna karakteristika te je možemo promatrati kao uzrok neuspjeha veze. Anksiozni partneri imaju izrazitu želju za emocionalnim stapanjem s drugom osobom, ali se boje da nisu dovoljno voljeni, što negativno utječe na bliske odnose.

No, logično je i pretpostaviti da problemi u vezi dovode do veće nesigurnosti, što će rezultirati višom anksioznošću. Mehanizam kojim neuspjeh veze dovodi do anksioznosti objašnjiv je u kontekstu evolucijske teorije. Resursi koje su partneri uložili i još uvijek ulažu u vezu izgubljeni su ako se veza raskine. Što je veza manje uspješna i vjerojatnost raskida veća, pojačat će se anksioznost kod oboje partnera jer oboje gube raskidom veze. Muškarac nepovratno gubi sve resurse koje je uložio u osvajanje partnerice te u vezu ostvarenu s njom i eventualno zajedničko potomstvo, a da bi našao novu partnericu ponovno će morati ulagati nove resurse. Žena pak raskidom veze gubi kako partnerove buduće resurse, tako i sigurnost i brigu za djecu.

Izbjegavanje

Kod dimenzije izbjegavanja utvrđen je značajan glavni efekt spola: muškarci u prosjeku postižu više rezultate. Spolne razlike u ovom smjeru utvrđene su do sada u mnogim istraživanjima (Caldwell i Peplau, 1982; Collins i Read, 1990; Cokarić, 2006; Cross, Bacon i Morris, 2000; Cross i Madson, 1997; Pantić, 2006) i rezultat su veće sklonosti izbjegavanju bliskosti kod muškaraca. Glavni efekt uspješnosti veze također se pokazao značajnim: partneri u manje uspješnim vezama postižu značajno više rezultate na dimenziji izbjegavanja od uspješnih.

Slično kao i kod dimenzije anksioznosti, ovakav rezultat se može interpretirati na dva načina. S jedne strane možemo reći da se više izbjegavanje iskazuje manjim samootkrivanjem i izbjegavanjem bliskosti kako nas drugi ne bi povrijedili i iskoristili, te pretpostaviti da takva ponašanja dovode i do nemogućnosti ostvarivanja uspješne veze. Izbjegavajuće privrženi se osjećaju nelagodno kad su bliski s drugim ljudima, teško im vjeruju te si ne dopuštaju da budu ovisni o njima. No također je moguće da problemi u vezi dovode do nesigurnosti kod oba spola. Dok su žene sklonije anksioznom ponašanju, što često uplaši i otjera partnera, muškarci koriste strategiju izbjegavanja, što također dovodi do međusobnog udaljavanja partnera te je vjerojatnije da će takva veza biti neuspješna.

Bilo bi također zanimljivo provjeriti razlikuju li se uspješni i neuspješni parovi u stilovima privrženosti partnera, kao i djeluje li usklađenost stilova privrženosti među partnerima na procjenu uspješnosti njihove veze. No kako to nije među primarnim

problemima ovog istraživanja, ovakve dublje analize odnosa stilova privrženosti partnera i procjene zadovoljstva vezom te njezine kvalitete i stabilnosti morat ćemo ostaviti za radove koji slijede.

ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja pokazali su da tri mjere uspješnosti veze, koje se često koriste u istraživanjima ovog tipa, zaista mjere različite koncepte, čime se djelomično mogu objasniti neki raniji nesukladni nalazi istraživanja koja su koristila različite kriterije uspješnosti. Dok su zadovoljstvo i kvaliteta vezom međusobno prilično povezani i dijele oko 69% varijance, stabilnost veze je manje povezana s prethodne dvije varijable, te dijeli tek oko 32.5% varijance sa zadovoljstvom i 33.6% varijance s kvalitetom veze.

Dodatni argument u prilog tome da su zadovoljstvo vezom i njezina kvaliteta vrlo slični koncepti, dok se stabilnost od njih bitno razlikuje, su i rezultati regresijskih analiza koje pokazuju da ove zavisne varijable ne objašnjavaju isti prediktori. Dok zadovoljstvo vezom i kvalitetu veze objašnjava uglavnom ista skupina prediktora, kod stabilnosti veze slika je nešto drugačija. Osim toga, odabranom skupinom prediktora objašnjeno je između 56 i 70% varijance zadovoljstva vezom i njezine kvalitete, te svega 30-35% varijance stabilnosti veze.

Zadovoljstvo vezom najbolje predviđaju profit u vrijednosti kao partnera, seksualno zadovoljstvo, čestina pozitivnih interakcija, zadovoljstvo raspodjelom financijskih izdataka i zadovoljstvo raspodjelom u donošenju odluka (kod oba spola), te duljina zajedničkog života, broj djece i zadovoljstvo raspodjelom poslova (kod žena) i samoprocjena vrijednosti kao partnera i raspodjela financijskih izdataka (kod muškaraca). Kvalitetu veze najbolje predviđa profit u vrijednosti kao partnera, seksualno zadovoljstvo, čestina pozitivnih interakcija i zadovoljstvo raspodjelom poslova i donošenja odluka (kod oba spola), te važnost vjere, samoprocjena vrijednosti kao partnera i raspodjela financijskih izdataka (kod muškaraca). Stabilnost veze je nešto lošije objašnjena skupinom odabranih prediktora te postoji manje preklapanja među spolovima. Jedina prediktorska varijabla koja je značajna kod oba spola je profit u vrijednosti kao partnera, a zatim slijede duljina zajedničkog života, samoprocjena vrijednosti kao

partnera i seksualno zadovoljstvo (kod žena), te osobni mjesečni prihod, broj djece i procjena partneričine komunikacijske kompetencije (kod muškaraca).

Dobiveni rezultati u skladu su s postavkama teorije socijalne razmjene (Thibaut i Kelley, 1959; Levinger, 1965, 1976) i modela ulaganja (Rusbult, 1980), prema kojima odnos dobitaka i gubitaka u ljubavnoj vezi, kao i razina očekivanja, utječu na procjenu kvalitete veze, odnosno zadovoljstva vezom, ali tek djelomično na njenu stabilnost. Stabilnosti veze pridonose još i količina dosadašnjih ulaganja u vezu, koja pojedinac nepovratno gubi u slučaju prekida, kao i procjena mogućnosti ostvarivanja kvalitetnije alternativne veze.

Podjela parova na uspješne i manje uspješne pokazala je da se uspješni parovi od onih manje uspješnih razlikuju po procjeni partnerove i vlastite vrijednosti na tržištu partnera, te profitom u toj vrijednosti, dimenzijama privrženosti (izbjegavanje i anksioznost), procjeni komunikacijske kompetencije partnera te po seksualnom zadovoljstvu. Članovi uspješnih parova procjenjuju da su profitirali svojom vezom s obzirom na partnerovu i vlastitu vrijednost na tržištu, imaju niže rezultate na dimenzijama izbjegavanja i anksioznosti, seksualno su zadovoljniji, i procjenjuju svojeg partnera komunikacijski kompetentnijim. Treba, međutim, imati na umu da ispitivane varijable ni u kom slučaju nisu obuhvatile sve karakteristike koje bi mogle biti relevantne za uspješnost veze te dobivene rezultate treba shvatiti kao pokazatelj samo nekih od ključnih značajki o kojima bismo mogli razmišljati pri izboru partnera, odnosno o kojima bismo trebali voditi računa i eventualno nešto poduzeti želimo li da naša veza potraje. Kako su sve ove varijable podložne promjeni, bilo stvarnog stanja, bilo u njihovoj percepciji, odnosno načinu gledanja na sebe i partnera, nalaze ovog istraživanja možemo prihvatiti s optimizmom, jer ukazuju da bi terapijskim radom na partnerskim odnosima veza mogla postati kvalitetnija i stabilnija, a partneri zadovoljniji.

OGRANIČENJA PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA I SMJERNICE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA

Provedeno istraživanje kombinacija je deskriptivnog i korelacijskog istraživanja koje odgovara na pitanje kako su određene karakteristike raspodijeljene u ispitivanom

uzorku i u kojoj su mjeri međusobno povezane. Ovakva istraživanja imaju veću praktičnu iskoristivost, no njihova unutarnja valjanost je manja nego u eksperimentalnim istraživanjima, što ograničava mogućnost zaključivanja o uzročno-posljedičnim odnosima među ispitivanim varijablama. Dakle, radi se o upitničkom ispitivanju čija je metodološka vrijednost ograničena. No, ukoliko su problemi istraživanja usklađeni s primijenjenom metodom, upitnik dobro konstruiran, uzorak reprezentativan, prikupljanje podataka provedeno na odgovarajući način, a podaci korektno analizirani prikladnim statističkim postupcima, dobiveni rezultati mogu biti vrlo korisni kao pokazatelj stanja i kao smjernice za daljnja istraživanja i dublje bavljenje pojedinim problemima.

Osnovno ograničenje u pogledu zaključaka dobivenih ovim istraživanjem predstavlja uzorak parova koji su u njemu sudjelovali. Kako se radi o ispitivanju zadovoljstva ljubavnom vezom, bili smo, kao i ostali istraživači u ovom području, izloženi problemu samo-selekcije sudionika. Drugim riječima, pozivu na sudjelovanje u ovom istraživanju odazvali su se parovi koji su u trenutku ispitivanja bili u dobrim međusobnim odnosima i uglavnom zadovoljni svojom vezom. To se jasno pokazalo u dobivenim rezultatima na kriterijskim varijablama, čije distribucije su negativno asimetrične, odnosno rezultati su pomaknuti u smjeru većeg zadovoljstva vezom, veće procjene njezine kvalitete, kao i veće stabilnosti. Zbog pristranosti uzorka i ograničenog varijabiliteta rezultata, dobiveni nalazi mogu se generalizirati samo na uglavnom zadovoljne parove. To se naročito odnosi na rezultate analiza varijance između "uspješnih" i "neuspješnih" parova, pri čemu su "neuspješni" parovi samo najmanje uspješni od svih parova koji su obuhvaćeni istraživanjem, a ne i objektivno neuspješni. Stoga je u budućim istraživanjima potrebna provjera ovih nalaza u reprezentativnijim uzorcima ljubavnih parova, odnosno usporedba s rezultatima nezadovoljnih parova.

Zbog teme istraživanja i načina ispitivanja (oba partnera), na dobivene rezultate mogao je djelovati i Rosenbergov efekt, tako što su sudionici mogli imati osjećaj da ih se vrednuje. To je moglo utjecati na smanjenu iskrenost u odgovaranju na pitanja iz upitnika i preferiranje socijalno poželjnih odgovora. Zbog djelovanja ovog efekta, procjene i odgovori sudionika u istraživanjima ne moraju se podudarati s objektivnim stanjem stvari. Kako su u našem istraživanju oba partnera ispunjavala upitnike i procjenjivala svoju vezu, to je moglo djelovati na odgovore pojedinca u dva smjera. S jedne strane,

činjenica da i partner odgovara na ista pitanja mogla je biti doživljena kao pritisak na davanje što realnijih i objektivnijih odgovora jer se oni mogu provjeriti (što je vjerojatno vrijedilo za varijable koje je lakše objektivno izmjeriti te ponašanja, kao što je npr. distribucija ulaganja), no, s druge strane, mogla je potaknuti želju za uljepšavanjem stanja i pozitivnijim procjenama, naročito kad se radi o skalama na kojima su se procjenjivale karakteristike partnera (npr. procjena vrijednosti kao partnera). U svakom slučaju, bilo bi poželjno da su u ispitivanje bile uvedene i neke kontrolne tvrdnje, kojima bi se ispitala sklonost davanja socijalno poželjnih odgovora.

Još jedan prigovor koji bi se mogao uputiti uzorku ispitivanih parova je njihova heterogenost. Dio parova je u braku dok dio nije, neki imaju djecu a neki ne, različite su dobi i trajanja veze, neki su već prije bili u braku a nekima je ovo jedino bračno iskustvo, dolaze iz različitih sredina itd. Sve ove varijable mogle su na različite načine utjecati na razinu i distribuciju rezultata u pojedinim mjerama, a te se razlike gube kada se svi parovi promatraju zajedno. Međutim, pri planiranju istraživanja naša je namjera bila obuhvatiti upravo što raznolikiji uzorak, kako bismo s većom sigurnošću mogli generalizirati dobivene rezultate i ukazati na jasne pokazatelje uspješnih veza bez obzira na sve razlike među pojedinim parovima. Takvim pristupom se, međutim, gube sve specifičnosti vezane za različite "tipove" parova, a upravo one su važne ako se rezultati istraživanja žele iskoristiti kao smjernice za primjenu u praktičnom radu s parovima, u svrhu poboljšanja kvalitete njihove veze. Stoga planiramo provesti daljnje analize na poduzorcima sudionika prema različitim kriterijima (npr. dob, trajanje veze, brak/izvanbračna zajednica, i slično) te vidjeti razlikuju li se obrasci rezultata u pojedinim skupinama parova. Također bismo željeli ukazati na potrebu za novim istraživanjima koja će se usmjeriti na pojedine kriterije (npr. trajanje veze) i ispitati veći broj parova ravnomjerno zastupljenih u različitim razinama tih kriterija (npr. do 1 godine, 1-3 godine, itd.), kako bi se mogli bolje uočiti eventualni trendovi u pokazateljima uspješnosti veze s obzirom na ispitivani kriterij.

Naravno, o prediktorima uspješnih veza najviše bismo mogli saznati iz longitudinalnog praćenja velikog broja parova od trenutka stupanja u vezu, no poznato nam je samo jedno takvo istraživanje u svijetu (vidi Orbuch, Veroff, Hassan, & Horrocks, 2002), a ono se provodi u SAD-u, financirano je iz mnogobrojnih izvora i u njegovu je

provedbu uključen cijeli Survey Research Center Sveučilišta Michigan. Tijekom 20 godina, koliko za sada traje ovo istraživanje, neki od suradnika su otišli u mirovinu, neki su prešli na druge projekte, no stalno se uključuju novi suradnici koji su voljni određeno razdoblje u svom profesionalnom razvoju posvetiti ovom istraživanju. Na žalost, za nas u Hrvatskoj ovakvi su projekti tek dalek i za sada neostvariv san.

LITERATURA

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Aronson, E., Wilson, T.D., & Akert, R.M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- Barnes, H.L., Schumm, W.R., Jurich, A.P., & i Bollman, S.R. (1984). Marital satisfaction: Positive regard versus effective communications as explanatory variables. *Journal of Social Psychology*, 123, 71-78.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 147-178.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Beals, K. P., Impett, E. A., & Peplau, L. A (2002). Lesbians in love: Why some relationships endure and others end. *Journal of Lesbian Studies*, 6, 53 – 63.
- Belsky, J. (1990). Children and Marriage. In F. D. Fincham & T. N. Bradbury (Eds.), *The Psychology of Marriage: Basic Issues and Applications* (pp. 172-200). New York: Guilford.
- Benin, M. H., & Agostinelli, J. (1988). Husbands' and wives' satisfaction with the division of labor. *Journal of Marriage and the Family*, 50, 349-361.
- Berscheid, E., & Reis, H.T. (1998). Attraction and close relationships. U D.T. Gilbert, S.T. Fiske, i G.Lindzey (Ur), *The handbook of social psychology* (4th ed. Vol.2, pp.193-281): New York: McGraw-Hill.
- Blau, P. (1964). *Exchange and power in social life*. New York: John Wiley.

- Booth, A., Johnson, D., & Edwards, J. N. (1983). Measuring Marital Instability. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 387-393.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss. Vol. 1, Attachment*. New York: Basic Books.
- Brehm, S.S. (1992). *Intimate relationships*. New York: McGraw-Hill.
- Brennan, K.A., Clark, C.L., & Shaver, P.R. (1998). Self-report measurement of adult romantic attachment: An integrative overview. U J.A. Simpson i W.S. Rholes (Ur.), *Attachment theory and close relationships* (str. 46-76). New York: Guilford Press.
- Brown, S. (2004). Moving from Cohabitation to Marriage: Effects on Relationship Quality. *Social Science Research* 33:1-19.
- Buehlman, K.T., Gottman, J.M., & Fainsilber Katz, L. (1992). How a couple views their past predicts their future: Predicting divorce from an oral history interview. *Journal of Family Psychology*, 5, 295-318.
- Bui, K. T., Peplau, L. A., & Hill, C. H. (1996). Testing the investment model of relationship commitment and stability in a 15 year study of heterosexual couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 1244-1257.
- Buss, D.M. (2003). *The evolution of desire: Strategies of human mating*. New York: Basic Books.
- Buss, D.M. i sur. (1990). International Preferences in Selecting Mates: A Study of 37 Cultures. *Journal of cross-cultural psychology*, 21, 1, 5-47.
- Buston, P.M., & Emlen, S.T. (2003). Cognitive processes underlying human mate choice: The relationship between self-perception and mate preference in Western society. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 100, 8805-8810.
- Byers, E. S., & Heinlein, L. (1989). Predicting initiations and refusals of sexual activities in married and cohabiting couples. *The Journal of Sex Research*, 26, 210-231.
- Byrne, D. (1997). An overview (and underview) of research and theory within the attraction paradigm. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14, 417-431.
- Caldwell, M., & Peplau, L.A. (1982). Seks differences in same-seks friendships. *Sex Roles*, 8, 721-732.
- Canary, D. J., & Stafford, L. (2001). Equity in the preservation of personal relationships. In: J. Harvey & A. Wenzel (Eds.), *Close romantic relationships: Maintenance*

- and enhancement.* (pp. 133-151). Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum.
- Carstensen, L., Gottman, J., & Levenson, R. (1995). Emotional behavior in long-term marriage. *Psychology and Aging, 10*, 140-149.
- Cassidy, J., & Shaver P.R. (1999). *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*. New York: The Guilford Press.
- Cokarić, I. (2006). *Konzistentnost privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa*. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Collins N. L., & Read S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology, 58*, 644-663.
- Corley, C.J., & Woods, A.Y. (1991). Socioeconomic, sociodemographic and attitudinal correlates of the tempo of divorce. *Journal of Divorce & Remarriage, 16*, 47-68.
- Cross, S.E., Bacon, P.L., & Morris, M.L. (2000). The relational interdependent self-construal and relationships. *Journal of Social and Personal Relationships, 78*, 791-808.
- Cross, S.E., & Madson, L. (1997). Models of the self: Self-Construals and gender. *Psychological Bulletin, 122*, 5-37.
- Driver, J. L., & Gottman, J. M. (2004). Daily marital interactions and positive affect during marital conflict among newlywed couples. *Family Process, 43*, 3, 301-314.
- Duffy, S., & Rusbult, C. E. (1986). Satisfaction and commitment in homosexual and heterosexual relationships. *Journal of Homosexuality, 12*, 1-23.
- Eysenck, H. J., & Wakefield, J. A. (1981). Psychological factors as predictors of marital satisfaction. *Advances in Behavior Research and Therapy, 3*, 151-192.
- Fanuko, N. (1994). *Sociologija*, Zagreb: Školska knjiga.
- Feeney, J.A. (1994). Attachment style, communication patterns and satisfaction across the life cycle of marriage. *Personal Relationships, 1*, 333-348.
- Feil, M. (2002). *Zadovoljstvo brakom, dužina braka i spolne razlike*. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford, CA: Stanford University Press.

- Fowers, B.J., Lyons, E.M., & Montel, K.H. (1996). Positive Marital Illusions: Self-Enhancement or Relationship Enhancement? *Journal of Family Psychology*, *10*(2), 192-208.
- Fowers, B.J., Montel, K.H., & Olson, D.H. (1996). Predicting marital success for premarital couple types based on PREPARE. *Journal of Marital and Family Therapy*, *22*, 103-119.
- Giguère, J.C., Fortin, C., & Sabourin S. (1999). Relationship satisfaction for persons in a first or second conjugal union. *International Journal of Psychology*, *34*, 119-132.
- Gossman, I., Mathieu, M., Julien, D., & Chartrand, E. (2003). Determinants of sex initiation frequencies and sexual satisfaction in long-term couples' relationships. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, *12*, 3-4, 169-181.
- Gottman, J. M., & Krokoff, L. J. (1989). Marital interaction and satisfaction: A longitudinal view. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *57*, 47-52.
- Greiling, H. J. (1997). *An evolutionary approach to individual differences in women's sexuality*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Guilledge, A.K., Guilledge, M.H., & Stahmann, R.F. (2003). Romantic physical affection types and relationship stability. *American Journal of Family Therapy*, *31*, 233-242.
- Hassebrauck, M., & Fehr, B. (2002). Dimensions of relationship quality. *Personal Relationships*, *9*, 253-270.
- Hawkins, J. L. (1968). Associations between companionship, hospitality and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, *30*, 647-650.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, *52*, 511-524.
- Heaton, T. B., & Blake, A. M. (1999). Gender differences in determinants of marital disruption. *Journal of Family Issues*, *20*, 25-45.
- Heaton, T.B. (1984). Religious homogamy and marital satisfaction reconsidered. *Journal of Marriage and the Family*, *46*, 729-733.
- Heaton, T.B. (2002). Factors contributing to increasing marital stability in the United States. *Journal of Family Issues*, *23*, 392-409.

- Henderson-King, D. H., & Veroff, J. (1994). Sexual satisfaction and marital well-being in the first years of marriage. *Journal of Social and Personal Relationships, 11*, 509-534.
- Hendrick, S. S., & Hendrick, C. (1995). Gender differences and similarities in sex and love attitudes. *Personal Relationships, 2*, 55-65.
- Hoffman, L. W., & Manis, J. D. (1978). Influences of children on marital interaction and parental satisfactions and dissatisfactions. In R. M. Lerner & G. B. Spanier (Eds.), *Child Influences on Marital and Family Interaction* (pp. 165-213). New York: Academic Press.
- Hojjat, M. (2000). Sex differences and perceptions of conflict in romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships, 17*, 598-617.
- Homans, G. C. (1961). *Social Behavior*. New York: Harcourt Brace and World.
- Hudson, W.W., Fischer J., & Corcoran K. (1994). Index of sexual satisfaction [ISS] (1980, 1982, 1992). *Measures for clinical practice: A sourcebook*. (190-191). New York: Free Press.
- Huseman, R.C., Hatfield, J.D., & Miles, E.W. (1987). A new perspective on equity theory: the equity sensitivity construct, *Academy of Management Review, 12*, 2, 222-234.
- Hyde, J.S. (1994). *Understanding human sexuality*. New York: McGraw-Hill.
- Impett, E. A., Beals, K. P., & Peplau, L. A. (2001/2002). Testing the investment model of relationship commitment and stability in a longitudinal study of married couples. *Current Psychology, 20*, 312-326.
- Janus, S. J., & Janus, C.L. (1993). *The Janus report on sexual behavior*. New York: John Wiley & Sons.
- Johnson, D.R., Amoloza, T., & Booth, A. (1992). Stability and Developmental Change in Marital Quality: A Three-Wave Panel Analysis. *Journal of Marriage and the Family, 54*, 582-594.
- Jugović, I. (2004). *Zadovoljstvo rodnim ulogama*. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.

- Kamenov, Ž., & Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6, 73-71.
- Kamenov, Ž., & Jelić, M. (2005). Stability of attachment styles across students' romantic relationships, friendships and family relations. *Review of Psychology*, 12, 115-123.
- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). Assessing longitudinal change in marriage: An introduction to the analysis of growth curves. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 1091-1108.
- Kelley, H. H., & Thibaut, J. W. (1978). *Interpersonal relations: A theory of interdependence*. New York: John Wiley.
- Kirkpatrick, L. A., & Davis, K. E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 502-512.
- Kirsner, B.R, Figueredo, A.J., & Jacobs, W.J. (2003). Self, friends, and lovers: structural relations among Beck Depression Inventory scores and perceived mate values. *Journal of Affective Disorders*, 75, 131-148.
- Kobak, R. R., & Hazan, C., (1991) Attachment in marriage: Effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 861–869.
- Koehne, K. (2000). The relationship between relational commitment, spousal intimacy, and religiosity and marital satisfaction. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences & Engineering*, 61(6-B).
- Le, B., & Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the Investment Model. *Personal Relationships*, 10, 37-57.
- Lee, J. A. (1973). *The colors of love: An exploration of the ways of loving*. Toronto: New Press.
- Lee, J. A. (1977). A typology of styles of loving. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 3, 173-182.
- Lee, J. A. (1988). Love styles. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 38-67). New Haven, CT: Yale University Press.

- Leopold, J. S. (2003). The direct and indirect effect of body image on sexual satisfaction. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences & Engineering*, 63 (11-B), 5525.
- Levinger, G. (1965). Marital cohesiveness and dissolution: An integrative review. *Journal of Marriage and the Family*, 27, 19-28.
- Levinger, G. (1976). A socio-psychological perspective on marital dissolution. *Journal of Social Issues*, 52, 21-47.
- Levy M. B., & Davis K. E. (1988). Lovestyles and attachment styles compared: Their relations to each other and to various relationship characteristics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5, 439-471.
- Lin, Y. W., & Rusbult, C. E. (1995). Commitment to dating relationships and cross-sex friendships in America and China. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12, 7-26.
- Lloyd, S., Cate, R., & Henton, J. (1982). Equity and rewards as predictors of satisfaction in casual and intimate relationships. *The Journal of Psychology*, 110, 43- 48.
- Lynch, J. M., & Reilly, M. E. (1998). Power sharing in lesbian partnerships. U: C. M. Davis, W. L. Yarber, R. Bauserman, G. Schreer, & S. L. Davis (Eds.), *Handbook of sexuality-related measures* (pp.396-401). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Malenica, T. (2002). *Zadovoljstvo brakom s obzirom na trajanje braka i neke karaktersitike partnera*. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Martin, M. W. (1985). Satisfaction with intimate exchange: Gender-role differences and the impact of equity, equality, and rewards. *Sex Roles*, 13, 597-605.
- McCabe, M. P. (1999). The interrelationships between intimacy, relationship functioning and sexuality among men and women in committed relationships. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 8, 31-38.
- Michaels, J. W., Acock, A. C., & Edwards, J. N. (1986). Social exchange and equity determinants of relationship commitment. *Journal of Social and Personal Relationships*. 3, 161-175.
- Murray, S.L., Holmes, J.G., & Griffin, D.W. (2003). Reflections on the Self-Fulfilling Effects of Positive Illusions. *Psychological Inquiry*, 14, 289-295.

- Murray, S.L., Holmes, J.G., & Griffin, D.W. (1996a): The Benefits of Positive Illusions: Idealization and Construction of Satisfaction in Close Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 79-98.
- Murray, S.L., Holmes, J.G., & Griffin, D.W. (1996b): The Self-Fulfilling Nature of Positive Illusions in Romantic Relationships: Love Is Not Blind, but Prescient. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 1155-1180.
- Nias, D., & Wilson, G. (1987). Tajne ljubavi – Psihologija spolne privlačnosti. Zagreb: Prosvjeta.
- Nicholas, H. W. (2003). Family structure homogamy: The effects of parental divorce on partner selection and marital stability. *Social Science Research*, 32, 80–97.
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 141-151.
- Obradović, J., & Čudina-Obradović, M. (1998). Bračna kvaliteta: poimanje, uzroci i posljedice. *Društvena istraživanja*, 4-5, 659-682.
- Orbuch, T.L., Veroff, J., Hassan, H., & Horrocks, J. (2002). Who will divorce: A 14-year longitudinal study of black couples and white couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 19, 179-202.
- Pan, S. (1993). A sex revolution in current China. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 6, 1-14.
- Pantić, P. (2006). *Stilovi privrženosti mladih parova i kvaliteta, stabilnost i zadovoljstvo vezom*. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Perlman, D., & Duck, S. (1987). *Intimate relationships, development, dynamics and deterioration*. New Delphy: Sage Publications.
- Petrović, A. (2002). *Dužina predbračne veze, stupanj obrazovanja supružnika i zadovoljstvo brakom*. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Plechaty, M., Couturier, S., Cote, M., Roy, M-A., Massicotte, J., & Freeston, M.H.. (1996). Dimensional analysis of past and present satisfaction in relation to present marital satisfaction. *Psychological Reports*, 78, 657-658.

- Rankin-Esquer, L.A., Burnett, C.K., Baucom, D.H., & Epstein, N. (1997). Autonomy and relatedness in marital functioning. *Journal of Marital and Family Therapy, 23*, 175-190.
- Rice, R. (1997). The 9 secrets of happy couples. *Redbook, 188*, 92-95.
- Ross, M., & Sicoly, F. (1979). Egocentric biases in availability and attribution. *Journal of Personality and Social Psychology, 37*, 322-336.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology, 16*, 172-186.
- Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology, 45*, 101-117.
- Rusbult, C. E., & Van Lange, P. A. M. (1996). Interdependence processes. In E. T. Higgins & A. Kruglanski (Eds.), *Social psychology: Handbook of basic principles* (pp. 564-596). New York: Guilford.
- Rusbult, C. E., Johnson, D. J., & Morrow, G. D. (1986). Predicting satisfaction and commitment in adult romantic involvements: An assessment of the generalizability of the investment model. *Social Psychology Quarterly, 49*, 81-89.
- Rusbult, C. E., Martz, J. M., & Agnew, C. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships, 5*, 357-391.
- Sanford, K. (2003). Problem-solving conversations in marriage: Does it matter what topics couples discuss? *Personal Relationships, 10*, 97-112.
- Shackelford, T. K. (1998). Divorce as a consequence of spousal infidelity. In V. C. de Munck (Ed.), *Romantic love and sexual behaviors* (pp. 135-153). Westport, CT: Praeger.
- Shackelford, T. K., & Buss, D. M. (1997). Marital satisfaction in evolutionary psychological perspective. In R. J. Sternberg & M. Hojjat (Eds.), *Satisfaction in close relationships* (pp. 7-25). New York: Guilford Press.
- Simpson, J. A., & Rholes, W. S. (1998). *Attachment theory and close relationships*. New York: The Guilford Press.

- Singh, B. K., & Williams, J. S. (1981). Childlessness and family satisfaction. *Research on Aging, 3*, 218-227.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family, 38*, 15-28.
- Stanley, S. M., Markman, H. J., & Whitton, S. W. (2002). Communication, conflict, and commitment: Insights on the foundations of relationship success from a national survey. *Family Process, 41*, 659-675.
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review, 93*, 119-135.
- Tadinac, M., & Hromatko, I. (2004). Evolucijska psihologija i spolne razlike. *Evolucija društvenosti*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Tadinac, M., & Hromatko, I. (2007). Own mate value and relative importance of a potential mate's qualities. *Studia Psychologica (u tisku)*.
- Taylor, S.E., & Brown, J.D. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin, 103*, 193-210.
- Tokić, A. (2006). *Pozitivna iluzija u ljubavnim vezama i njezina povezanost sa zadovoljstvom, kvalitetom i stabilnošću veze*. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Trivers, R. L. (1972). Parental investment and sexual selection. In B. Campbell (Ed.), *Sexual Selection and the Descent of Man* (pp. 136-179). Chicago: Aldine.
- Trstenjak, A. (1991). *Stara i nova slika obitelji*. Đakovo: Biskupski ordinarijat.
- Tuites, A. H., & Tuites, D. E. (1986). Equality in male/female relationships. *Individual Psychology, 42*, 191-200.
- Uller, T., & Johansson, L. C. (2003). Human mate choice and wedding ring effect: Are married men more attractive. *Human Nature, 14*, 267-276.
- van Yperen, N. W., & Buunk, B. P. (1990). A longitudinal study of equity and satisfaction in intimate relationships. *European Journal of Social Psychology, 20*, 287-309.
- Wallin, P., & Clark, A. L. (1964). Religiosity, sexual gratification and marital satisfaction in the middle years of marriage. *Social Forces, 42*, 303-309.
- Walster, E. H., Walster, G. W., & Berscheid, E. (1978). *Equity: Theory and research*. Boston: Allyn & Bacon.

- Walster, E., Walster, G. W., & Traupmann, J. (1978). Equity and premarital sex. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 82-92.
- Webster, P. S., Orbuch, T. L., & House, J. S. (1995). Effects of childhood family background on adult marital quality and perceived stability. *American Journal of Sociology*, 101, 404-432.
- White, L., & Edwards, J. N. (1990). Emptying the nest and parental well-being: An analysis of national panel data. *American Sociological Review*, 55, 235-242.
- Whitley, M. P., & Poulsen, S. B. (1975). Assertiveness and sexual satisfaction in employed professional women. *Journal of Marriage & the Family*, 37, 573-81.
- Wiemann, J. M. (1977). Explication and test of a model of communicative competence. *Human Communication Research*, 3, 195-213.
- Williams, L., Tappan, T., & Bagarozzi, D.A. (1995). The utility of the Myers-Briggs perspective in couple counseling: A clinical framework. *American Journal of Family Therapy*, 23, 367-371.
- Yogev, S., & Brett, J. M. (1985). Perceptions of the division of housework and childcare and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 47, 609-618.
- Zeng, Wu (2000). Economic circumstances and the stability of nonmarital cohabitation. *Journal of Family Issues*, 21, 303-328.

SAŽETAK

U proljeće 2005.godine provedeno je opsežno terensko istraživanje na odraslim ljubavnim parovima koji žive zajedno, bilo u braku bilo u kohabitaciji. Osnovni problemi istraživanja bili su: ispitati u kakvom su međusobnom odnosu kriterijske varijable uspješnosti veze; utvrditi koji su prediktori zadovoljstva ljubavnom vezom te njezine kvalitete i stabilnosti; ispitati po čemu se razlikuju uspješni i neuspješni ljubavni parovi.

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 418 parova iz Hrvatske koji žive zajedno minimalno godinu dana. Individualno su ispitana oba člana para, instrumentom koji je obuhvaćao procjene navedenih kriterijskih varijabli te sljedeće prediktore: sociodemografske varijable, privrženost, procjenu vlastite i partnerove vrijednosti kao partnera, procjenu komunikacijske kompetencije partnera, učestalost pozitivnih interakcija među partnerima, zadovoljstvo seksualnim aspektom veze, tri različite mjere raspodjele ulaganja u vezu (financijski izdaci, odgovornost pri obavljanju poslova, donošenje odluka) te zadovoljstvo takvim raspodjelama ulaganja.

Rezultati su pokazali su da tri ispitane mjere uspješnosti veze mjere različite koncepte, pri čemu su zadovoljstvo i kvaliteta vezom međusobno prilično povezani, dok je stabilnost veze manje povezana s prethodne dvije varijable.

Prediktori koji objašnjavaju zadovoljstvo i kvalitetu s jedne, te stabilnost veze, s druge strane, ponešto se razlikuju, a postoje i neke spolne specifičnosti. Velik dio varijance zadovoljstva i kvalitete veze objašnjen je visokom pozitivnom procjenom vlastite vrijednosti kao partnera i još višom procjenom partnera, čestinom pozitivnih interakcija, zadovoljstvom seksualnim životom te zadovoljstvom udjelom u odlučivanju, raspodjelom poslova i financijskih izdataka. Stabilnost veze predviđa se na temelju skupine prediktora kojima je zajedničko da predstavljaju dosadašnje ulaganje u vezu.

Provjera razlika među uspješnim i manje uspješnim parovima pokazala je da članovi uspješnih parova procjenjuju da su profitirali svojom vezom s obzirom na partnerovu i vlastitu vrijednost na tržištu, imaju niže rezultate na dimenzijama izbjegavanja i anksioznosti, seksualno su zadovoljniji, i procjenjuju svojeg partnera komunikacijski kompetentnijim.

Ključne riječi: bliski odnosi, zadovoljstvo vezom, kvaliteta veze, stabilnost veze, odrasli parovi

SUMMARY

During the spring of 2005 an extensive survey was conducted on the sample of adult couples living together, either in marriage or in cohabitation. The main research goals were to determine the interrelationship among the criteria of the relationship successfulness; to identify the predictors of the satisfaction with the relationship, its quality and stability; to determine the differences between successful and unsuccessful couples.

The sample consisted of 418 couples from Croatia, living together for at least one year. Each partner individually filled out the questionnaire which included their assessments of the criteria as well as a series of predictors: sociodemographic variables, attachment, own and partner's mate value, partner's communicative competence, frequency of positive interactions, sexual satisfaction, three measures of distribution of investments in the relationship (financial, housework, decision making) and their satisfaction with such distributions.

The results have shown that the three criteria of relationship successfulness measured different concepts. The satisfaction with the relationship and its quality were relatively highly positively correlated, while the relationship stability showed lower correlations with both other criteria.

The predictors that best explain the satisfaction with the relationship and its quality on one hand, and those explaining the relationship stability, on the other, are somewhat different, and some sex differences have also emerged. The large proportion of satisfaction and quality variance was explained by the high positive own mate value and even higher partner's mate value, frequency of positive interactions, sexual satisfaction and satisfaction with the distribution of investments. The relationship stability is best predicted by the group of predictors representing the investments into the relationship made up to now.

The analysis of differences between successful and unsuccessful couples shows that partners in the successful couples perceive they have profited in the relationship considering their own and partners' value on the mate market, have lower results on the avoidance and anxiety dimensions, are more sexually satisfied, and perceive their partner higher on the communicative competence dimension.

Key words: close relationships, relationship satisfaction, relationship quality, relationship stability, adult couples

PRILOZI

Tablica 6 – Korelacije među ispitivanim varijablama

Instrument korišten u istraživanju – verzija za žene

Tablica 6.

Poštovana,

Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu provodi opsežno istraživanje odnosa među partnerima koji žive zajedno, bilo u bračnoj bilo u izvanbračnoj zajednici. Posebna vrijednost ovog istraživanja je ispitivanje oba partnera o obilježjima njihove veze.

Vaše nam je iskustvo i mišljenje dragocjeno i svojim biste nam sudjelovanjem pomogli u prikupljanju vrijednih podataka. Stoga Vas molimo da što iskrenije odgovorite na sljedeća pitanja. Istraživanje je anonimno, a podaci će biti korišteni isključivo u znanstvene svrhe.

Unaprijed Vam zahvaljujemo na suradnji!

1. Godina rođenja: _____

2. Koje je veličine mjesto u kojem ste živjeli do punoljetnosti?

- 1) selo
- 2) manje mjesto (do 10 000 stanovnika)
- 3) manji grad (do 100 000 stanovnika)
- 4) grad (do 500 000 stanovnika)
- 5) veliki grad (više od 500 000 stanovnika)

4. Koliki je Vaš osobni prosječni mjesečni prihod? (Uključite sve izvore prihoda)

- 1) Nemam vlastiti prihod
- 2) Manje od 2.000 kn
- 3) 2.000 - 4.000 kn
- 4) 4.000 - 6.000 kn
- 5) 6.000 - 10.000 kn
- 6) više od 10.000 kn

7. Završeni stupanj obrazovanja:

- 1) nezavršena osmogodišnja škola
- 2) niža stručna sprema (NSS)
- 3) srednja stručna sprema (SSS)
- 4) viša stručna sprema (VŠS)
- 5) visoka stručna sprema (VSS)
- 6) magistar ili doktor znanosti (mr./dr. sc.)

9. Koje ste vjeroispovijesti? _____

10. Koliko Vam je vjera važna u životu?

1	2	3	4	5
potpuno nevažna				izrazito važna

11. Koliko imate braće: _____ **sestara:** _____

12. Koji ste Vi po redoslijedu rođenja? _____

13. Jesu li se Vaši roditelji rastali/razveli? da ne

Ako da, koliko ste godina imali kad su prestali živjeti zajedno? _____

3. Koje je veličine mjesto gdje trenutno živite?

- 1) selo
- 2) manje mjesto (do 10 000 stanovnika)
- 3) manji grad (do 100 000 stanovnika)
- 4) grad (do 500 000 stanovnika)
- 5) veliki grad (više od 500 000 stanovnika)

5. Stanovanje:

- 1) kod roditelja
- 2) podstanar
- 3) u vlastitom kućanstvu
- 4) ostalo: _____

6. Koliko automobila posjedujete Vi i Vaš partner? (Ako nemate nijedan, upišite 0) _____

8. Zaposlenje:

- 1) zaposlena na neodređeno vrijeme
- 2) zaposlena na određeno vrijeme/ honorarno
- 3) poduzetnica (obrtnica)
- 4) nezaposlena
- 5) u mirovini/primam invalidninu
- 6) kućanica
- 7) ostalo: _____

14. Završen stupanj obrazovanja:

majke:

- 1) niža stručna sprema (NSS)
- 2) srednja stručna sprema (SSS)
- 3) visoka stručna sprema (VSS)

oca:

- 1) niža stručna sprema (NSS)
- 2) srednja stručna sprema (SSS)
- 3) visoka stručna sprema (VSS)

15. Jeste li u braku? da ne

Ako da, koliko dugo? _____ godina _____ mjeseci

16. Koliko dugo živite zajedno? _____ godina _____ mjeseci

17. Koliko ste dugo bili u vezi prije nego ste počeli živjeti zajedno?

_____ godina _____ mjeseci

18. Jeste li prije ove veze ikad bili u dugotrajnoj vezi koja je uključivala zajednički život?

da ne

19. Imate li Vi i Vaš partner zajedničke djece? da ne

Ako da, navedite za svakog od njih kojeg su godišta i spola:

godina rođenja	spol

20. Imate li Vi djecu iz prijašnjih veza/brakova? da ne

Ako da, koliko? _____

21. Tko sve živi s vama u zajedničkom kućanstvu?

- a) nitko, samo ja i partner
- b) zajednička djeca (koliko njih? _____)
- c) djeca iz prijašnjih veza/brakova (koliko njih? _____)
- d) moja rodbina (koliko njih? _____)
- e) partnerova rodbina (koliko njih? _____)

22. Koliko od svake od navedenih kategorija osoba dobivate:

a) emocionalne podrške (npr. tješjenje, ohrabrivanje, razgovor, razumijevanje, i sl.)?

	Nimalo	Nedovoljno	Dovoljno
Moji roditelji	1	2	3
Partnerovi roditelji	1	2	3
Braća/sestre	1	2	3
Djeca izvan kućanstva	1	2	3
Prijatelji	1	2	3
Rodaci	1	2	3
Susjedi	1	2	3

b) praktične podrške (npr. pomoć u kućanstvu, čuvanje djece, posudba novaca ili stvari i sl.)?

	Nimalo	Nedovoljno	Dovoljno
Moji roditelji	1	2	3
Partnerovi roditelji	1	2	3
Braća/sestre	1	2	3
Djeca izvan kućanstva	1	2	3
Prijatelji	1	2	3
Rodaci	1	2	3
Susjedi	1	2	3

23. Procijenite u kolikoj se mjeri slažete s navedenim tvrdnjama:

	Uopće se ne slažem					U potpunosti se slažem	
1. Imamo dobru vezu.	1	2	3	4	5	6	7
2. Moj odnos s partnerom je vrlo stabilan.	1	2	3	4	5	6	7
3. Naša veza je čvrsta.	1	2	3	4	5	6	7
4. Moj odnos s partnerom me čini sretnom.	1	2	3	4	5	6	7
5. Zaista osjećam da smo partner i ja tim.	1	2	3	4	5	6	7

24. Uzevši sve u obzir, koliko ste sretni u svojoj vezi s partnerom?

jako nesretna 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 jako sretna

25. Jeste li u protekloj godini.....

ozbiljno razmišljali o prekidu veze/razvodu braka?	Da	Ne
razgovarali s prijateljima o prekidu veze/razvodu braka?	Da	Ne
ozbiljno razgovarali s partnerom o prekidu veze/razvodu braka?	Da	Ne

26. Koja od narednih tvrdnji najbolje opisuje kako gledate na budućnost svog odnosa:

- a) jako želim da moja veza uspije i učinila bih sve što mogu da se to dogodi
- b) bilo bi lijepo da moja veza uspije, ali ne mogu/ne želim učiniti mnogo više od onog što sada činim da bi se to dogodilo
- c) moj odnos nema šanse za uspjeh i nema više ničeg što bih mogla učiniti da održim tu vezu

27. Ozbiljno razmišljam o tome kako bi bilo biti u vezi ili braku s nekim drugim

- a) gotovo nikad
- b) ponekad
- c) često

Sljedeće tvrdnje odnose se na Vaše osjećaje u ljubavnim vezama. Zanima nas kako se Vi općenito osjećate u svojim vezama s LJUBAVNIM PARTNERIMA, a ne što se događa u Vašoj trenutnoj vezi. Molimo Vas da pažljivo pročitate svaku tvrdnju i odgovorite u kojoj mjeri se s njom slažete.

Svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom izrazite zaokruživanjem odgovarajućeg broja na skali od 1 do 7.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
uopće se niti se slažem potpuno se
ne slažem niti se ne slažem slažem

1.	Radije ne pokazujem partneru svoje prave osjećaje.	1	2	3	4	5	6	7
2.	Bojim se da moji ljubavni partneri neće mariti za mene koliko ja marim za njih.	1	2	3	4	5	6	7
3.	U trenutku kada se moj partner počne zbližavati sa mnom, primjećujem da se ja povlačim.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Jako se brinem da ću izgubiti partnera.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Ne osjećam se ugodno kada se emocionalno otvaram ljubavnim partnerima.	1	2	3	4	5	6	7
6.	Ako ne mogu navesti partnera da pokaže interes za mene, postajem uznemirena ili ljuta.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Nervozna sam kada mi se partneri previše emocionalno približe.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Brinem se da ću ostati sama.	1	2	3	4	5	6	7
9.	Osjećam se ugodno dijeleći svoje intimne misli i osjećaje s partnerom.	1	2	3	4	5	6	7
10.	Moja želja za bliskošću ponekad uplaši i otjera ljude.	1	2	3	4	5	6	7
11.	Pokušavam izbjeći preveliko zbližavanje s partnerom.	1	2	3	4	5	6	7
12.	Ponekad osjećam da prisiljavam partnere da pokazuju više osjećaja, više obvezivanja.	1	2	3	4	5	6	7
13.	Gotovo sve govorim svojim partnerima.	1	2	3	4	5	6	7
14.	Kada nisam u vezi, osjećam se pomalo tjeskobno i nesigurno.	1	2	3	4	5	6	7
15.	Osjećam se jako neugodno kad sam bliska s partnerima.	1	2	3	4	5	6	7
16.	Postanem nezadovoljna kad moji partneri nisu na raspolaganju kad ih trebam.	1	2	3	4	5	6	7
17.	Obraćam se partneru iz puno razloga, uključuju utjehu i smirivanje.	1	2	3	4	5	6	7
18.	Zamjeram partneru kada provodi vrijeme odvojeno od mene.	1	2	3	4	5	6	7

Molimo Vas da što točnije procijenite koliko se pojedina od ponuđenih osobina **odnosi na Vas**, i to na skali od -3 do +3, gdje -3 znači “uopće se ne odnosi na mene” dok +3 znači “u potpunosti se odnosi na mene” a 0 je neutralna točka.

	uopće se ne odnosi na mene				u potpunosti se odnosi na mene		
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Ambiciozna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Privlačno lice	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Privlačno tijelo	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Želi djecu	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Zainteresirana za seks	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Vjerna partneru	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Financijski osigurana	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Velikodušna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Dobar smisao za humor	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Dobro zdravlje	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Nezavisna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Inteligentna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Blaga i puna razumijevanja	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Odana	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Odgovorna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Društvena	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3
Emocionalno stabilna	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3

Molimo Vas da što točnije procijenite koliko se pojedina od ponuđenih osobina **odnosi na Vašeg trenutnog partnera**, i to na skali od -3 do +3, gdje -3 znači “uopće se ne odnosi na njega” dok +3 znači “u potpunosti se odnosi na njega” a 0 je neutralna točka

	uopće se ne odnosi na njega					u potpunosti se odnosi na njega		
	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Ambiciozan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Privlačno lice	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Privlačno tijelo	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Želi djecu	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Zainteresiran za seks	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Vjeran partneru	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Financijski osiguran	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Velikodušan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Dobar smisao za humor	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Dobro zdravlje	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Nezavisan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Inteligentan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Blag i pun razumijevanja	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Odan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Odgovoran	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Društven	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	
Emocionalno stabilan	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	

Ispunite priloženi upitnik **imajući na umu svojeg partnera**. Molimo Vas da pažljivo pročitate tvrdnje koje ga opisuju i odgovorite u kojoj se mjeri s njima slažete.

Svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom izrazite zaokruživanjem odgovarajućeg broja na skali od 1 do 5.

1-----2-----3-----4-----5
uopće se niti se slažem potpuno se
ne slažem niti se ne slažem slažem

1. Lako mu se složiti s drugim ljudima.	1	2	3	4	5
2. Može se prilagoditi promjenjivim situacijama.	1	2	3	4	5
3. Prema svakom se odnosi kao prema jedinstvenom pojedincu.	1	2	3	4	5
4. U razgovoru previše prekida druge.	1	2	3	4	5
5. S njim vrijedi razgovarati.	1	2	3	4	5
6. Učinkovito izlazi na kraj s drugima.	1	2	3	4	5
7. Zna slušati.	1	2	3	4	5
8. Međuljudski odnosi su mu hladni i distancirani.	1	2	3	4	5
9. S njim je lako razgovarati.	1	2	3	4	5
10. Ne svađa se s drugima samo da bi dokazao da je on u pravu.	1	2	3	4	5
11. Razgovori koje vodi ne teku glatko.	1	2	3	4	5
12. Ne osvrće se na osjećaje drugih ljudi.	1	2	3	4	5
13. Uglavnom zna kako se drugi osjećaju.	1	2	3	4	5
14. Drugima daje do znanja da ih razumije.	1	2	3	4	5
15. Razumije druge ljude.	1	2	3	4	5
16. Dok govori, osjeća se opušteno i ugodno.	1	2	3	4	5
17. Sluša što mu drugi ljudi govore.	1	2	3	4	5
18. Voli biti blizak i osoban u kontaktu s ljudima.	1	2	3	4	5
19. Uglavnom zna koje je ponašanje prikladno u svakoj situaciji.	1	2	3	4	5
20. Obično ne postavlja nerazumne zahtjeve pred svoje prijatelje.	1	2	3	4	5
21. Vješt je u vođenju razgovora.	1	2	3	4	5
22. Pruža podršku drugima.	1	2	3	4	5
23. Nema ništa protiv upoznavanja stranaca.	1	2	3	4	5
24. Može se lako staviti "u kožu" druge osobe.	1	2	3	4	5
25. Pažljivo prati razgovor.	1	2	3	4	5
26. Uglavnom je opušten u razgovoru s novim poznanicima.	1	2	3	4	5
27. Zanima ga što drugi imaju reći.	1	2	3	4	5
28. Ne slijedi jako dobro tijek razgovora.	1	2	3	4	5
29. Uživa u društvenim okupljanjima gdje može upoznati nove ljude.	1	2	3	4	5
30. Simpatična je osoba.	1	2	3	4	5
31. Fleksibilan je.	1	2	3	4	5
32. Ne boji se razgovarati s autoritetima.	1	2	3	4	5
33. Ljudi mu mogu doći sa svojim problemima.	1	2	3	4	5
34. Uglavnom kaže pravu stvar u pravo vrijeme.	1	2	3	4	5

35. U komunikaciji voli izražajno koristiti glas i tijelo.	1	2	3	4	5
36. Osjetljiv je na trenutačne potrebe drugih ljudi.	1	2	3	4	5

Koliko često Vi i Vaš partner...

	nikad	manje od jednom mjesečno	1-2 puta mjesečno	1-2 puta tjedno	jednom dnevno	češće
1. ...imate živu razmjenu mišljenja	0	1	2	3	4	5
2. ... zajedno se smijete	0	1	2	3	4	5
3. ...se poljubite	0	1	2	3	4	5
4. ...zajedno obavljate neki posao	0	1	2	3	4	5
5. ...zajedno izlazite i zadovoljavate interese izvan kuće	0	1	2	3	4	5

Ovaj upitnik mjeri Vaš stupanj zadovoljstva seksualnim aspektom Vaše veze. Pokušajte što točnije i preciznije procijeniti koliko često se svaka od navedenih tvrdnji odnosi na Vas. Svoju procjenu iskažite zaokruživanjem odgovarajućeg broja na skali od 1 do 7:

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
nikad **ponekad** **uvijek**

1.	Osjećam da moj partner uživa u našem seksualnom životu.	1	2	3	4	5	6	7
2.	Naš seksualni život je vrlo uzbudljiv.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Za mene i partnera seks je zabavan.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Seks s partnerom je za mene postao gnjavaža.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Osjećam da je naš seksualni život prljav i odvratn.	1	2	3	4	5	6	7
6.	Naš seksualni život je monoton.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Kad imamo seksualne odnose, obično su obavljani u žurbi i na brzinu.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Osjećam da je moj seksualni život nedovoljno kvalitetan.	1	2	3	4	5	6	7
9.	Moj me partner jako seksualno uzbuđuje.	1	2	3	4	5	6	7
10.	Uživam u seksualnim tehnikama koje moj partner voli ili prakticira.	1	2	3	4	5	6	7
11.	Osjećam da partner prečesto traži seks od mene.	1	2	3	4	5	6	7
12.	Mislim da je naš seks izvrstan.	1	2	3	4	5	6	7
13.	Mislim da je moj partner pretjerano usmjeren na seks.	1	2	3	4	5	6	7
14.	Izbjegavam seksualni odnos s partnerom.	1	2	3	4	5	6	7
15.	Moj partner je pregrub i brutalan prilikom seksa.	1	2	3	4	5	6	7
16.	Moj partner je izvrstan seksualni partner.	1	2	3	4	5	6	7
17.	Osjećam da je seks normalan dio naše veze.	1	2	3	4	5	6	7
18.	Moj partner ne želi seks kad ja želim.	1	2	3	4	5	6	7

19.	Osjećam da naš seksualni život mnogo pridonosi našoj vezi.	1	2	3	4	5	6	7
20.	Čini se da moj partner izbjegava seksualne odnose sa mnom.	1	2	3	4	5	6	7
21.	Partner me lako uzbuđi.	1	2	3	4	5	6	7
22.	Osjećam da svog partnera seksualno zadovoljavam.	1	2	3	4	5	6	7
23.	Moj partner je vrlo osjetljiv na moje seksualne potrebe i žudnje.	1	2	3	4	5	6	7
24.	Moj partner me seksualno zadovoljava.	1	2	3	4	5	6	7
25.	Osjećam da je moj seksualni život dosadan.	1	2	3	4	5	6	7

Molimo Vas da nam odgovorite na još neka pitanja u vezi s Vašim zajedničkim životom.

1. Ako imate životno osiguranje, tko je Vaš opunomoćenik? 2. Ako posjedujete stan ili kuću, na čije je ime?

- 1) partner
- 2) član obitelji
- 3) neka druga osoba, koja mi nije u rodu
- 4) i partner i član obitelji
- 5) nemam životno osiguranje

- 1) na moje ime
- 2) na partnerovo ime
- 3) na moje i partnerovo ime

3. Kako su u Vašem kućanstvu podijeljeni financijski izdaci (označite križićem)?

	ja plaćam	partner plaća	dijelimo izdatke po mogućnosti plaćanja	dijelimo izdatke po pola	ne odnosi se na nas
A. troškovi stanarine					
B. osiguranje (kuće ili stana)					
C. računi (grijanje, telefon...)					
D. namirnice (hrana, sredstva za higijenu i sl. ...)					
E. kućanski popravci					
F. troškovi za automobil					
G. odjeća i obuća					
H. dječje izvanškolske aktivnosti					
I. ljetovanje/zimovanje					

4. Imajući u vidu odgovore na prošlo pitanje, koliko ste zadovoljni ovakvom raspodjelom financijskih izdataka?

potpuno nezadovoljna

potpuno zadovoljna

1 2 3 4 5 6 7

5. Za sljedeće poslove, označite tko ima najveću odgovornost pri njihovom izvršavanju:

	uvijek ja	obično ja	partner i ja jednako	obično partner	uvijek partner	ne odnosi se na nas ili netko treći
A. kuhanje						
B. pranje i glačanje rublja						
C. pranje suđa i pospremanje stola						
D. kućanski popravci						
E. usisavanje i brisanje prašine						
F. pranje prozora, podova i sl.						
G. briga o djeci						
H. briga o kućnim ljubimcima						
I. čišćenje sanitarnih prostorija						
J. briga o okućnici						
K. popravci automobila						

6. Imajući u vidu sve to, koliko ste zadovoljni ovakvom raspodjelom poslova u svojoj vezi?

potpuno nezadovoljna
zadovoljna

potpuno

1 2 3 4 5 6 7

7. Kad se partner i ja svađamo

- (a) partner uvijek prvi popusti
- (b) partner obično prvi popusti
- (c) nekada popusti partner, a nekada ja
- (d) ja obično prva popustim
- (e) ja uvijek prva popustim

8. Tko preuzima više inicijative u seksualnom dijelu vaše veze:

- (a) partner preuzima mnogo više inicijative
- (b) partner preuzima nešto više inicijative
- (c) oboje imamo jednaku inicijativu
- (d) ja preuzimam nešto više inicijative
- (e) ja preuzimam mnogo više inicijative

9. Tko donosi odluke o učestalosti seksualnih odnosa:

- (a) partner donosi mnogo više odluka
- (b) partner donosi nešto više odluka
- (c) oboje donosimo jednako odluka
- (d) ja donosim nešto više odluka
- (e) ja donosim mnogo više odluka

10. Tko u vašoj vezi donosi odluke oko sljedećih pitanja?

	uvijek partner	partner više nego ja	partner i ja jednako	obično ja	uvijek ja	ne odnosi se na nas
A. Koji automobil kupiti						
B. Kupiti ili ne životno osiguranje						
C. Koliko novaca tjedno trošiti na						

hranu						
D. Kamo ići na odmor						
E. Kako provoditi slobodno vrijeme						
F. S kojim prijateljima provoditi vrijeme						
G. Odluke o djeci						
H. Koju kuću ili stan izabrati						

Imajući sve to u vidu, koliko ste zadovoljni takvom raspodjelom u donošenju odluka?

potpuno nezadovoljna

potpuno zadovoljna

1 2 3 4 5 6 7

Kako biste procijenili svoj sveukupni stupanj zadovoljstva u vezi?

potpuno nezadovoljna

potpuno zadovoljna

1 2 3 4 5 6 7

Sudionici XV. Ljetne škole, Milna, 2005

Ivana Delač, Una Mikac, Blaž Rebernjak, Ana Tokić, Iskra Pejić, Ivana Radić
Ines Mihajlović, Ana Čima, Mihael Kozina, Meri Tadinac, Boris Balent, Željka
Kamenov, Sanja Mrvoš, Tajana Križanec
Ivana Hromatko, Neva Čapin, Palmira Ivanković, Mara Vukadin, Iva Lukačić, Maja
Josipovski
Margareta Jelić, Maša Tonković, Ozren Kronja, Antonija Bušić, Jasna Justinić